

Crna Gora

Ministarstvo finansija

***Smjernice makroekonomske
i fiskalne politike za period
2023 - 2026***

Jul 2023

SADRŽAJ

1	SREDNJOROČNI CILJEVI EKONOMSKE POLITIKE	3
2	MAKROEKONOMSKI OKVIR	4
2.1	Makroekonomska kretanja u 2022. i početkom 2023. godine	5
2.2	Makroekonomske projekcije za period 2023-2026. godine	8
3	JAVNE FINANSIJE	13
3.1	Javne finansije u 2022. godini	13
3.2	Stanje i projekcije javnog duga i garancija za period 2022-2026. godine	16
3.3	Fiskalni rizici za period 2023-2026. godine	21
3.4	Upravljanje i kvalitet javnih finansija u srednjem roku.....	22
4	IZDACI BUDŽETA DRŽAVE	26
4.1	Pregled budžetskih izdataka po programskoj klasifikaciji	27
4.2	Pregled budžetskih izdataka po ekonomskoj klasifikaciji.....	60
5	LIMIT POTROŠNJE.....	68
5.1	Utvrđivanje limita potrošnje	68
5.2	Limiti potrošnje Potrošačkih jedinica prvog nivoa	69
6	KRITERIJUMI FISKALNE ODGOVORNOSTI	74
6.1	Uslovi utvrđeni numeričkim Fiskalnim pravilima	74
6.2	Uslovi utvrđeni Limitima budžetske potrošnje.....	75
7	PRILOG – MAKROEKONOMSKI I FISKALNI INDIKATORI	77
	Tabela - Fiskalne projekcije 2023-2026 – Centralni nivo države	78
	Tabela - Fiskalne projekcije 2023-2026 – Lokalni nivo države	79
	Tabela - Fiskalne projekcije 2023-2026 – Opšti nivo države.....	80

1 SREDNJOROČNI CILJEVI EKONOMSKE POLITIKE

Polazeći od identifikovanih izazova u obezbijedivanju održivog rasta i razvoja, strateški cilj ekonomske politike Crne Gore je ostvarenje pametnog, održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta koji će doprinijeti unaprijeđenju kvaliteta života svih njenih građana.

Fiskalnu održivost u najvećoj mjeri determinišu: poreska politika i politika upravljanja rashodima. U dijelu poreske politike akcenat, u periodu 2023-2026. godine, biće na mjerama za suzbijanje sive ekonomije, novog poreskog obuhvata, implementaciji usvojenih i izmjena postojećih zakonskih rješenja, sprovođenju strukturnih reformi, jačanje institucionalnog okvira i unapređenju funkcionisanja poreskog sistema čime se utiče na projekcije nivoa prihoda i unapređenje poreske politike u srednjem roku.

Kada je u pitanju upravljanje javnom potrošnjom, strategija politike u srednjem roku zasniva se na otpočinjanju sistemskih strukturnih reformi, sa posebnim fokusom na oblast socijalne zaštite i sektor zdravstva, racionalizaciji "neproduktivne potrošnje", optimizaciji državne uprave i napređenju sistemskih rješenja za oblast zarada u javnom sektoru, kao i zadržavanje visokog nivoa izdvajanja za kapitalne i razvojne projekte i stvaranje pretpostavki za nastavak izgradnje autoputa Bar Boljari, čijom se implementacijom generiše nova vrijednost i podstiče ekonomski rast.

Dakle, glavni cilj fiskalne politike u posmatranom periodu je inteziviranje ekonomskog rasta, unapređenje makroekonomskog ambijenta, suzbijanje neformalne ekonomije, obezbijedivanje održivosti javnih finansija i fiskalna podrška investicinom ciklusu. S tim u vezi, u posmatranom periodu projektuje se:

1. realni ekonomski rast na nivou od prosječno preko 3 % u periodu 2023-2026. godine
2. kontinuirano smanjenje deficita javnih finansija sa planiranih 7,2 % u 2023 na 3.4% BDP-a u 2026. godni;
3. ulaganje u finansiranje infrastrukturnih projekata od cca 1,6 milijarde. € u periodu 2023-2026. godine;
4. obezbijedivanje stabilnog padajućeg trenda javnog duga sa planiranih 68,5% BDP-a u 2023. godini na 61.3 % BDP-a u 2026. godini.

Međutim, uprkos očekivanim pozitivnim trendovima javnih finansija, imajući u vidu i dalje prisustvo pritiska na javne finansije, ograničenost fiskalnog prostora i osnovne fiskalne agregate izvan limita mastrihtskih kriterijuma, u narednom periodu potrebno je implementirati dodatne mjere fisklane konsolidacije koje će obezbijediti bolju naplatu i ostvarenje dodatnih budžetskih prihoda, kao i optimizovati javnu potrošnju, kako bi se obezbijedila održivost javnih finansija u dugom roku.

2 MAKROEKONOMSKI OKVIR

Snažan oporavak u turizmu, dinamična privatna potrošnja u zemlji i veliki priliv stranih direktnih investicija, omogućili su očuvanje makrofinansijske stabilnosti u 2022. godini i postizanje snažnog privrednog rasta. Brojni makroekonomski parametri bilježe do sada najbolje rezultate, u godini snažne eksterne krize izazvane agresijom Ruske Federacije na Ukrajinu u februaru 2022. Crna Gora je u prošloj godini rasla brže od regionalnog prosjeka, pri čemu je nominalna vrijednost bruto domaćeg proizvoda dostigla rekordni iznos. Ekonomski rast u 2022. godini, prema preliminarnim podacima, je iznosio snažnih 6,1%, pri čemu je u drugom kvartalu zabilježen zvanično najveći privredni rast u Evropi. Izvoz roba je dostigao rekordni nivo, a stopa nezaposlenosti je na najnižem nivou od obnove državne nezavisnosti.

Sa druge strane, inflacija i rast cijena su dostigli svoje istorijske maksimume, što je uveliko ograničilo potrošačku moć domaćinstava i dovelo do stagnacije investicione aktivnosti. Građevinska aktivnost je slabija u poređenju sa 2021. godinom, dok je zbog nepovoljnih hidroloških prilika, u 2022. ostvaren pad proizvodnje električne energije i ukupne industrijske aktivnosti. Jaka tražnja i rast potrošnje su istovremeno generisali snažan uvoz roba i posljedično povećanje deficita u eksternom sektoru.

Brojne mjere Vlade i saradnjom Vlade sa Parlamentom, su implementirane tokom protekle godine u domenu ekonomske i finansijske politike, kako bi se donekle ublažio uticaj inflatornih kretanja po građane i privredu.

Prospekti rasta crnogorske ekonomije u srednjem roku trenutno su povoljni. Očekuje se stabilizacija makroekonomskih parametara, nakon nekoliko godina velikih fluktuacija, pri čemu će rast ekonomije usporiti i stabilizovati se na održiviji nivo. Očekuje se da ključni pokretač rasta u periodu 2023-2026. godina, prema projekcijama, bude izvoz, vođen turizmom i domaća tražnja, vođena prevashodno privatnom potrošnjom, uz dodatni doprinos investicija, koje će bilježiti postepeni oporavak u narednom periodu. Snažni rast lične potrošnje domaćinstava, ostvaren u 2022. godini usljed reforme poreske politike i povećanja neto zarada, nastaviće se i u 2023. godini, nakon dodatnog uvećanja zarada za veliki dio zaposlenih u javnom sektoru, shodno usvojenom Zakonu o budžetu za 2023. Nakon snažnog oporavka u turizmu tokom 2022, dobra očekivanja za tekuću godinu i predviđeno ostvarenje prihoda iznad pretpandemijskog nivoa iz 2019, opredijeliće visoki rast izvozne aktivnosti.

Najveći rizici po domaću ekonomiju i planirani ekonomski rast u 2023. i srednjem roku, predstavlja rastuća inflacija, koja nepovoljno utiče na privatnu potrošnju, investicione tokove i privredni ciklus. Geopolitička situacija dodatno uslovljava domaća kretanja, zbog visoke uvozne zavisnosti i niske diversifikacije ekonomije, što u kombinaciji sa visokim kamatnim stopama u Eurozoni, može usporiti kreditnu i investicionu aktivnost i ekonomski rast. Od domaćih faktora, rizike po makrofinansijsku stabilnost predstavljaju ograničeni fiskalni prostor za realizaciju strukturnih reformi i kapitalnih investicija, dok nepovoljni politički ambijent može dodatno negativno uticati na percepciju i povjerenje investitora i dinamiku rasta ekonomije u narednom periodu.

2.1 MAKROEKONOMSKA KRETANJA U 2022. I POČETKOM 2023. GODINE

I pored nepovoljnih geopolitičkih i globalnih ekonomskih kretanja, tokom 2022. godine ostvaren je snažan privredni rast, što pokazuju preliminarni podaci o realnom rastu **bruto domaćeg proizvoda (BDP)** Crne Gore, koji je u 2022. godini iznosio 6,1%¹. Najveći doprinos ostvarenom privrednom rastu dali su dinamična privatna potrošnja (doprinos od 7,1 procentnih poena) i izvoz roba i usluga (9,7 procentnih poena). Investiciona aktivnost je stagnirala u 2022. godini i zabilježila je realni pad od 1,1%. Posmatrajući po periodima, rast BDP-a u prvom kvartalu 2022. iznosio je 7,1%, dok je u drugom kvartalu ostvaren zvanično najveći privredni rast u Evropi od 12,7%. Rast ekonomije je usporio u drugoj polovini godine, pa je u trećem i četvrtom kvartalu iznosio 3,2%, odnosno 3,3%, usljed snažnih inflatornih pritisaka.

Kratkoročni indikatori po sektorima, prema dostupnim podacima, takođe su povoljni. Preliminarni podaci Centralne banke Crne Gore za 2022. godinu pokazuju da su prihodi od turizma iznosili 1.054,7 miliona eura, što je povećanje od 39,2% u odnosu na 2021, dok su na nivou od 96% u odnosu na rekordnu 2019. Promet u trgovini na veliko i malo je u 2022. godini zabilježio rast od 28,8%, dok je u istom periodu prevoz putnika na aerodromima ostvario rast od 45,8%. U turizmu je u 2022. godini ostvareno 12.428.787 noćenja, što je za 26,5% više u odnosu na prethodnu godinu. Nepovoljni hidrološki uslovi i manja godišnja proizvodnja električne energije za 10,8%, doveli su do blagog pada ukupne industrijske proizvodnje (-3,3%) u 2022. godini. Ostala dva industrijska podsektora, rudarstvo i prerađivačka industrija, zabilježila su rast od 8,9% i 0,3%, respektivno. Građevinska djelatnost u 2022. godini zabilježila je smanjenu vrijednost ukupno izvedenih građevinskih radova za 4,4% u odnosu na 2021. godinu.

Dostupni podaci po sektorima za 2023. godinu, pokazuju dalji rast aktivnosti. Noćenja u turizmu u kolektivnom smještaju su u prvom kvartalu 2023, veći 46,3% u odnosu na isti period 2022. Promet robe u trgovini na malo je u istom periodu veći za 24,7% međugodišnje, dok industrijska proizvodnja bilježi godišnji rast od 9,5%, vođena porastom proizvodnje električne energije za 34,4%. Prodaja i otkup proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, veći su 87,1% u prva dva mjeseca 2023, u poređenju sa istim periodom godinu ranije.

Tokom 2022. godine, rast cijena je intenziviran na globalnom nivou zbog niza eksternih faktora, koji su se posljedično prelili i na Crnu Goru, pa je **prosječna inflacija** u 2022. godini imala najveći godišnji rast do sada od 13,0%, a najveći pozitivan doprinos dale su cijene hrane i bezalkoholnih pića (8,0 p.p) i prevoza (1.9 p.p). Inflacija je svoj istorijski maksimum dostigla u novembru 2022, sa rastom potrošačkih cijena od čak 17,5% na godišnjem nivou, sa tendencijom usporavanja na kraju 2022. i početkom 2023. godine. Rastuću inflaciju je dominantno uslovio porast cijena berzanskih roba kojima se trguje na međunarodnim i regionalnim tržištima, poput hrane, sirove nafte, poljoprivrednih inputa, osnovnih metala i energenata. Ubrzani oporavak turizma, ekspanzija privrednog ciklusa i rastuća tražnja usljed velikog priliva inostranih državljanja po osnovu rata u Ukrajini tokom 2022, dodatno su uticali na opšti porast cijena u ekonomiji, uz domaće politike povećanja zarada koje su doprinijele inflatornim pritiscima u protekloj godini. Jedna od najvažnijih antiinflatornih mjera u 2022. godini odnosila se na smanjenje akciznog opterećenja na gorivo, koja je u kombinaciji sa drugim mjerama nižeg oporezivanja osnovnih životnih namirnica i

---

¹ [Uprava za statistiku Crne Gore - MONSTAT](#)

ograničavanja marži u trgovinama, doprinijela blagom smanjenju inflatornih pritisaka po domaćinstva i privredu.

Pored potrošačkih cijena, cijene proizvođača industrijskih proizvoda za izvoz i uvoz su u 2022. godini bilježile značajne poraste, shodno eksternim cjenovnim kretanjima. Izvozne cijene su u 2022. prosječno veće 29,8% u poređenju sa 2021. godinom, vođene višim cijenama osnovnih metala za 49,0%, dok su uvozne cijene bile veće 12,9% na godišnjem nivou.

Inflacija je u prvom kvartalu 2023. godine prosječno iznosila 13,9% na godišnjem nivou, dok je u martu 2023. zabilježena stopa od 10,5%, najniži nivo od istog mjeseca 2022. godine. Vodeći doprinos rastu cijena i dalje opredjeljuju cijene hrane i bezalkoholnih pića (doprinos 7,6 pp), dok drugi najveći doprinos (2,1 pp) čini kategorija 'Stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva', čije su cijene za prva tri mjeseca 2023. godine porasle za čak 15,6% u odnosu na isti period 2022. Djelimična izmjena u kompoziciji faktora koji doprinose inflaciji, ukazuje na to da takozvana bazna inflacija (inflacija kada se isključi volatilni rast cijena hrane i energije), može ostati povišena i ukorijenjena tokom dužeg vremenskog perioda.

Tokom 2022. godine, primjetan je oporavak pokazatelja **tržišta rada** i nadmašivanje rezultata u odnosu na uspješnu pretkriznu 2019. godinu. Prema Anketi o radnoj snazi, prosječna stopa nezaposlenosti u 2022. godini iznosila je 14,7%, što je značajno smanjenje u odnosu na 16,6% iz 2021. i najniža godišnja stopa nezaposlenosti od obnove državne nezavisnosti. Prema administrativnim podacima Monstata, prosječan broj zaposlenih u 2022. godini iznosio je 223,7 hiljada i veći je za visokih 18,4% u poređenju sa 2021. Dalji rast zaposlenosti bilježi se u prvom kvartalu 2023. godine, pa je prosječan broj zaposlenih iznosio 232,5 hiljada, uz rast na godišnjem nivou od 9,0%.

Prosječna bruto zarada u 2022. godini je iznosila 883 eura i bila je veća 11,3% međugodišnje, dok je shodno regulatornom povećanju minimalne zarade i nižoj stopi poreskog opterećenja na rad od početka 2022, prosječna nominalna neto zarada u 2022. godini iznosila 712 eura i bila je veća za 33,8% u odnosu na 2021. Uprkos enormnom rastu inflacije, realne zarade u neto iznosu su u 2022. godini prosječno porasle 18,4% u poređenju sa 2021. godinom. Životni standard je dodatno očuvan usvojenim povećanjem zarada u dijelu javnog sektora početkom 2023. godine, pa je uprkos godišnjoj inflaciji od 10,5% u martu tekuće godine, neto zarada u istom mjesecu realno veća za oko 0,4% u odnosu na mart 2022. Da bi se pozitivan trend kretanja na tržištu rada nastavio, neophodno je pristupiti rješavanju ključnih izazova dugoročne nezaposlenosti, zaposlenosti žena i mladih i povećati poresku disciplinu u cilju suzbijanja prelaska radnih mjesta prema sivoj zoni.

Bankarski sektor je tokom proteklih nekoliko kriznih godina pokazao izuzetnu otpornost i stabilnost, pa na kraju 2022. bilježi snažnu profitabilnost, kapitalizovanost i likvidnost. Komercijalne banke su tokom 2022. godine odobrile čak 31,5% više novih kredita u odnosu na 2021. godinu, što je rezultat povećanog neto raspoloživog dohotka u zemlji po osnovu rasta zarada, zaposlenosti i privatne potrošnje. Na kraju 2022. godine, ukupni depoziti u bankarskom sistemu iznose 5,2 milijarde eura, uz godišnji rast od 24,4%, dok ukupni krediti iznose 3,7 milijardi, sa rastom od 8,9%. Uprkos rastućim neizvjesnostima na globalnoj sceni i zatezanju monetarnih uslova, nivo nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima je pao sa 6,8% iz 2021. godine, na 6,3% krajem 2022. godine. Ključni izazov po ukupnu finansijsku stabilnost i dalje ostaje snažno izražena nelikvidnost realnog sektora, pa je na kraju 2022. godine, 19.550 pravnih lica i preduzetnika koji su u blokadi, sa ukupnom vrijednošću blokiranih računa od 998,3 mil.€.

I na početku 2023, evidentirani su pozitivni trendovi u bankarskom sektoru, pa je tako u prvom kvartalu zabilježen godišnji rast aktive banaka (18,5%), ukupno odobrenih kredita (11,6%), depozita (21,2%) i kapitala (20,2%). Nekvalitetni krediti na kraju marta 2023. godine, iznosili su 215,6 miliona eura i činili su 5,62% ukupnih kredita, što je za 0,88 procentnih poena niže u odnosu na isti period prethodne godine².

Eksterna pozicija je tokom 2022. godine pogoršana, usljed snažnog uvoza roba, podstaknutog porastom lične i investicione potrošnje, usljed niske diversifikovanosti domaće ekonomije i porasta uvoznih cijena na međunarodnim tržištima primarnih dobara. Deficit tekućeg računa platnog bilansa u 2022, u iznosu od 773,0 mil.€ je povećan za 69,5% u odnosu na 2021, što je direktna posljedica rasta spoljnotrgovinskog deficita, djelimično ublažena suficitima računa usluga, primarnih i sekundarnih dohodaka. Deficit tekućeg računa u 2022. godini činio je 13,3% BDP-a, sa 9,2% iz 2021. i u potpunosti je finansiran neto stranim direktnim investijama. Izvoz roba je bio na rekordnom nivou u 2022. godini od 700,2 mil.€ ili 60,2% više međugodišnje, generisan povećanom tražnjom od strane EU, uz rast izvoznih cijena industrijskih proizvoda u prosjeku za 29,8%. Crna Gora je u 2022. izvezla aluminijskih legura – briketa, trupaca u vrijednosti od 171,3 miliona eura i električne energije 170,2 miliona eura, što je 209,4% i 265,3% više nego u 2021. Uvoz roba u 2022. je vrijedio 3.539,8 mil.€ i povećan je za 41,3%, usljed rasta lične i investicione potrošnje, uz eksterne inflatorne pritiske koji se prelivaju na rast cijena industrijskih proizvoda iz uvoza u prosjeku za 12,9%. Uvoz aluminijuma je pet puta veći, električne energije tri puta i nafte i naftnih derivata 202,8%. Pokrivenost uvoza roba izvozom u 2022. je na nivou od oko 20%. Račun usluga u 2022. bilježi suficit u iznosu od 1.317,8 mil.€, što je za 37,8% više u odnosu na 2021, kao rezultat povećanja prihoda od turizma - putovanja i transporta. Na računu primarnih dohodaka, zabilježen je suficit u iznosu od 116,5 mil.€ i veći je za 13,9% u odnosu na 2021, dok račun sekundarnih dohodaka bilježi suficit u iznosu od 468,6 mil.€ i rast 16,9%, pri čemu su međunarodne doznake, odnosno lični transferi iz inostranstva u 2022. godini iznosili 435,7 mil.€, uz ostvareni godišnji rast 28,7%.

Izvoz roba u prvom kvartalu 2023. vrijedio je 215,3 mil.€ i povećan je 8,2% na godišnjem nivou, dok je uvoz u istom periodu iznosio 818,8 mil.€ i veći je 26,0%. U strukturi izvoza, dominiraju električna energija (126,2 mil.€), aluminijum (27,0 mil.€) i medicinski i farmaceutski proizvodi (9,7 mil.€), dok dominantne robe iz uvoza čine kategorija hrane i žive životinje (153,4 mil.€), drumska vozila (64,9 mil.€) i nafta i naftni derivati (63,2 mil.€).

Crnogorska ekonomija je u izazovnim uslovima privređivanja, a usljed globalnih ekonomskih neizvjesnosti, uspjela amortizovati svoju ranjivost i održati dostignuti nivo zainteresovanosti stranih investitora. Preliminarni podaci o neto i bruto **prilivu stranih direktnih investicija** na kraju 2022. godine potvrđuju visoku otpornost i stabilnost. Prema podacima Centralne banke Crne Gore, u 2022. godini, neto priliv SDI iznosio je 782,6 mil.€, što je za 34,6% više u odnosu na 2021. godinu. Ukupan priliv SDI iznosio je 1.151,4 mil.€, što je 24,1% više u odnosu na 2021, a kao rezultat rasta vlasničkih ulaganja. Na rast stranih direktnih investicija u Crnu Goru u 2022. godini, najviše su uticala povećana ulaganja nerezidenata u nekretnine, koja su iznosila 448,0 mil.€ i bila su veća za 61,0% u odnosu na 2021. Najveći udio u strukturi stranih ulaganja u 2022. godini, imale su: Srbija (137,0 mil.€), Ruska Federacija (127,2 mil.€), Njemačka (100,0 mil.€), Švajcarska (98,0 mil.€) i Ujedinjeni Arapski Emirati (89,6 mil.€).

---

² Održana 63. sjednica Savjeta za finansijsku stabilnost - CBCG

Prema preliminarnim podacima CBCG, neto priliv SDI u januaru 2023. iznosio je 11,5 mil.€, što je za 77,1% manje u odnosu na januar 2022. godine. Ukupan priliv SDI iznosio je 43,8 mil.€, što predstavlja pad od 38,1% u odnosu na 2022, a rezultat je smanjenja vlasničkih ulaganja i ulaganja po osnovu interkompanijskog duga. Ukupan odliv SDI u januaru 2023. godine iznosio je 32,2 mil.€, što je za 58,4% više nego u 2022. godini.

2.2 MAKROEKONOMSKE PROJEKCIJE ZA PERIOD 2023-2026. GODINE

Crnogorska ekonomija je pokazala značajan stepen otpornosti u neizvjesnim uslovima poslovanja u evropskom i širem globalnom privrednom kontekstu. Dobri makroekonomski trendovi odrazili su se i na povoljne kratkoročne budžetske performanse, pri čemu je naplata prihoda značajno iznad planiranih i ostvarenih prošlogodišnjih. Ipak, globalna ekonomija ulazi u fazu usporenog rasta, dok se za neke razvijene zemlje, poput najveće ekonomije EU, Njemačke, očekuje recesija u tekućoj godini, što može imati implikacije na dinamiku privrednog rasta u Crnoj Gori. Dodatno, monetarni i finansijski regulatori pažljivo prate razvoj situacije po pitanju inflatornih očekivanja, pa je povećanje ključnih referentnih kamatnih stopa značajno pooštrilo međunarodne finansijske uslove i pristup kapitalu, pogotovo za zemlje u razvoju sa visokim nivoom eksternog duga.

Kao mali i otvoreni privredni sistem, Crna Gora nažalost nema uticaja na neizvjesna ekonomska kretanja, te stoga treba graditi mnogo širu bazu sopstvene proizvodnje, dodatno diversifikovati one djelatnosti i aktivnosti u kojima ima komparativne prednosti i stimulisati nove potencijale rasta. To se primarno odnosi na sektore turizma, energetike, poljoprivrede, ali i IT sektor i inovativne djelatnosti, koje Crnu Goru, uz adekvatne podsticaje, izgradnju infrastrukture i kadrovski potencijal, mogu dovesti do ubrzane digitalne tranzicije i visoko konkurentne ekonomije. Međutim, značajne strukturne slabosti i dalje ograničavaju bržu konvergenciju Crne Gore ka visoko dohodovnim ekonomijama i razvojnom prosjeku EU, a primarno se odnose na regulatorni ambijent, visoki stepen neformalne ekonomije i dugoročne izazove na tržištu rada.

Turistički sektor je ostvario snažne prihode u 2022. godini, koji su prema zvaničnim podacima, blizu nivoa koji je bio dostignut neposredno prije pandemije Covida-19. Ono što ohrabruje jeste da se struktura turističkih posjeta izmijenila u odnosu na godinu ranije, u korist izvornih tržišta Zapadne Evrope i čiji je rast u 2022. godini kompenzovao pad po osnovu rata u Ukrajini i turista koji dolaze sa tržišta pogođenih ratom. Proteklu godinu je karakterisao i veliki priliv inostranih državljana, primarno iz Ukrajine i Ruske Federacije u Crnu Goru, a što je dovelo do osnivanja velikog broja kompanija od strane nerezidenata, pospješilo parametre u bankarskom sektoru, ali i dovelo do snažnog buma u sektoru nekretnina, budući da su prosječne cijene stanova, prema podacima Monstata, dostigle najviše nivoe još od 2008. godine³.

Očekuje se da se pozitivna ekonomska kretanja nastave i u 2023. godini, pri čemu će privredni rast usporiti, shodno najavama svih relevantnih međunarodnih organizacija, usljed neizvjesnosti koje prate globalnu ekonomsku scenu. Rizik daljeg rasta cijena ostaje ključni izazov u 2023, iako bar za sada djeluje da je vrhunac inflacije već prošao u razvijenim zemljama, što pokazuju i posljednji statistički podaci za zemlje Evropske unije. Makroekonomske prognoze za Crnu Goru zasnovane su na pretpostavci daljeg rasta privredne aktivnosti, na bazi ostvarenja turističkih prihoda iznad

³ <https://monstat.org/cg/page.php?id=657&pageid=35>

pretkriznog nivoa, rasta privatne potrošnje usljed novog povećanja zarada, ekspanzije kreditne aktivnosti i marginalnog doprinosa bruto investicija, koje tokom posljednjih godina bilježe pad, sa usporavanjem dinamike i završetkom izgradnje prve dionice projekta autoputa Bar-Boljare. Sa već pozitivnim multiplikativnim efektima autoputa, ubrzaće se protok turističkih posjeta u zemlju, roba i usluga i dodatno stimulisati razvojni potencijal sjevernog regiona države.

Prema preliminarnim makroekonomskim projekcijama Ministarstva finansija, u 2023. godini je procijenjen realni rast ekonomije od 3,4%. Iako se očekuje snažan nominalni rast makroekonomskih parametara, inflacija će i u 2023. godini ostati na povišenom nivou i uticati na dinamiku realne stope rasta. Procjena makroekonomskih kretanja u 2023. obuhvata efekte povećanih zarada za veliki dio zaposlenih u javnom sektoru, poput administracije, prosvjete, zdravstva, socijalne zaštite i drugih kategorija, a koje će imati snažan uticaj dominantno na rast privatne potrošnje u zemlji. Iako će se politika povećanja zarada odraziti i na nešto veću inflaciju, očekuje se djelimično kompenzovanje ovog efekta projektom Vlade Crne Gore u saradnji sa kompanijama u trgovinskom sektoru, koji se odnosi na takozvanu antiinflacionu korpu osnovnih životnih namirnica, odnosno maksimalne maloprodajne cijene za prehrambene i druge osnovne proizvode, budući da oni imaju najveće učešće u ukupnoj potrošačkoj korpi domaćinstava.

Prema osnovnom srednjoročnom scenariju makroekonomskih kretanja, u naredne tri godine se očekuje prosječna stopa ekonomskog rasta od oko 3,0%, sa projektovanim stopama od 3,2% u 2024, 2,8% u 2025. i 3,0% u 2026. godini. Ekonomski rast će se kretati oko potencijala domaće ekonomije, a prognoze za naredni period su uslovljene snažnom ekspanzijom izvozne aktivnosti, po osnovu visokog rasta uslužnog sektora, dominantno turizma, ali i pojačane aktivnosti izvoza roba, dinamiziranjem privatne potrošnje, kao i oporavkom investicija, koje će opredijeliti stvaranje veće dodate vrijednosti domaće privrede.

Prema projekcijama, najveći pozitivni doprinos ekonomskom rastu u periodu 2023-2026, pružiće domaća tražnja od 3,4 procentnih poena. Najveći pokretač sa strane potražnje biće privatna potrošnja (uticaj 2,1 p.p), usljed rasta prihoda u turizmu, visokog rasta doznaka, zaposlenosti i zarada, uz povećanje kreditiranja. Lična potrošnja domaćinstava biće snažno podstaknuta novim budžetskim mjerama povećanja zarada u velikom dijelu javnog sektora i značajnim uvećanjem sredstava za socijalna izdvajanja, što će takođe uvećati i javnu potrošnju u narednom periodu.

Postepeni oporavak investicija i njihov marginalni doprinos srednjoročnom rastu od oko 0,8 procentnih poena, uslovljen je visokom inflacijom u građevinskom sektoru, koja umanjuje realne prinose i novostvorenu vrijednost. U periodu 2023-2026, očekuje se prosječni rast bruto investicija u osnovna sredstva od 3,8%, vođen posljednjim relevantnim investicionim planovima i najavama potencijalnih ulaganja u turizmu, obnovljivim izvorima energije kojima će se ubrzati dugoročna zelena transformacija crnogorske privrede, infrastrukturnim projektima, kao i relativno visokim stranim direktnim investicijama, koje će u srednjem roku činiti nešto preko 8% BDP-a. Dodatno, u srednjem roku se sa pretpostavkom intenziviranja procesa evropskih integracija, očekuje implementacija prve faze Ekonomskog i investicionog plana Evropske komisije za Zapadni Balkan, čime će se mobilizovati značajna javna i privatna sredstva.

Neto izvoz roba i usluga će u narednom srednjoročnom periodu imati neutralan efekat po privredni rast. Iako će izvoz snažno doprinijeti planiranim stopama od 4 procentna poena, negativno učešće uvoza roba, koji umanjuje rast BDP-a, će i dalje biti snažna karakteristika crnogorske ekonomije. Od turizma se očekuje najveći doprinos rastu, čiji će prihodi direktno i

dalje činiti oko jedne petine ukupne ekonomske vrijednosti u srednjem roku. Očekuje se da će turizam već od 2023. godine preći pretpandemijske ostvarene prihode, te u srednjem roku rasti prosječno godišnje oko 10,0%, što predstavlja realnu i ostvarivu pretpostavku. Diversifikacija ključnih izvornih tržišta turističkih posjeta i produženje sezone bi dodatno doprinijeli većim prihodima i bržoj stopi rasta ekonomije, dok bi sa druge strane, nešto nepovoljniji prospekti regionalnog i rasta Eurozone, mogli uticati na kretanja u turističkom sektoru u 2023. i narednim godinama. Povoljne performanse izvoza roba će se prema očekivanjima nastaviti i u srednjem roku, uz projektovani rast od 12,8%, podržane visokim cijenama ključnih crnogorskih izvoznih komponenti, prevashodno metalnog sektora i električne energije, uz djelimičnu diversifikaciju proizvodne i izvozne baze, što pokazuju primjeri novih pogona za preradu hrane i pića u zemlji. Shodno snažnijoj dinamici rasta privatne potrošnje i umjerenom rastu investicija, uvoz će u periodu 2023-2026, rasti po stopi od 5,4%, sa porastom uvoza roba široke potrošnje, mašina i opreme, nafte i derivata i drugih proizvoda.

Makroekonomski scenario za srednjoročni period uključuje procjene međunarodnih organizacija i njihove pretpostavke eksternih kretanja, uključujući regionalne i evropske privredne tokove i relevantna kretanja cijena primarnih dobara kojima se trguje na berzama. Ekonomski rast će u srednjem roku biti podložan visokim neizvjesnostima, budući da globalna ekonomija ulazi u fazu gdje su mnogo veći rizici koji mogu usporiti dinamiku rasta, pa tako Međunarodni monetarni fond u svom posljednjem izvještaju navodi da su prognoze srednjoročnog rasta globalne ekonomije najniže u posljednjih nekoliko decenija⁴. Za Crnu Goru je naročito važno kretanje ekonomija Zapadnog Balkana i Eurozone, u kojima se, prema MMF-u, takođe očekuje značajno usporavanje rasta i čak recesija za pojedine evropske ekonomije.

Kretanje BDP-a u periodu od 2023-2026, opredijeljeno je sljedećim kategorijama:

- Domaća tražnja će imati najveće pozitivno učešće u ekonomskom rastu od 3,4 p.p, a dominantno će doći po osnovu rasta privatne potrošnje i investicija. Povećanje zarada u javnom sektoru, rast socijalnih izdvajanja, visoki prihodi u turizmu, trgovini i povezanim djelatnostima i povećanje zaposlenosti, opredijeliće rast lične potrošnje domaćinstava od 2,8% u ovom periodu. Potrošnja će biti dodatno podstaknuta visokim prilivom doznaka iz inostranstva i umjerenim rastom kreditne aktivnosti;
- Investicije će nakon pada u posljednjih nekoliko godina, bilježiti postepeni i ograničeni oporavak, dok će i dalje imati visoko učešće u strukturi BDP-a od blizu 29%. Najave ulaganja u strateški važne sektore mogu održati investicionu aktivnost, dok veliki broj novoosnovanih kompanija u 2022. godini od strane nerezidenata, od kojih se značajan dio odnosi na oblasti IT poslovanja, može ubrzati dugoročnu digitalnu tranziciju crnogorske ekonomije i doprinijeti jačanju njene konkurentnosti i produktivnosti;
- Javna potrošnja će doprinijeti ekonomskom rastu, uz rast od oko 2,4% u srednjem roku, shodno rastu tekuće potrošnje i većim planiranim izdvajanjima za kapitalne projekte;
- Izvoz roba i usluga će u periodu 2023-2026, rasti po stopi od 7,1% i daće najveći pojedinačni doprinos rastu BDP-a, kao rezultat snažnog rasta turističkog sektora i stimulisanja izvoznog potencijala;
- Uvoz roba i usluga će pratiti dinamiku agregatne tražnje i rasti po stopi od 5,4%, reflektujući snažan rast uvoza roba za potrebe lične i investicione potrošnje.

---

⁴ [World Economic Outlook, April 2023: A Rocky Recovery \(imf.org\)](https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/04/w2304)

U nastavku su date projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora 2023-2026:

- Indikatori tržišta rada su se znatno snažnije od očekivanog oporavili tokom 2022. godine i zabilježili rekordne parametre po pitanju zaposlenosti i stope nezaposlenosti. Shodno ekonomskoj aktivnosti, ali i limitima domaćeg tržišta rada i neusklađenosti ponude i tražnje za radnom snagom, projektovan je prosječni godišnji rast zaposlenosti od 1,5% u periodu 2023-2026, dok će se stopa nezaposlenosti spustiti sa procijenjenih 14,1% u 2023, na 12,5% na kraju projektovanog horizonta. Deficit radne snage, naročito u turizmu, će ostati jedan od ključnih izazova na tržištu rada, pri čemu se očekuje nastavak izdavanja velikog broja radnih dozvola za strance u narednim godinama. Prognozirani nominalni rast zarada (bruto) će u periodu 2023-2026, iznositi oko 5,0%, dok će realne zarade, shodno planiranoj dinamici kretanja inflacije, rasti u prosjeku oko 0,5% godišnje;
- Nakon dostizanja istorijski najviše inflacije u 2022. godini, očekuje se da će inflatorni pritisci oslabiti u srednjem roku, ali ipak biti povišeni, naročito u 2023, za koju je procijenjena inflacija od 8,0%, dok se u narednom trogodišnjem periodu očekuje stabilizacija cijena i inflacija od oko 3,1%. Pretpostavka postepenog smirivanja inflacije u srednjem roku, zasnovana je na padu cijena primarnih dobara kojima se trguje na regionalnim i međunarodnim berzama i usporavanju domaće tražnje i ekonomske aktivnosti. Prema trenutnim podacima Agencije Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu, cijene većine poljoprivrednih inputa i hrane su zabilježile pad sa rekordnih nivoa iz 2022, nakon početka rata u Ukrajini⁵. Druge regionalne produktne berze pokazuju takođe pad cijena žitarica⁶. Dodatno, MMF predviđa da će prosječna cijena sirove nafte tipa Brent, pasti 24%, sa 96,4\$ u 2022, na 73,1\$ u 2023. Kretanje cijena u Crnoj Gori zavisice i od inflatornih pritisaka unutar Eurozone, za koju Evropska komisija predviđa da će inflacija nakon stope od 8,4% u 2022, usporiti na 5,6% u 2023, što je i dalje visoko iznad targeta Evropske centralne banke⁷.
- U eksternom sektoru se u srednjem roku očekuje sužavanje deficita tekućeg računa, sa 13,3% iz 2022, na ispod 10% u periodu 2025-26, kao i da bude finansiran prilivom stranih direktnih investicija. Deficit u spoljnoj trgovini će djelimično ublažiti ostvareni suficiti na računima usluga, primarnih i sekundarnih dohodaka, što će uvećati neto raspoloživi dohodak u ekonomiji.

Kako globalna ekonomija ulazi u fazu sinhronizovanog usporavanja ekonomskog rasta, tako rastu i neizvjesnosti i rizici koji mogu uticati na planirana kretanja. Najveći rizici po crnogorsku ekonomiju i očekivani privredni rast u 2023. i srednjem roku, predstavljaju rastuća inflacija i geopolitičke neizvjesnosti, koje mogu dovesti do porasta cijena hrane i energije, što bi umanjilo raspoloživi dohodak i potrošnju. Strožiji uslovi finansiranja i porast kamatnih stopa mogu usporiti kreditnu i investicionu aktivnost, u uslovima već izraženih domaćih političkih nestabilnosti koje utiču na investicioni ambijent. Usporavanje izgleda rasta za EU, kao glavnog trgovinskog partnera i generatora visokih prihoda u turizmu, može potencijalno uticati na niže ostvarenje u ovom sektoru i posljedično niži ekonomski rast. Za Crnu Goru, u srednjem roku naročito važna je stabilnost javnih finansija, usljed projektovanih deficita budžeta i nedostajućih sredstava za finansiranje istih

⁵ [FAO Food Price Index | World Food Situation | Food and Agriculture Organization of the United Nations](#)

⁶ [Produktna berza ad Novi Sad \(nscomex.com\)](#)

⁷ [Winter 2023 Economic Forecast: EU Economy set to avoid recession, but headwinds persist \(europa.eu\)](#)

i otplatu ranijih dugova, što će biti prioritet u vođenju fiskalne politike u narednom periodu, kako bi se učvrstila makroekonomska i finansijska stabilnost.

3 JAVNE FINANSIJE

Strukturu javnih finansija Crne Gore čini Budžet Crne Gore sa državnim fondovima (Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond za zdravstveno osiguranje, Fond za obeštećenje, Zavod za zapošljavanje i Fond rada) i budžeti lokalnih samouprava (Glavni grad Podgorica, Prijestonica Cetinje i 23 opštine).

U ovom poglavlju analizirani su podaci ostvarenih javnih prihoda i rashoda u 2022. godini, date fiskalne projekcije za period 2023-2026, definisani rizici njihovog ostvarenja i predstavljen srednjoročni institucionalni i regulatorni okvir koji definiše aktivnosti u oblasti javnih finansija.

3.1 JAVNE FINANSIJE U 2022. GODINI

Javni prihodi u periodu januar – decembar 2022. godine iznosili su 2.322,3 mil. € ili 40,1% procijenjenog BDP-a (5.796,8 mil. €) i u odnosu na planirane veći su za 117,3 mil. € ili 5,3%. U odnosu na uporedni period 2021. godine, naplata javnih prihoda veća je za 128,3 mil. € ili 5,8%.

Najveći rast kako u odnosu na planirane, tako i u odnosu na isti period prethodne godine zabilježen je kod prihoda po osnovu **PDV**-a koji su naplaćeni u iznosu od 908,1 mil. € ili 15,7% BDP-a. Ova kategorija zabilježila je rast u odnosu na plan u iznosu od 93,2 mil. € ili 11,4% i u iznosu od 216,1 mil. € ili 31,2% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Snažan rast prihoda po ovom osnovu rezultat je više faktora od kojih su najznačajniji: rezultati ljetnje turističke sezone, unaprijeđena poreska disciplina kao i značajan rast uvoza i potrošnje domaćinstava, što uz projektovanu inflaciju najviše opredjeljuje rast ove kategorije prihoda. Pozitivno odstupanje u odnosu na plan za 2022. godinu u iznosu od 5,9 mil. € ili 7% bilježe i prihodi od **Poreza na dobit pravnih lica** koji su ukupno naplaćeni u iznosu od 90,2 mil. € ili 1,6% BDP-a. Rast ove kategorije prihoda prvenstveno je rezultat rasta ekonomske aktivnosti ostvarene u 2021. godini. **Prihodi od akciza** u 2022. godini manji su u odnosu na plan za 15,1 mil. € ili 5,8%. Navedeno odstupanje posljedica je primjene Odluke o umanjenju iznosa akcize na promet bezolovnog benzina i gasnih ulja po kojoj je akciza na promet ovih proizvoda od maja mjeseca smanjena za 50%, 40% ili 25% u zavisnosti od kretanja cijena, a u cilju zaštite životnog standarda građana. U poređenju sa prethodnom godinom, prihodi od akciza manji su za 2,8 mil. € ili 1,1%. Smanjenje prihoda usljed primjene Odluke o umanjenju iznosa akcize na promet bezolovnog benzina i gasnih ulja u najvećoj mjeri kompenzovan je rastom prihoda od akciza na duvan i duvanske proizvode, koji su u poređenju sa prethodnom godinom zabilježili rast od 31,6 mil. € ili 52,3%, kao rezultat suzbijanja aktivnosti na nelegalnom tržištu duvana i duvanskih proizvoda.

Javna potrošnja u periodu januar – decembar 2022. godine iznosila je 2.571,2 mil. € ili 44,4% BDP-a, i manja je za 156,5 mil. € ili 5,7% u odnosu na planiranu, dok je u odnosu na prethodnu godinu veća za 283,7 mil. € ili 12,4%.

Polazeći od kretanja prihoda i rashoda, u periodu januar - decembar 2022. godine, ostvaren je **gotovinski deficit** javnih finansija u iznosu od 248,9 mil. € ili 4,3% BDP-a, dok je korigovani deficit iznosio 220,4 mil. € ili 3,8%. Projekcije javnih finansija za period 2023-2026. godine

3.1.1 PROJEKCIJE JAVNIH PRIHODA U PERIODU 2023-2026

Javni prihodi u 2023. godini procijenjeni su u iznosu od 2.700,1 mil. € ili 41,9% BDP-a. Procjena prihoda izvršena je kao rezultat:

1. revidiranih makroekonomskih pokazatelja koji utiču na kretanje prihoda budžeta;
2. usvojenih mjera poreske politike;
3. naplate prihoda budžeta u dosadašnjem periodu godine.

Najznačajnija odstupanja, u odnosu na prvobitni plan, bilježe se kod sljedećih kategorija javnih prihoda:

- **Poreza na dodatu vrijednost** koji je veći za 69,1 mil. € ili 7,2% usljed efekata uvećane potrošnje i cijena, kao i značajnog porasta uvoza. Pored navedenog, veliki uticaj na rast ove kategorije prihoda ima i uspješna implementacija elektronske fiskalizacije;
- **Akciza** koje su veće za 25,0 mil. € ili 9,2% prvenstveno usljed prestanka važenja Odluke o umanjenju iznosa akcize na promet bezolovnog benzina i gasnih ulja usljed stabilizacije cijena na tržištu;
- **Porez na dobit pravnih lica** veći je za 13,0 mil. € ili 10,7% na osnovu kretanja nominalnog rasta BDP-a iz prethodne godine i naplate zaostalog poreskog duga;
- **Poreza i doprinosa na zarade** usljed značajnog rasta naplate prvenstveno doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje.

➤ OBRAZLOŽENJE KRETANJA GLAVNIH KATEGORIJA JAVNIH PRIHODA U PERIODU 2023-2026

Prihodi od poreza na dodatu vrijednost projektovan je na osnovu stope rasta potrošnje domaćinstava i države, uz uključivanje dodatnih prihoda koji se po ovom osnovu očekuju od ukidanja snižene stope PDV-a na usluživanje hrane, flaširane vode za piće i bezalkoholnih negaziranih pića u restoranima sa čijom primjenom će se otpočeti od 1. januara 2024. godine. Posmatrano kao procenat učešća u BDP-u, u srednjem roku, ovi prihodi će ostati približno na istom nivou od 16,5% BDP-a.

Prihodi od poreza i doprinosa na zarade u 2023. godini će iznositi 643,1 mil. € ili 10% BDP-a. U projekcije ove kategorije prihoda, sem kretanja zarada i zaposlenosti shodno makroekonomskom scenariju, uključeni su i efekti po osnovu Zakona o reprogramu poreskog potraživanja.

Prihodi od akciza će dominantno rasti pod uticajem projektovane stope rasta potrošnje domaćinstava kao i izmjene poreske politike u ovoj oblasti i kretaće se u rasponu od 296,4 mil. € ili 4,6% BDP-a u 2023. do 326,7 mil. € ili 4,2% BDP-a u 2026. godini.

Naime, Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o akcizama („Sl. List CG“, br: 27/23) akciza na duvan i duvanske proizvode usklađivaće se polugodišnje u skladu sa propisanim akciznim kalendarom u srednjem roku. Ujedno, ovim izmjenama zakona uvedena je akciza na proizvode od šećera, kakaoa i na sladoled kao i propisani dodatni akcizni proizvodi od plastike. Takođe, usljed stabilizacije cijena nafte i naftnih derivata na tržištu, te posljedično tome prestanku važenja Odluke

o umanjenju iznosa akcize na promet bezolovnog benzina i gasnih ulja planira se povećanje naplate prihoda po ovom osnovu.

Porez na dobit pravnih lica – projektovan je na osnovu kretanja nominalnog rasta BDP-a iz prethodne godine i naplate zaostalog poreskog duga. Polazeći od toga, porez na dobit pravnih lica ostvariće rast sa 134,6 mil. € u 2023. na 170,6 mil. € u 2026. godini.

Prihodi od kapitala – projektovani su u iznosu od 44,3 mil. € u 2023. godini i to kao rezultat očekivanih uplata po osnovu raspodjele dividendi od privrednih društava u većinskom državnom vlasništvu, smanjivaće se u srednjem roku shodno očekivanjima uplata po ovom osnovu u državnim budžet.

Donacije - su projektovane u iznosu od 68,4 mil. € u 2023. godini što je za 27 mil. € više u odnosu na prvobitno planirane i to kao rezultat izvršene uplate sredstava od strane EU a po osnovu direktne budžetske podrške za energetska efikasnost. Direktna budžetska podrška za energetska efikasnost je predviđena kroz Godišnji akcioni program za Crnu Goru za 2023. (tzv. IPA 2023), a namijenjena je za pružanje kratkoročne i srednjoročne podrške za postizanje većeg stepena energetske nezavisnosti i prelaska na obnovljive izvore energije, kao i za pomoć najugroženijim kategorijama stanovništva. U srednjem roku donacije se vraćaju na prvobitni nivo.

Ostali prihodi – projektovani su u iznosu od 140,4 mil. € ili 2,2% u 2023. godini i u srednjoročnom periodu smanjuju se do nivoa 55,5 mil. € ili 0,7% BDP-a u 2026. godini. Naime, postepeno smanjenje ove kategorije prihoda rezultat je prvenstveno činjenice da se radi o jednokratnim prihodima koji su akumulirani na privremenim računima, a u okviru implementacije Programa ekonomskog državljanstva.

3.1.2 PROJEKCIJE JAVNE POTROŠNJE ZA PERIOD 2023-2026

Javna potrošnja u 2023. godini projektovano je da će iznositi 2,973.44 mil.€ ili 46,1%, što je za cca 42.2 mil € više u odnosu na prvobitni plan, prvenstveno usljed povećanja izdataka na različim budžetskim pozicijama cilju realizacije podrške Evropske unije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize, kao i obezbjeđivanja nedostajućih sredstava za subvencije za zapošljavanje lica sa invaliditetom. Naime, dodatna potrošnja očekivano je da će biti genrisana dominantno usljed implementacije seta mjera koje sprovode nadležne institucije, a u vezi sa realizacijom paketa podrške EU za prevazilaženje energetske krize. S tim u vezi, očekuje se realizacija sljedećih aktivnosti:

- Kod Ministarstva rada i socijalnog staranja očekuje se realizacija iznosa od 2.26mil.€, a odnosi se na isplatu za 6.272 porodice korisnika materijalnog obezbjeđenja u iznosu od po 250,00€ i za 446 korisnika materijalnog obezbjeđenja boraca u iznosu od po 150,00€.
- Kod Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja očekuje se realizacija iznosa od 6.1 milil €, a odnosi se na isplatu jednokratnih pomoći za sve korisnike minimalne penzije, kao i korisnike privremene naknade čiji je iznos naknade manji ili jednak 259,95€.
- Kod Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma očekuje se realizacija iznosa od 5,00mil.€, od čega iznos od 3,50mil.€ je predviđen za prevazilaženje energetske krize u Crnoj Gori koja podrazumijeva sprovođenje unapređenja energetske efikasnosti u turizmu, a iznod od 1,50 mil.€ za realizaciju Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji.

- Kod Ministarstva kapitalnih investicija očekuje se realizacija u ukupnom iznosu od 9,00mil.€ i to: 8 mil € za unapređenje energetske efikasnosti i 1 mil € za softverska rešenja za unapređenje energetskog tržišta (BELEN i COTEE).

Pored navedenog, očekuje se veća od planirane realizacije kod Zavoda za zapošljavanje u iznosu od 13 mil.€ a odnosi se na potreba sredstva za subvencije poslodavcima koji zapošljavaju lica sa invaliditetom, u skladu sa očekivanim trendovima o broju korisnika i iznosa subvencija.

Shodno projekciji, imajući u vidu potrebe obezbijedivanja dodatnih izdvajanja u 2023. godini, kao i značajno veću očekivanu naplatu prihoda od plana, očekivano je da će doći do pada deficita javne potrošnje u 2023. godini do nivoa od oko 4,2 % BDP. Navedeni nivo deficita očekuje se da će u srednjem roku padati do nivoa od 3.4 % BDP u 2026..

U cilju pružanja podrške dinamičnom ekonomskom rastu, u cijelom periodu 2023-2026 zastupljen je visok nivo izdvajanja u kapitalnom budžetu, sa jasnim trendom rasta investicionog ulaganja, koje se procjenjuje na ukupno 1.64 milijarde € za sprovođenje javnih investicija.

3.2 STANJE I PROJEKCIJE JAVNOG DUGA I GARANCIJA ZA PERIOD 2022-2026. GODINE

3.2.1 STANJE DRŽAVNOG I JAVNOG DUGA NA KRAJU 2022. GODINE I NA KRAJU I KVARTALA 2023. GODINE

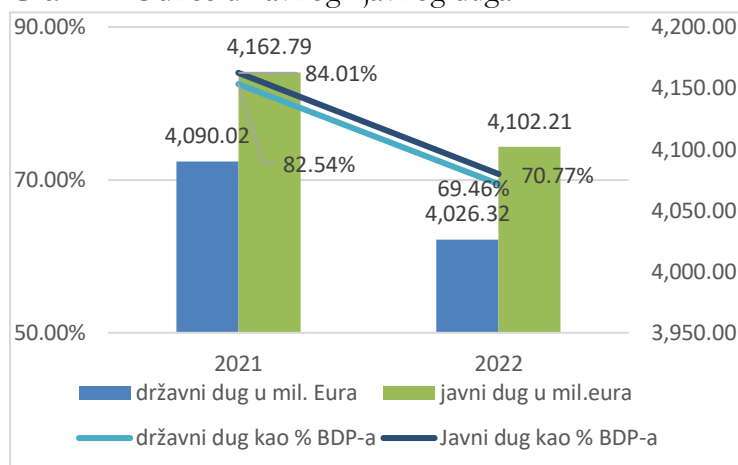
Ukupan javni dug Crne Gore, na dan 31.12.2022. godine, iznosi 4.102,21 miliona eura, odnosno 70,77% BDP-a⁸. Uzimajući u obzir depozite Ministarstva finansija (uključujući i 38.477 unci zlata), a koji su, na kraju 2022. godine, iznosili 111,75 miliona eura, neto javni dug Crne Gore, na dan 31.12.2022. godine, iznosi 3.990,46 miliona eura, odnosno 68,84% BDP-a.

Od navedenog iznosa, na unutrašnji dug se odnosi 468,76 miliona eura, odnosno 8,09% BDP-a, iznos od 3.557,56 miliona eura se odnosi na spoljni dug, odnosno 61,37% BDP-a, dok se na dug lokalne samouprave odnosi 75,89 miliona eura, odnosno 1,31% BDP-a.

Tabela 1: Stanje državnog i javnog duga na dan 31.12.2022. godine

			BDP 5.796,8
Rb.	Kategorija	Stanje duga u mil.eura	Nivo duga kao % BDP
1	Spoljni dug	3.557,56	61,37%
2	Unutrašnji dug	468,76	8,09%
3	Ukupno državni dug (1+2)	4.026,32	69,46%
4	Dug lokalne samouprave	75,89	1,31%
5	Ukupno javni dug (3+4)	4.102,21	70,77%
6	Depoziti	111,75	1,93%
7	Ukupno državni dug sa depozitima (3-6)	3.914,57	67,53%
8	Ukupno javni dug sa depozitima (5-6)	3.990,46	68,84%

⁸ Prema preliminarnim podacima MONSTATA, BDP za 2022. godinu iznosi 5.796,80 miliona eura

Grafik 1: Odnos državnog i javnog duga

U odnosu na kraj 2021. godine, došlo je do smanjenja državnog duga u ukupnom iznosu od 63,70 miliona eura, što je rezultat smanjenja spoljnog duga za 130,92 miliona eura, a povećanja domaćeg duga za 67,22 miliona eura. Do smanjenja spoljnog duga došlo je usled izmirenja redovnih obaveza po osnovu kreditnih aranžmana zaključenih sa ino kreditorima. Do povećanja domaćeg duga došlo je

usled zaduženja putem državnih zapisa u iznosu od 39 miliona eura, kao i putem novih kreditnih aranžmana sa domaćim komercijalnim bankama u iznosu od 66 miliona eura.

Na kraju I kvartala 2023. godine, ukupan državni dug (bez depozita), iznosio je 4.080,56 miliona eura, ili 66,09% BDP-a⁹. Ukupan državni dug sa depozitima, na kraju I kvartala 2023. godine iznosio je 3.801,79 miliona eura ili 61,57% BDP-a.

Spoljni dug iznosio je 3.619,56 miliona eura, odnosno 58,62% BDP-a, dok je unutrašnji dug iznosio 461,00 miliona eura, odnosno 7,47% BDP-a. Depoziti na kraju I kvartala 2023. godine iznosili su 278,78 miliona eura, uključujući 38.447 unci zlata ili 4,51% BDP-a.

Tabela 2: Pregled državnog duga na kraju prvog kvartala 2023. godine

Rb.	Kategorija	Iznos u mil. €	% BDP
1	Spoljni dug	3.619.56	58,62%
2	Unutrašnji dug	461,00	7,47%
3	Ukupno državni dug (1+2)	4,080,56	66,09%
4	Depoziti	278,78	4,51%
5	Ukupno državni dug sa depozitima (3-4)	3.801,79	61,57%

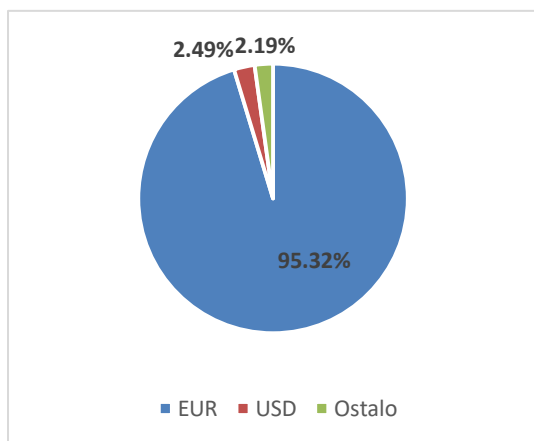
Inicijalnim planom datim u Zakonu o budžetu za 2022. godinu bilo je predviđena da nedostajuća sredstva za 2022. godinu iznose 560,8 miliona eura. Navedeni iznos je planiran da se pokrije depozitima ostvarenim u 2021. godini u iznosu od 385 miliona eura, 100 miliona eura je predviđeno da se pokrije iz već zaključenih kredita za finansiranje infrastrukturnih projekata, dok je 70 miliona eura bilo predviđeno da se obezbijedi zaduženjem na domaćem i međunarodnom tržištu.

Izmjenama i dopunama Zakona o budžetu za 2022. godinu predviđeno je povećanje nedostajućih sredstava na iznos od 756 miliona eura.

Za potrebe budžetskog finansiranja u 2022. godini Crna Gora se zadužila na domaćem tržištu za ukupan iznos od 105 miliona eura. Struktura kredita je sledeća:

⁹ Prema projekcijama Ministarstva finansija, BDP za 2023. godinu iznosi 6.174,60 miliona eura

- Kredit kod Crnogorske komercijalne banke (CKB) - 50 miliona eura, dospijeće 5 godina, kamatna stopa fiksna, 7,5%;
- Kredit kod Univerzal kapital banke (UCB) - 10 miliona eura, dospijeće 5 godina, kamatna stopa fiksna, 5,5%;
- Kredit kod Erste banke - 6 miliona eura, dospijeće 5 godina, kamatna stopa varijabilna, 6m euribor +3,99%;
- Državni zapisi u iznosu od 39 miliona eura, za koje se kamata kreće od 3,18 do 3,97.

Imajući u vidu da u toku 2022. godine nisu zaključivani novi kreditni aranžmani u stranim valutama, valutna struktura u odnosu na 2021. godinu nije značajno promijenjena. Na valutnu strukturu na kraju 2022. godine je u najvećem dijelu uticao aranžman unakrsnog valutnog svopa vezano za kreditni aranžman sa Exim Kina bankom, zaključen u 2021. godini, kada je izvršena konverzija dolarskog duga sa Exim Kina bankom, u iznosu od oko 818 miliona američkih dolara, kada je učešće eurskog duga u eurima značajno uvećano sa 82,6% koliko je

iznosilo na kraju 2020. godine na 96,7% na kraju 2021. godine. Na dan 31.12.2022. godine učešće eurskog duga u državnom dugu iznosi 95,32%, dok učešće USD i drugih valuta iznosi 2,49% i 2,19%, respektivno.

Imajući u vidu da je 2021. godine Ministarstvo finansija Crne Gore zaključilo hedžing aranžman na period od 14 godina, sa obaveznim prekidom nakon dvije godine (tzv. Mandatory Termination) što znači da se istekom dvije godine mora sprovesti ili prekid transakcije uz saldiranje tržišne vrijednosti (mark to market) ili njen nastavak uz određene korekcije cijene. Obavezni raskid transakcije podrazumijeva obavezno saldiranje tržišne vrijednosti transakcije (mark to market) koje može dovesti do toga da, nakon isteka roka za obavezni prekid strane u aranžmanu budu u dobitku ili gubitku zavisno od promjena na tržištu. Iznos dobitka ili gubitka zavisi od četiri ključne varijable i to: tekućeg kursa EUR/USD, eurske svop kamatne stope, dolarske svop kamatne stope i marže baznog unakrsnog svopa.

Zahvaljujući, u prvom redu, jačanju američkog dolara Crna Gora je u kontinuitetu bila u zoni pozitivnog mark to marketa tzv. “in the money” poziciji koja je podrazumijevala činjenicu da bi usled raskida transakcije Crna Gora ostvarila određeni prihod/dobit.

Nakon detaljne analize mogućnosti vezanih za dalju realizaciju hedžing aranžmana i zaključka Vlade, Ministarstvo finansija je 02. juna i 05. juna 2023. godine realizovalo prekid hedžing aranžmana.

Prekidom transakcije Država je prihodovala oko 64 miliona američkih dolara.

Izlaskom iz transakcije u izvještajima o državnom dugu će doći do povećanja vrijednosti duga prema Exim Kina banci u eurima) imajući u vidu da postojeći dolarski dug više neće biti prikazivan po kursu iz hedžing aranžmana od 1,18, već će se prikazivati po tekućem (tržišnom) kursu. Primjera radi, vrijednost duga prema Exim Kina banci, primjenjujući kurs EUR/USD od 1,18 na hedžovani

dio duga, na 02. jun 2023. godine iznosila je 671,60 miliona eura, dok bi vrijednost duga primjenjujući srednji kurs Centralne banke na isti datum iznosila 735,58 miliona eura. To znači da bi u izvještajima došlo do porasta duga za 63,98 miliona eura, odnosno za 9,53%. Valutna struktura bi takođe pretrpjela promjene pa bi udio eurskog duga u ukupnom državnom dugu pao sa 95,32 na 79,97%. Novonastala situacija će biti prikazana Izvještajem o državnom dugu za II kvartal.

3.2.2 PROJEKCIJE KRETANJA DUGA U PERIODU 2023-2026. GODINE

Kada je u pitanju očekivano kretanje državnog i javnog duga u narednom, četvorogodišnjem, periodu očekuje se da isti bude uslovljen kretanjem nedostajućih sredstava za finansiranje budžeta i otplatu duga. Izvori finansiranja nedostajućih sredstava definišće se u skladu sa uslovima i kretanjima na domaćem i međunarodnom finansijskom tržištu.

Tabela 3: projekcije kretanja državnog i javnog duga u periodu 2023-2026. godina

	2022	2023	2024	2025	2026
bdp	5,796.80	6,447.10	6,901.90	7,341.40	7,726.80
domaći dug	468.76	422.20	373.80	483.86	459.62
ino dug	3,557.56	3,916.03	4,321.53	4,058.35	4,197.01
ukupno državni dug	4,026.32	4,338.23	4,695.33	4,542.21	4,656.63
%bdp-a državni dug	69.46	67.29	68.03	61.87	60.27
dug lokalnih samouprava	75.89	75.89	75.89	75.89	75.89
ukupno javni dug	4.102.21	4.414.12	4.771.22	4.618.10	4.732.52
%bdp-a javni dug	70.77	68.47	69.13	62.90	61.25

3.2.3 STANJE DRŽAVNIH GARANCIJA

Ugovoreni iznos izdatih državnih garancija na kraju 2022. godine iznosi 625,53 miliona eura, što je za oko 15,13 miliona eura više u odnosu na isti period 2021. godine. Od ovog iznosa, angažovana sredstva iznose 504,33 miliona eura. Stanje duga na kraju 2022. godine, po garancijama izdatim domaćim i ino kreditorima iznosi 176,50 miliona eura, što predstavlja 3,04% BDP-a. U odnosu na kraj 2021. godine, na kraju 2022. godine stanje duga po osnovu izdatih državnih garancija se smanjilo za 13,57 miliona eura

Angažovani/povučeni iznos garancija koje je Vlada Crne Gore izdala za zajmove kod inostranih kreditora iznosi 438,74 miliona eura, dok je stanje duga po istim na kraju 2022. godine 146,09 miliona eura ili 2,52% BDP-a.

Angažovani iznos garancija koje je Vlada Crne Gore izdala za zajmove kod domaćih kreditora iznosi oko 66,04 miliona eura, dok stanje duga po istim na kraju 2022. godine iznosi 30,41 miliona eura ili 0,52% BDP-a.

Krajem decembra 2022. godine, država Crna Gora zaključila je Ugovor o garanciji sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) za Ugovor o kreditu između EBRD-a i Željezničke

infrastrukture Crne Gore a.d. Podgorica, potpisanim 28. decembra 2022. godine, u iznosu od 11,00 miliona eura, a za potrebe realizacije Projekta nabavke mehanizacije za održavanje pruga (građevinsko i elektrotehničko) i nove opreme za pomoćni voz

U skladu sa Zakonom o budžetu za 2023. godinu, Crna Gora planira da izda državne garancije u ukupnom iznosu do 160 miliona eura.

3.3 FISKALNI RIZICI ZA PERIOD 2023-2026. GODINE

Imajući u vidu kontinuirane izazove na geo-političkom i makroekonomskom i fiskalnom planu, fiskalni rizici su u kontinuitetu prisutni. Osnovni rizici ostvarivanja fiskalnih projekcija grupisani su u dvije kategorije, i to: politički i ekonomski.

RIZIK	POZITIVNI	NEGATIVNI
Politički	<ul style="list-style-type: none"> - Napredak na putu pristupanja Evropskoj uniji uticaće na rast povjerenja investitora, unaprijeđenje poslovnog ambijenta i pristup EU fondovima; 	<ul style="list-style-type: none"> - Politička nestabilnost može uticati na kredibilitet politika i kreditni rejting države na međunarodnom i domaćem tržištu kapitalna, te negativno uticati na mogućnost i uslove obezbijedivanja nedostajućih sredstava za finansiranje budžeta; - Usvajanje zakonskih rješenja čija implementacija predstavlja značajno fiskalno opterećenje, može imati negativna uticaj na održivost javnih finansija; - Geopolitički rizici na globalnom nivou mogu negativno uticati na cjelokupnu svjetsku, a posljedično, na crnogorsku ekonomiju;
Ekonomski	<ul style="list-style-type: none"> - Reformom Uprave prihoda i carina utiče se na unaprijeđenje poslovnog ambijenta, efikasniju naplatu a samim tim i na povećanje javnih prihoda; - Pojačanim inspekcijским nadzorom, efikasnijom institucionalnom koordinacijom i implementacijom sistema elektronskog nadzora fiskalnih registar kasa, smanjuje se obuhvat "sive ekonomije" što pozitivno utiče na javne prihode; - Reformama u procesu budžetiranja i u oblasti upravljanja javnim finansijama, kao i uspostavljanjem Fiskalnog savjeta povećava se fiskalna disciplina i transparentnost javnih finansija što se pozitivno odražava na glavne fiskalne pokazatelje; - Implementacijom novog zakonodavnog okvira u oblasti priređivanja igara na sreću stvaraju se uslovi za ubiranje dodatnih prihoda u odnosu na planirane po ovom osnovu; 	<ul style="list-style-type: none"> - Ograničeni fiskalni prostor, slabija dinamika realizacije planiranih investicija kao i odlaganje sprovođenja strukturnih reformi mogu negativno uticati na ekonomski oporavak i rast u srednjem roku - Dalje intenziviranje eksternih i nacionalnih inflatornih pritisaka, koji se mogu snažno odraziti na rast cijene; - Implementacijom ESA2010 metodologije može doći do proširenja postojećeg institucionalnog obuhvata budžetskog računovodstva u sektoru Opšte države. Shodno tome, može doći do povećanja deficita i duga pomenutog sektora u srednjem roku. Sa druge strane, implementacija navedene metodologije, po istom principu, može ostvariti i pozitivne efekte na fiskalne indikatore. - Kašnjenje u implementaciji pojedinih mjera usmjerenih na povećanje javnih prihoda, utiče na izgubljene prihode države i povećava projektovani gotovinski deficit budžeta

	- Potencijalna naplata prihoda po osnovu davanja "Aerodroma Crne Gore" AD na dugoročno korišćenje može uticati na uvećanje ukupnih javnih prihoda u srednjem i drugom roku.	

3.4 UPRAVLJANJE I KVALITET JAVNIH FINANSIJA U SREDNJEM ROKU

Efikasno upravljanje javnim finansijama od ključnog je značaja za ekonomski razvoj, dostupnost javnih usluga i kvalitet života građana.

Odgovoran pristup upravljanju javnim finansijama u 2022. i 2023. godini, kao odgovor na izrazito pristune negativne egzogene uticaje na ekonomske tokove u zemlji, koji su rezultirali u visokom rastu cijena u svim sferama života, stvorio je pretpostavke i potrebu za uvećanjem zarada zaposlenih javnom sektoru i uvećanjem sredstava za socijalna davanja i penzije, a sve u cilju skladiñavanja sa ekonomskim tokovima i očuvanjem životnog standarda građana.

Međutim, imajući u vidu visok rast mandatornih rashoda u sistemima socijalne zaštite i zdravstva, kao i fonda bruto zarada, uzrokovan izmjenama zakonskih rješenja u 2021. i 2022. godini, kao i implementacijom politika kao odgovor na negativne globalne ekonomske tokove u cilju zaštite standarda života građana, u narednom periodu u cilju stvaranja uslova za dugoročnu održivost javnih finansija, **u srednjem roku će biti potrebno sprovesti dodatne mjere fiskalne konsolidacije koje će biti usmjerene na optimizaciju potrošnje i efikasnije generisanje i naplatu prihoda.**

S tim u vezi, **u dijelu konsolidacije javne potrošnje**, imajući u vidu obim prava koja proizilaze iz različitih zakonskih rješenja, dugoročnu fiskalnu održivost u Crnoj Gori u najvećoj mjeri opredjeljuju sistemi socijalne zaštite odnosno finansiranje zdravstvenog sistema, sistema socijalnih davanja i penzijskog sistema i u narednom periodu treba posvetiti posebnu pažnju na reformisanju ovih sistema.

Pored navedenog, sistem zarada u javnom sektoru je potrebno unaprijediti, kako sa aspekta optimizacije broja zaposlenih u javnom sektoru, tako i sa aspekta izmjena postojećeg sistemskog zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru u cilju valorizovanja i podsticanja efektivnosti i efikasnosti rada.

Kroz reformisanje ovih sistema javne potrošnje, koji čine preko 2/3 ukupne javne potrošnje, kao i kroz ograničavanje i umanjena diskrecione potrošnje svih budžetkih korisnika, u srednjem i dugom roku bi u značajnoj mjeri bila unapređena efikasnost javne potrošnje, ostvarene uštede kao i stvoren dodatni fiskalni prostor za povećanje investicionih aktivnosti države čime se stvaraju perspektivi za dimačian ekonomski rast.

U narednom periodu potrebno je intezivirati aktivnosti na **implementaciji skrukturni reformi** kroz impenetaciju Programa reforme upravljanja javnim finansijama (PFM) za period 2022-2026, koji je Vlada usvojila u decembru 2022. godine i kojim su utvrđeni ključni reformski planovi Crne Gore u ovoj oblasti za naredni period sa ciljem povećanja odgovornosti i obezbjeđenja dobrog finansijskog upravljanja. Takođe, Program osigurava bolju koordinaciju i međuinstitucionalnu saradnju u cilju planiranja, implementacije i praćenja politika koje se odnose na makrofiskalnu stabilnost, alokaciju i korištenje javnih resursa. Program takođe treba da obezbijedi bolju transparentnost sistema upravljanja javnim finansijama.

Reforma upravljanja javnim finansijama je potrebna kako bi se osigurala fiskalna održivost i dobro upravljanje javnim finansijama u skladu sa pravnom tekovinom EU i očekuje se da će biti ostvareni značajni rezultati i napredak u funkcionisanju budžetskog sistema, upravljačkoj odgovornosti, izvršenju budžeta i internoj i eksternoj reviziji. Dodatno, usvajanje PFM programa je jedano od ključnih kriterijuma za dalje korišćenje sredstava kroz Instrument pretpristupne podrške (IPA) i preduslov za sektorsku budžetsku podršku.

Dodatno, potreba sprovođenja reformi upravljanja javnim finansijama zasniva se i na slabostima identifikovanim kroz više analiza i ocjena stanja javnih finansija u prethodnom periodu, kao i na potrebi ispunjavanja zahtjeva postavljenih završnim mjerilima za pregovaračka poglavlja koja se odnose na upravljanje javnim finansijama (5 – Javne nabavke, 8 – Politika konkurencije, 16 – Porezi, 17 – Ekonomska i monetarna politika, 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata, 32 – Finansijska kontrola i 33 – Finansijske i budžetske odredbe).

U dijelu **institucionalnog jačanja**, kroz izmjenu Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti koje su usvojene u februaru 2023. godine, stvorene su pretpostavke za osnivanje Fiskalnog savjeta, u cilju jačanja nadzor nad sprovođenjem fiskalne politike, posebno u dijelu ex ante ocjene. U narednom peridou potrebno je uložiti napore na izboru članova i funkcionalnom osposobljavanju Fiskalnog savjeta što će takođe doprinjeti i ispunjavanju obaveza utvrđenih pravnom tekovinom EU, odnosno člana 6 Direktive Savjeta 2011/85/EU od 8. novembra 2011. godine kojim se propisuje potreba postojanja efektivnog i pravovremenog nadzora nad primjenom fiskalnih pravila, bazirano na pouzdanoj I nezavisnoj analizi sprovedenoj od strane nezavisnog tijela, odnosno Fisakinog savjeta

Kako bi se obezbijedila puna podrška planiranim reformskim procesima i povećala efikasnost rada Uprave prihoda i carina, koja vrši naplatu preko 90% javnih prihoda, Crna Gora uz podršku Svjetske banke realizuje projekat „Reforma poreske administracije“ koja podrazumijeva uvođenje integrisanog sistema upravljanja prihodima (IRMS), kao i sistema on line fiskalizacije u realnom vremenu, čime je unaprijeđena poreska disciplina što je u velikoj mjeri je doprinijelo ostvarenoj dobroj naplati po osnovu poreza na dodatu vrijednost.

Takođe, implementacijom projekta „Podrška Upravi carina u oblasti akciza“, obezbijedila se primjena nove nacionalne aplikacije za akcize u IT sisitemu Carinske uprave (CIS), kao i međusobna povezanost i interoperabilnost sa drugim carinskim aplikacijama kao i sa budućim aplikacijama. Uvođenjem novog informacionog sistema za elektronsku razmjenu podataka omogućilo se programsko povezivanje softvera za razmjenu podataka o akcizama u digitalnom obliku, što doprinosi jačanju naplate akcizne dažbine kao i efikasnijoj borbi na planu suzbijanja sive ekonomije.

Radi preduzimanja neophodnih aktivnosti za **unaprijeđenje i implementaciju mjera za suzbijanje neformalne ekonomije**, u cilju efikasnije saradnje nadležnih organa, potpunije transparentnosti i snažnije saradnje sa drugim institucijama i poreskim obveznicima, kao i na osnovu preporuka EK, u narednom periodu je potrebno unaprijediti koordinaciju rada nadležnih državnih organa koji će intenzivno implementirati Program i Akcioni plan sa pratećim mjerama za suzbijanje neformalne ekonomije u Crnoj Gori. Imajući u vidu opseg neformalnog sektora u Crnoj Gori koji se procjenjuje da prelazi 35% BDP-a, borba protiv neformalne ekonomije u narednom periodu treba da bude prioriteta i čime se u značajnoj mjeri može doprinjeti stabilizaciji javnih finansija.

U dijelu suzbijanja neformalne ekonomije u blasti turizma, u narednom periodu je potrebno intenzivirati aktivnosti na implementaciji plana mjera na suzbijanju nelegalnog izdavanja smještaja, a koje će obuhvatiti: 1) opsežnu kontrolu podataka o subjektima koji subjektima koji oglašavaju smještajne kapacitete na internet platformama (Booking, Airbnb i sl.) i subjektima prijavljenih u Centralnom turističkom registru, 2) kontrola transakcija kod poslovnih banaka u vezi sa izdavanjem smještaja putem platformi za posredovanje u izdavanju smještajnih kapaciteta, uspostavljanje saradnje crnogorskih nadležnih državnih organa sa pomenutim platformama za posredovanje u iznajmljivanju smještaja, 3) razvoj softverskog rješenja za kontrolu prijave i odjave turista i smještaja, koji će obuhvatati elektronsku prijavu turista, interoperabilnosti softverskih rješenja i povezanost sa elektronskom kontrolom na graničnim prelazima, kao i 4) izmjene propisa i postojećih informatičkih sistema kojim će se unaprijediti nadzora i kontrole u oblasti izdavanja smještajnih kapaciteta

U narednom periodu potrebno je intenzivirati aktivnosti na uvođenju elektronske fakture. Naime, kroz razvoj centralizovane platforme za slanje, prijem, upravljanje i čuvanje elektronskih faktura pravnih lica i preduzetnika, proces kreiranja, prijema, slanja i praćenja uplata u značajnoj mjeri bi se učini efikasnijim i lakšim uz automatizaciju procesa u najvećoj mogućoj mjeri. Kroz navedeno došlo bi unaprijeđenja poslovanja privrednih subjektata u jednostavnijem arhiviranju, uštede vremena, poboljšanja naplate. Sa druge strane kroz implementaciju elektronske fakture, unaprijedila bi se poreska disciplina, kao i stvorile pretpostavke na automatsko obračunavanje PDV-a, odnosno povrata istog, što bi imalo značajne pozitivne efekte na poslovni ambijent.

Efikasnije regulisanje i nadzor u oblasti priređivanja igara na sreću treba da predstavlja prioritet u narednom periodu. Naime, imajući u vidu da se oblik i dinamika priređivanja igara na sreću mijenjaju, kao i neophodnost širenja poreske baze kroz dalju primjenu elektronske fiskalizacije, Ministarstvo finansija je otpočelo aktivnosti koje u narednom periodu treba intenzivirati, a tiču se izrade novog sistema nadzora. Svrha uvođenja novog on-line sistema nadzora je obezbjeđivanje analitičke osnove za efikasnije donošenje odluka, čuvanje i obradu realnih podataka koji su od značaja za utvrđivanje izvornih javnih prihoda, kao i podataka o naplati tih prihoda. Informacioni sistem bi omogućio formiranje centralizovanog skupa podataka, visok nivo sigurnosti prenosa, obrade i upotrebe tih podataka. Pored navedenog, neophodno je obezbijediti kontrolu obračuna i plaćanja naknada za priređivanje u realnom vremenu što će omogućiti plaćanje zakonskih obaveza priređivača u elektronskom obliku. Istovremeno, sistem će obezbijediti sprovođenje upravnog postupka u elektronskoj formi podnošenjem zahtjeva priređivača i donošenje rješenja nadležnog organa u elektronskoj formi. Kroz implementaciju online nadzora priređivanja igara na sreću unaprijedit će se suzbijanje neformalne ekonomije, kao i obezbijediti bolja naplata prihoda.

Kroz realizaciju prethodno navedenih aktivnosti, čiji fiskalni efekti nisu iskazani u srednjoročnom budžetkom okviru za period 2023-2026, očekuje se pozitivan uticaj na fiskalne parametre., kako na prihodnoj strani kroz generisanje i efikasniju naplatu prihoda, tako i na rashodnoj strani kroz optimizaciju potrošnje. Navedene mjere imale bi uticaj na fiskalnu konsolidaciju javnih finansija sa ciljem mostvarivanja primarnog budžetskog suficita u 2025. godini uz uspostavljanje kontinuiranog pozitivnog trenda naplate prihoda i daljeg poboljšanja fiskalnih indikatora u daljem periodu.

4 IZDACI BUDŽETA DRŽAVE

U skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, proces utvrđivanja državnog budžeta bazira se na ekonomskoj i fiskalnoj politici, očekivanim makroekonomskim i fiskalnim trendovima i utvrđenim limitom potrošnje.

U narednoj tabeli data je procjena agregatnih fiskalnih pokazatelja centralnog nivoa države u periodu 2023-2026. godina.

PROCJENA UKUPNIH PRIMITAKA, IZDATAKA, DUGA I BUDŽETSKOG BALANSA

	2023 (plan)		2023 (Procjena)		Predlog 2024		2025 (procjena)		2026 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
Ukupni primici	2851.87	46.2%	2899.36	45.0%	3186.71	46.2%	3687.25	50.2%	3249.51	42.1%
Izvorni prihodi	2147.47	34.8%	2362.78	36.6%	2425.44	35.1%	2538.12	34.6%	2643.80	34.2%
Finansiranje	704.40	11.4%	536.57	8.3%	761.27	11.0%	1149.13	15.7%	605.71	7.8%
Projektovani ukupni izdaci	2852.65	46.2%	2894.83	44.9%	3182.19	46.1%	3682.72	50.2%	3244.99	42.0%
Tekući, Kapitalni i Budžet državnih fondova	2513.78	40.7%	2555.97	39.6%	2688.49	39.0%	2808.90	38.3%	2878.71	37.3%
Otplata duga	338.09	5.5%	338.09	5.2%	492.99	7.1%	873.12	11.9%	365.58	4.7%
Kupovina hartija od vrijednosti	0.78	0.0%	0.78	0.0%	0.71	0.0%	0.71	0.0%	0.71	0.0%
Pozajmice i krediti	4.52	0.1%	4.52	0.1%	4.52	0.1%	4.52	0.1%	4.52	0.1%
Planirani nivo deficita/suficita države	-366.32	-5.9%	-193.18	-3.0%	-263.05	-3.8%	-270.78	-3.7%	-234.90	-3.0%

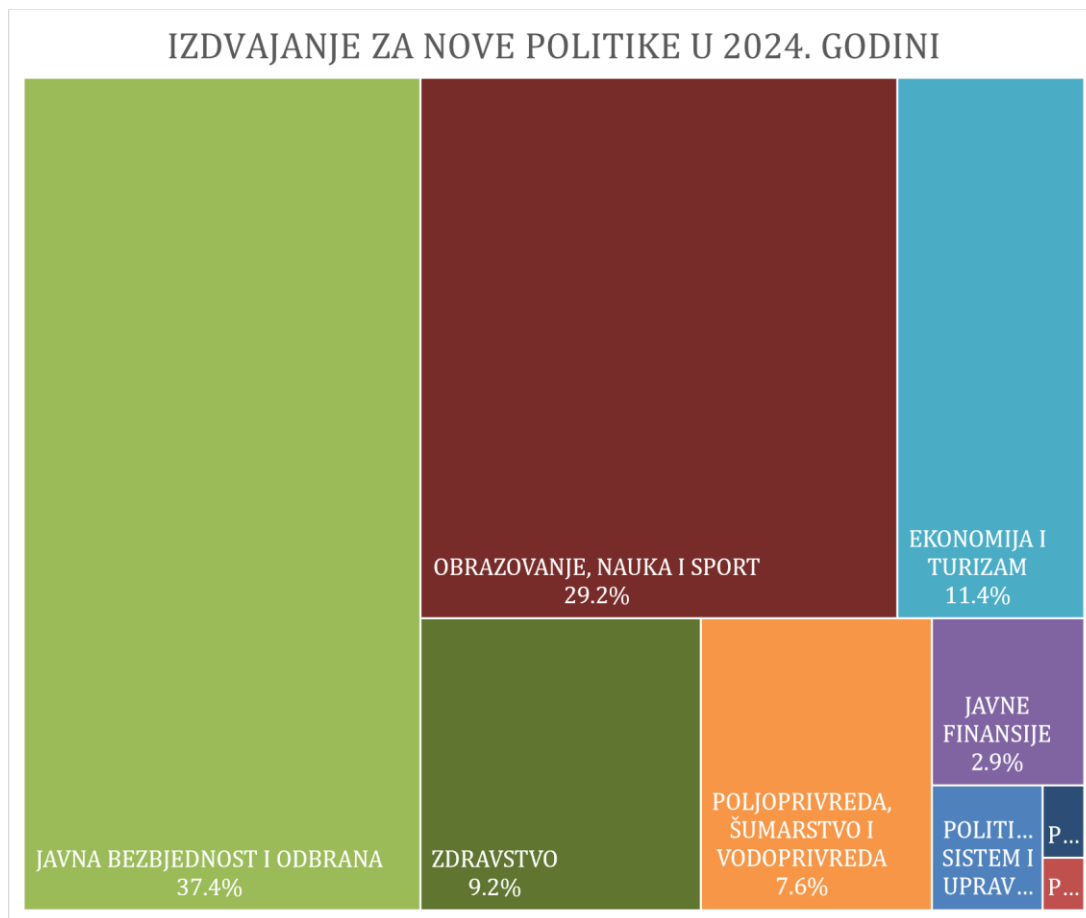
4.1 PREGLED BUDŽETSKIH IZDATAKA PO PROGRAMSKOJ KLASIFIKACIJI

Struktura budžetskih izdataka po programskoj klasifikaciji, po glavnim programima, data je u sljedećoj tabeli:

Budžetski izdaci prikazani po programskoj strukturi glavnih programa											
P.K.	Naziv	Plan 2023		Procjena 2023		Procjena 2024		Procjena 2025		Procjena 2026	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
11	POLITIČKI SISTEM I UPRAVLJANJE	89.06	3.1	90.46	3.1	94.18	3.0	96.18	2.6	98.97	3.0
12	PRAVOSUĐE I ZAŠTITA PRAVA	70.22	2.5	70.22	2.4	73.00	2.3	74.88	2.0	77.00	2.4
13	JAVNA BEZBJEDNOST I ODBRANA	215.72	7.6	216.09	7.5	220.39	6.9	220.61	6.0	222.30	6.8
14	JAVNE FINANSIJE	615.63	21.6	625.23	21.6	791.54	24.8	1212.63	32.9	690.47	21.2
15	EKONOMIJA I TURIZAM	113.88	4.0	140.88	4.9	131.90	4.1	134.78	3.7	139.17	4.3
16	POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA	63.28	2.2	63.28	2.2	67.55	2.1	71.81	1.9	75.45	2.3
17	SAOBRAĆAJ	146.94	5.2	146.94	5.1	173.96	5.5	179.13	4.9	184.53	5.7
18	PROSTORNO PLANIRANJE I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE	30.26	1.1	30.26	1.0	27.93	0.9	30.68	0.8	31.83	1.0
19	OBRAZOVANJE, NAUKA I SPORT	316.32	11.1	316.32	10.9	322.84	10.1	327.79	8.9	337.67	10.4
20	KULTURA	32.45	1.1	32.45	1.1	32.08	1.0	32.06	0.9	33.83	1.0
21	ZDRAVSTVO	402.95	14.1	402.95	13.9	422.54	13.3	436.42	11.8	450.16	13.9
22	SOCIJALNO STARANJE	755.95	26.5	764.28	26.4	828.81	26.0	870.27	23.6	908.13	27.9
UKUPNI IZDACI		2852.65	100.0	2899.36	100.0	3186.71	100.0	3687.25	100.0	3249.51	100.0

U okviru ukupnih izdataka, shodno zahtjevima potrošačkih jedinca, ukupna izdvajanja uzimaju u obzir sprovođenje tekućih politika, kao i izdvajanja za implemetaciju novih politike. U nrednoj tabeli je dat pregled izdvajanja za impemetaciju novih politika po glavnim programima.

NOVE POLITIKE				
		Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
P.K.	Naziv	Iznos	Iznos	Iznos
11	POLITIČKI SISTEM I UPRAVLJANJE	0.68	0.52	0.65
12	PRAVOSUĐE I ZAŠTITA PRAVA	0.11	0.10	0.13
13	JAVNA BEZBJEDNOST I ODBRANA	16.43	16.62	16.78
14	JAVNE FINANSIJE	1.27	0.39	0.26
15	EKONOMIJA I TURIZAM	5.02	6.55	3.85
16	POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA	3.35	6.70	10.05
17	SAOBRAĆAJ	0.00	0.00	0.00
18	PROSTORNO PLANIRANJE I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE	0.15	1.50	0.70
19	OBRAZOVANJE, NAUKA I SPORT	12.81	12.17	12.74
20	KULTURA	0.00	0.00	0.00
21	ZDRAVSTVO	4.06	3.82	3.90
22	SOCIJALNO STARANJE	0.00	0.00	0.00
UKUPNI IZDACI		43.87	48.36	49.06

11 – POLITIČKI SISTEM I UPRAVLJANJE

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
11 009	Organizacija i sprovođenje izbora	2.12	3.52	0.49	0.50	0.50
11 011	Građanska kontrola rada policije	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04
11 018	Pridruživanje EU	1.26	1.26	1.50	1.69	1.81
11 019	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva evropskih poslova	0.53	0.53	0.54	0.54	0.54
11 023	Evidencija, izbor, obuka i usavršavanje kadrova	1.75	1.75	1.92	1.93	1.94
11 024	Sprovođenje inspeksijskog nadzora	6.52	6.52	7.14	7.19	7.23
11 033	Sprječavanje korupcije	2.40	2.40	2.43	2.45	2.46
11 034	Objavlivanje propisa	0.19	0.19	0.19	0.19	0.19
11 047	Ostvarivanje funkcije Predsjednika Crne Gore	1.18	1.18	1.56	1.54	1.55
11 048	Vršenje zakonodavne vlasti	10.95	10.95	10.01	10.08	10.14
11 049	Podrška radu Vlade	6.02	6.02	6.04	6.07	6.11
11 050	Parlamentarna demokratija	6.99	6.99	7.18	7.32	7.47
11 051	Koordinacija i sprovođenje politike u oblasti vanjskih poslova	18.30	18.30	20.06	19.98	20.19
11 052	Infrastrukturni projekti za potrebe državnih organa	0.10	0.10	0.75	0.85	1.66
11 053	Unapređenje i razvoj javne uprave	24.74	24.74	28.27	29.60	30.78
11 054	Mediji	1.69	1.69	1.72	1.72	1.72
11 055	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva vanjskih poslova	1.28	1.28	1.32	1.33	1.34
11 056	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva javne uprave	2.99	2.99	3.01	3.15	3.29
UKUPNI IZDACI		89.06	90.46	94.18	96.18	98.97
Ukupni izdaci kao % BDP-a		1.44%	1.40%	1.36%	1.31%	1.28%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		3.12%	3.12%	2.96%	2.61%	3.05%

U okviru Glavnog programa 11- Politički sistem i upravljanje sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Građansku kontrolu rada policije;
- Jačanje povjerenja građana u proces zapošljavanja i jednaku dostupnost radnih mjesta svim kandidatima;
- Sprovođenje inspeksijskog nadzora u cilju ostaviravanja poštovanja propisa;
- utvrđivanje i sprječavanje postojanja sukoba interesa u vršenju javne funkcije , zaštitu zviždača; kreiranje i sprovođenje javnih kampanja u cilju efikasnijeg učešća građana u borbi protiv korupcije;
- Nadzor nad sprovođenjem propisa kojim se uređuje lobiranje i sprovođenje mjera kontrole finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja.

- predstavlanje zemlje u zemlji i inostranstvu, dodjela odlikovanja, pomilovanja, proglašenje zakona ukazima, postavljanje ambasadora ukazima, raspisivanje parlamentarnih i lokalnih izbora
- Unapređenje bilateralne i multilateralne saradnje, međunarodne ekonomske i kulturne saradnje u odgovarajućim oblastima i zaključivanje međunarodnih ugovora.
- Uspostavljanje funkcionalnog sistema informatičke mreže državnih organa i sistema elektronskih usluga.

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sljedeće potrošačke jedinice: Služba Predsjednika Crne Gore, Skupština Crne Gore, Državna izborna komisija, Savjet za građansku kontrolu rada policije, Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore, Kabinet Predsjednika Vlade, Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, Sekretarijat za zakonodavstvo, Komisija za koncesije, Savjet za NATO, Ministarstvo finansija, Ministarstvo vanjskih poslova, Uprava za saradnju sa dijasporom – iseljenicima, Ministarstvo kulture i medija, Uprava za kapitalne projekte (u dijelu realizacije kapitalnih projekata), Ministarstvo evropskih poslova, Ministarstvo javne uprave, Uprava za ljudske resurse, Uprava za inspekcijske poslove, Javno preduzeće Radio i Televizija Crne Gore, Agencija za sprječavanje korupcije i Službeni list Crne Gore.

➤ REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP - POLITIČKI SISTEM I UPRAVLJANJE

U okviru aktivnosti 11 051 002 004 – Diplomatska akademija, Ministarstvo vanjskih poslova će biti domaćin 50. Internacionalnog Foruma o Diplomatskom Treningu (IFDT) čije je održavanje planirano u drugoj polovini 2024. godine. IFDT predstavlja godišnje okupljanje direktora diplomatskih akademija i srodnih institucija iz cijelog svijeta i priliku za razmjenu mišljenja i upoznavanje sa trendovima od značaja za stručno usavršavanje diplomata, a ujedno i priliku za jačanje saradnje država učesnica. Planirano trajanje događaja je pet dana i u velikoj mjeri doprinosi jačanju pozicije Crne Gore na međunarodnoj sceni, te predstavlja priliku za pozicioniranje u regionu Zapadnog Balkana. Za predmetne namjene planirana su sredstva u iznosu od 50.000 € u 2024. godini.

Pored navedenog, u okviru iste aktivnosti, planirana su sredstva za potrebe predsjedavanja Savjetom Evrope. Naime, Crna Gora preuzima predsjedavanje Savjetu Evrope u novembru 2026. godine po sistemu abecednog redosleda država članica. Savjet Evrope je vodeća evropska organizacija u postavljanju stadnarda zaštite ljudskih prava. Predsjedavanje se vrši na polugodišnjoj osnovi i preuzimanje predsjedavanja se organizuje na sjednicama Komiteta ministara u maju i u novembru. Država predsjedavajuća definiše prioritete predsjedavanja i program događaja i na taj način doprinosi ostvarivanju ciljeva Organizacije, promovišući istovremeno nacionalne prioritete i interese. Predsjedavanje će biti prilika da se potvrdi snažna posvećenost Crne Gore Savjetu Evrope, odnosno multilateralizmu, miru i poštovanju ljudskih prava i demokratije, kao i da se pospiješi međunarodni imidž i reputacija zemlje

Glavni korisnici ove politike će biti najprije državne institucije, koje će u domenu svoje nadležnosti kroz program predsjedavanja moći da kandiduju svoje prioritetne politike. U krajnjem, građani Crne Gore će biti glavni korisnici, imajući u vidu da predsjedavanje donosi višestruke benefite po međunarodnu reputaciju Crne Gore, što pozitivno utiče na proces integracije u EU.

Predsjedavanje SE podrazumijeva predsjedavanje tijelima i strukturama Organizacije, u prvom redu Komitetom ministara kao ključnim tijelom SE za donošenje odluka. Među glavnim obavezama se izdvaja organizacija sastanka Komiteta ministara, i to za ministre vanjskih poslova, kao i za ministre pravde, za ukupno 46 država članica Organizacije. Šest mjeseci prije formalnog preuzimanja predsjedavanja, preuzima se predsjedavanje Komitetom ministara za nadzor nad implementacijom presuda Evropskog suda za ljudska prava. Tokom 2025. godine, Crna Gora postaje član Biroa, u kojem su, radi koordinacije aktivnosti u vezi predsjedavanja, uključeni aktuelni, prethodni i budući predsjedavajući.

Formira se nova aktivnost 11 051 002 006 – Međunarodna razvojna saradnja i humanitarna pomoć. U okviru navedene aktivnosti, u skladu sa zahtjevima iz pregovaračkog procesa sa EU, u okviru poglavlja 30 – Vanjski odnosi, Crna Gora se obavezala da uspostavi sistem razvojne saradnje i humanitarne pomoći. Za prethodne namjene, planirana su sredstva u iznosu od po 100.000€ u narednom srednjoročnom periodu

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava za navedene politike.

Institucija	Naziv politike	FISKALNI UTICAJ		
		2024	2025	2026
40601 - Ministarstvo vanjskih poslova	Internacionalni Forum o Diplomatskom Treningu	50,000.00	0.00	0.00
40601 - Ministarstvo vanjskih poslova	Unapređenje zakonodavnog i institucionalnog okvira za oblast vanjskih odnosa i vanjske, bezbjednosne i odbrambene politike – ispunjavanje obaveza iz pregovaračkog procesa sa EU u okviru poglavlja 30 za oblast razvojna saradnja i humanitarna pomoć	100,000.00	100,000.00	100,000.00
40601 - Ministarstvo vanjskih poslova	Predsjedavanje Crne Gore Savjetu Evrope 2026. godine	531,700.00	417,066.00	547,066.00
		681,700.00	517,066.00	647,066.00

12 – PRAVOSUĐE I ZAŠTITA PRAVA

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
12 001	Zaštita ustavnosti i zakonitosti	1.30	1.30	1.31	1.32	1.34
12 003	Rad sudova	27.99	27.99	28.00	28.25	28.49
12 005	Rad tužilaštva	10.41	10.41	11.00	11.09	11.18
12 012	Izvršenje krivičnih sankcija	12.57	12.57	12.94	13.08	13.12
12 013	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva ljudskih i manjinskih prava	0.45	0.45	0.49	0.49	0.49
12 020	Zaštita ljudskih prava i sloboda	0.86	0.86	0.89	0.89	0.91
12 021	Zaštita ličnih podataka i slobodan pristup informacijama	0.82	0.82	0.84	0.84	0.85
12 024	Uređenje i upravljanje u sistemu pravosuđa	11.43	11.43	12.89	14.13	15.67
12 025	Unapređenje i zaštita ljudskih i manjinskih prava i promocija rodne ravnopravnosti	3.40	3.40	3.57	3.71	3.87
12 026	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva pravde	0.87	0.87	0.97	0.97	0.98
12 027	Vladavina prava	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11
UKUPNI IZDACI		70.22	70.22	73.00	74.88	77.00
Ukupni izdaci kao % BDP-a		1.14%	1.09%	1.06%	1.02%	1.00%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		2.46%	2.42%	2.29%	2.03%	2.37%

U okviru Glavnog programa 12 – Pravosuđe sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Zaštitu ustavnosti i zakonitosti
- obezbjeđenje efikasnog i racionalnog sprovođenja sudskih postupaka;
- Vršnje poslova gonjenje učinilaca krivičnih djela i drugih kažnjivih djela koja se gone po službenoj dužnosti kao i obavljanje tužilačke funkcije na principima samostalnosti, transparentnosti, odgovornosti, efikasnosti i integriteta
- Vršnje sudske vlasti kao i obavljanje sudske funkcije na principima samostalnosti, transparentnosti, odgovornosti, efikasnosti i integriteta
- Organizaciji i sprovođenju obuka sudija i državnih tužilaca, kao i organizovanje i sprovođenje obuke i advokata, notara, javnih izvršitelja, savjetnika, službenika i pripravnika u sudovima i državnim tužilaštvima
- Izrada i praćenje realizacije strateških dokumenata za oblast pravosuđa, praćenje procesa harmonizacije pravnog sistema u oblasti pravosuđa sa standardima i propisima EU, praćenje, obezbjeđenje i sprovođenje zakona u oblasti pravosuđa.
- Izvršenje krivičnih sankcija, i to: kazne zatvora i maloljetničkog zatvora, mjera bezbjednosti koje se u skladu sa zakonom izvršavaju u UIKS-u; vaspitne mjere upućivanje u ustanovu zatvorskog tipa, kazne zatvora izrečene u prekršajnom postupku i mjera za obezbjeđenje

prisustva okrivljenog u krivičnom postupku - pritvor; uz poštovanje i zaštitu ljudskih prava lica lišenih slobode.

- Obavljanje stručnih i administrativnih poslovi, medijacije u građansko-pravnim sporovima, porodičnim, privrednim, radnim i drugim imovinsko pravnim odnosima fizičkih i pravnih lica

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sledeće potrošačke jedinice: Ustavni sud Crne Gore, Sudski savjet, Tužilački savjet, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, Ministarstvo pravde, Uprava za izvršenje krivičnih sankcija, Centar za alternativno rješavanje sporova, Ministarstvo finansija, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Uprava za kapitalne projekte (u dijelu realizacije kapitalnih projekata), Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama i Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava.

➤ REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP - PRAVOSUĐE I ZAŠTITA PRAVA

U okviru aktivnosti 12 025 001 009 – Zaštita ljudskih prava i sloboda, promocija rodne ravnopravnosti i upravljanje sredstvima EU, kod Ministarstva ljudskih i manjinskih prava planirana su sredstva za izradu Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u CG za period 2024-2028. Ova strategija predstavlja ključni strateški dokument koji definiše ciljeve, mjere i aktivnosti neophodne za unapređenje poštovanja ljudskih prava i sloboda LGBTI osoba. Evaluacija strategije poslužiće kao polazna osnova za izradu novog petogodišnjeg strateškog dokumenta

U okviru iste aktivnosti planirana su sredstva za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027, sa AP za 2024-2025. Realizacija strategije pratiće implementaciju AP za period 2024-2025 i 2025-2026. Strategija stavlja akcenat na efektivno suzbijanje svih oblika diskriminacije kao i stvaranje uslova za ostvarenje jednakih prava u svim oblastima života lica s invaliditetom. Cilj Strategije je obezbjeđivanje ravnopravnog položaja lica s invaliditetom.

U okviru aktivnosti 12 025 001 010 – Zaštita prava manjina i interkulturalni dijalog, Ministarstvu su planirana sredstva za izradu Strategiju pravnog utemeljenja vrijednosti i principa interkulturalizma u javne politike kao i Strategiju za uvođenje interkulturalizma u obrazovne programe i relevantne akcione planove, kao i implementacije akcionih planova implementacije strategija. Za navedene aktivnosti planiran su sredstva u iznosu od po 75.000€ godišnje.

U okviru aktivnosti 12 020 001 001 – Unapređenje i zaštita ljudskih prava i sloboda, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda planirana su sredstva za praćenje UB konvencije o pravima lica s invaliditetom, izradu alternativnog izvještaja o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta, kao i za Praćenje implementacije Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021-2025.

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava za navedene politike.

Institucija	Naziv politike	FISKALNI UTICAJ		
		2024	2025	2025
41401 - Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	Evaluacija Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u CG za period 2024-2028	7,000.00	0.00	0.00
41401 - Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	Implementacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027, sa AP za 2024-2025	0.00	25,000.00	25,000.00
41401 - Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	Unapređenje i integrisanje interkulturalizma kroz razvoj i sprovođenje strategija za uvođenje interkulturalizma u javne politike im školske programe 2024-2026	75,000.00	50,000.00	75,000.00
50201 - Zaštitnik ljudskih prava i sloboda	Održivost monitoring Sistema za praćenje UB konvencije o pravima lica s invaliditetom	6,000.00	7,000.00	7,000.00
50201 - Zaštitnik ljudskih prava i sloboda	Izrada altermaivnog izvještaja o IV periodičnom izvještaju CG o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta	15,000.00	10,000.00	20,000.00
50201 - Zaštitnik ljudskih prava i sloboda	Praćenje implementacije Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021-2025	6,000.00	6,000.00	6,000.00
		109,000.00	98,000.00	133,000.00

13 - JAVNA BEZBJEDNOST I ODBRANA

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
13 002	Zaštita i spašavanje	6.38	6.38	5.81	5.89	5.82
13 013	Zaštita tajnih podataka	0.54	0.54	0.54	0.54	0.54
13 015	Nacionalna bezbjednost	12.72	12.72	13.17	13.25	13.33
13 016	Obuka ronilaca za podvodno razminiranje, pružanje pomoći, spašavanje i kontrolu na moru	0.50	0.50	0.50	0.51	0.51
13 023	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva unutrašnjih poslova	17.12	17.12	17.52	16.35	16.36
13 024	Javna bezbjednost	84.37	84.37	89.88	88.04	89.26
13 025	Funkcionisanje Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore	13.60	13.60	9.62	11.00	13.00
13 026	Izdavanje dokumenata	9.23	9.61	9.46	9.65	6.82
13 027	Upravljanje granicom	2.65	2.65	2.65	3.65	4.65
13 028	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva odbrane	10.85	10.85	11.07	11.14	11.20
13 029	Vojska Crne Gore	41.90	41.90	42.02	42.40	42.59
13 030	Opremanje, modernizacija i infrastruktura Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore	10.55	10.55	12.80	12.80	12.80
13 031	Obavještajno bezbjednosni poslovi	4.06	4.06	4.05	4.07	4.10
13 040	Međunarodna zaštita	1.24	1.24	1.29	1.31	1.31
UKUPNI IZDACI		215.72	216.09	220.39	220.61	222.30
Ukupni izdaci kao % BDP-a		3.49%	3.35%	3.19%	3.01%	2.88%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		7.56%	7.45%	6.92%	5.98%	6.84%

U okviru Glavnog programa 13 - javna bezbjednost i odbrana sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- efikasnijem i blagovremenom preventivnom i operativnom djelovanju u slučaju elementarnih nepogoda i tehničko-tehnoloških nesreća sa ciljem zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i kulturnih dobara i životne sredine;
- Zaštiti tajnih podataka, zaštiti nacionalne bezbjednosti koja se odnosi na zaštitu Ustavom utvrđenog poretka, bezbjednosti i teritorijalnog integriteta Crne Gore
- bezbjednom korišćenju vodenih površina i spašavanju ljudskih života, materijalnih i kulturnih dobara u vodi, traženje i vađenje potonulih stvari, odnosno objekata i utopljenih lica; kao i obavljanje istraživačke aktivnosti u moru u svrhu zaštite valorizacije i uspostavljanja zona zaštite u moru (morskom ekosistemu).
- zaštiti bezbjednosti građana i Ustavom utvrđenih sloboda i prava i zaštiti imovine;
- sprečavanju vršenja i otkrivanju krivičnih djela i prekršaja, pronalaženje i hvatanje učinilaca krivičnih djela i prekršaja i njihovo dovođenje nadležnim organima, održavanje javnog reda

i mira; obezbjeđivanje javnih okupljanja, obezbjeđivanje određenih ličnosti, objekata i prostora; nadzor i kontrolu bezbjednosti u saobraćaju;

- obezbjeđenju državne granice i vršenje granične kontrole, kao i kontroli ulaska, kretanja, boravka i izlaska stranaca;
- odbrani suvereniteta, nezavisnosti i teritorijalnom integritetu Crne Gore.

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sljedeće potrošačke jedinice: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo odbrane, Direkcija za zaštitu tajnih podataka, Uprava javnih radova (u dijelu kapitalnih projekata u oblasti javne bezbjednosti i odbrane), Agencija za nacionalnu bezbjednost i Regionalni ronlački centar za podvodno deminiranje i obuku ronilaca.

➤ REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP - JAVNA BEZBJEDNOST I ODBRANA

U okviru aktivnosti 13 029 004 003 – Obuke, kod Ministarstva odbrane planirana su sredstva za nabavku opreme za potrebe vojske Crne Gore. Naime, ova politika predstavlja izmjenu politike prepoznate kroz Strategijski pregled odbrane, usljed odustajanje od projekta konverzije druge raketne topovnjače u patrolni brod, promjene bezbjednosnog aspekta u pomorskom domenu, kao i usljed promjene vrijednosti nabavke u odnosu na početnu iskazanu vrijednost.

Cilj izmijenjene politike je, da se kroz nabavku dva srednja patrolna broda dužine 55-70m, koji bi bili opremljeni brodskim uređajima i sistemima u skladu sa zahtijevanim sposobnostima broda (iz dokumenta “Generalna specifikacija TT karakteristika patrolnih brodova za potrebe MVCG”), omogući dugoročno zadovoljenje nacionalnih potreba kao i kontribucije u NATO pomorskim operacijama u centralnom Mediteranu. Nabavka novih patrolnih brodova predstavlja kvalitetno dugoročno rješenje, jer je operativna upotreba brodova je projektovana na 25+ godina. Sredstva u iznosu od 8.00 mil.€ odnose se na kreditna sredstva dok su 0.13 mil € odnosno 0.95 mil.€ odnosno 1.93 mil. € sredstva iz opštih izvora. Na duži rok će se dodatno pojaviti troškovi održavanja, ali će oni svakako imati značajno manji udio u ukupnim troškovima nakon isplate godišnjih rata za otplatu kredita. Politika se ponovo kandiduje, jer 5 mil € koje je bilo odobreno Zakonom o budžetu za 2022. godinu (iz kredita) nije realizovano, a u 2023. godini za realizaciju iste nisu odobrena sredstva.

U okviru kapitalnog budžeta, kod projekta 13 025 K01 004 – Izgradnja objekta za postavljanje radara na Bjelasici, kod Uprave za kapitalne projekte, a za potrebe vojske Crne Gore, planirana su sredstva koja su namijenjena za uspostavljanje sistema nadzora vazdušnog prostora Crne Gore, kroz projekat modernizacije, premještanja i instalacije RSRP radara, koji je dobijen od strane NATO-a. Sa kapacitetima nadzora nacionalnog vazdušnog prostora bi se omogućilo i učešće u NATO integrisanom sistemu zaštite vazdušnog prostora i povećala sigurnost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

Politika je započeta 2022. godine. Zakonom o budžetu za 2023. godinu ukupno su planirana sredstva u iznosu od 2.958.000,00€, od čega u Tekućem budžetu 678.000,00€ i Kapitalnom budžetu 2.280.000,00€. Trenutno je u toku izrada projektne dokumentacije, završena je izrada Idejnog rješenja. Izrada Glavnog projekta za formiranje radarskog položaja na planini Bjelasica, sa izgradnjom ograde, perimetrije, trafostanice, pomoćnog objekta i kaptaze je planirana do septembra mjeseca 2023.godine. U 2022.godine plaćen je dio troškova koji se odnosi na izradu Idejnog

rješenja za formiranje radarskog položaja u iznosu 21.755,80€ i dio obaveza u iznosu 300.000,00€ koji se odnosi na operativne troškove. Prvobitni plan je predviđao da se u 2022. i 2023.godini, kroz Kapitalni budžet države finansira izgradnja objekta za formiranje radarskog položaja, odobri po 1.200.000,00€. U 2023. godini je za ovu namjenu odobreno 2.280.000,00€. Kako se nisu stvorili uslovi za početak izgradnje u 2022. i 2023. godini iz razloga što se nije izradila tehnička dokumentacija i što se Radio-difuzni centar se nije preselio sa lokacije na kojoj je planirana izgradnja, odložen je početak izvođenja radova za izgradnju predmetnog objekta za 2024. godinu. Krajnji rok za početak operativnog rada radara je pomjeren za 2025.godinu. Na duži rok će se dodatno pojaviti troškovi održavanja, nakon puštanja radara u operativni rad. Načelno, od 2026.godine Ministarstvo odbrane će preuzeti troškove održavanja, koji će prema procjeni NSPA agencije za narednih 10 godina iznositi prosječno oko 300.000 € godišnje

U okviru aktivnosti 13 024 001 005 – Rad policije opšte nadležnosti, kod Ministarstva unutrašnjih poslova planirana su sredstva za nabavku i uspostavljanje video nadzora za automatsku detekciju i dokumentovanje saobraćajnih prekršaja na državnim putevima, nabavku i uspostavljanje video nadzora za automatsku detekciju i dokumentovanje saobraćajnih prekršaja u opštinama, nabavku ručnih radarskih uređaja za mjerenje brzine vozila, nabavku uređaja za detekciju alkohola i droga vozila, nabavku vozila sa sistemom za evidentiranje prekršaja u pokretu vozila, kao i za nabavku mobilnog radarskog sistema. Za navedene namjene planiran su sredstva u iznosu od 3.1 mil €.

U okviru aktivnosti 13 024 001 009 - Rad forenzičkog centra, kod Ministarstva unutrašnjih poslova opredjeljena su sredstva nabavku nove opreme za osavremenjavanje procesa rada u Forenzičkom centru kroz zamjenu postojećih dotrajalih uređaja kao i novih instrumenata, kao i softversku nadoogradnju LIMS sistema kojim bi se povezao Forenzički centar sa kriminalističkom tehnikom na terenu

U okviru potprograma 13 024 001 – Poslovi iz oblasti rada policije, planirana su sredstva za nabavku mobilnih aparata i izradu aplikacije „moj policajac“ za pametne uređaje, a za potrebe unapređenja efikasnosti rada policijskih službenika na terenu, i ostvarivanja kontakta sa građanima. Za navedene namjene planirana su sredstva u iznosu od 35.000 €. Takođe planirana su sredstva za nabavku Ručni laserski radar “LaserCam 4, shodno iskazanim potrebama policije.

U okviru aktivnosti 13 002 001 001 – Aktivnosti zaštite i spašavanja, za potrebe unapređenja ovog sistema, planirana su sredstva za

nabavku nove, kao i održavanje postojeće opreme, sprovođenje obuka i vježbi, za osposobljavanje i usavršavanje subjekata sistema zaštite i spašavanja, osavremenjavanje servisa sistema, kao i za održavanje Nacionalnog trening centra.

U okviru aktivnosti 13 027 001 001 – Razvoj sistema integrisanog upravljanja granicom, u okviru iste potrošačke jedinice planiran su sredstva za 1) potrebe izgradnje ZGP Čemerno (CG) - Granice (R.Srbija), za međunarodni drumski putnički saobraćaj, na putnom pravcu Pljevlja – Priboj, 2) za potrebe izgradnje graničnog prelaza Kobila (CG) – Vitaljina (R. Hrvatska), za međunarodni putnički saobraćaj, na putnom pravcu Herceg Novi-Njivice-Prevlaka, 3) Za potrebe rekonstrukcije GP Kula, 4) za potrebe izgradnje Zajedničkog graničnog prelaza (ZGP) Šćepan Polje-Hum, između Crne Gore i Bosne i Hercegovine, na putnom pravcu Plužine – Foča, i 5) za potrebe rekonstrukcije ZGP Zatrijebačka Cijevna – Grabon, usljed povećane frekvencije saobraćaja preko ovog graničnog prelaza.

Za potrebe Centra za prihvata, planirana su sredstva za obezbijediti primjeren smještaj licima iz Ukrajine, kao i osnovna sredstva za život, dok su za potrebe Direkcije za prihvata stranaca koji traže međunarodnu zaštitu – Odsjek Božaj, planirana sredstva za izradu Projekta snabdijevanja vodom I napajanje objekata strujom sa trafostanice.

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava za navedene politike.

Institucija	Naziv politike	FISKALNI UTICAJ		
		2024	2025	2025
40401 - Ministarstvo odbrane	Nabavka novih patrolnih brodova (1+1) za potrebe Mornarice Vojske Crne Gore (MVCG)	8,130,000.00	8,950,000.00	9,930,000.00
40401 - Ministarstvo odbrane	Projekat modernizacije, premještanja i instalacije RSRP radara na lokalitetu Zekova Glava za potrebe Vojske Crne Gore (VCG)	1,949,000.00	1,820,000.00	500,000.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Podizanje stepena bezbjednosti svih učesnika u dramskom saobraćaju s krajnjim ciljem dostizanje standarda zemalja Evropske unije u ovoj oblasti	3,100,000.00	0.00	0.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Jačanje kapaciteta policije za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala	500,000.00	500,000.00	500,000.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Nabavka nove opreme za osavremenjavanje procesa rada u Forenzičkom centru kroz zamjenu postojećih dotrajalih uređaja kao i novih instrumenata, kao i softversku nadogradnju LIMS sistema kojim bi se povezao Forenzički centar sa kriminalističkom tehnikom na terenu	420,000.00	240,000.00	240,000.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Ručni laserski radar "LaserCam 4 "	36,000.00	36,000.00	36,000.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Obezbjeđivanje osnovnih sredstava za početak projekta "Rad policije u zajednici"	35,000.00	35,000.00	35,000.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Unapredjenje sistema zaštite i spašavanja kroz jačanje ljudskih i materijalno tehničkih kapaciteta	150,000.00	200,000.00	100,000.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Izgradnja zajedničkih graničnih prelaza Čemerno, Kobila-Vitaljina, Kula-Savine vode, Grnčar i Šćepan Polje-Hum.	82,746.79	3,500,000.00	4,440,000.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Privremena zaštita lica iz Ukrajine	2,002,500.00	1,335,000.00	1,001,250.00
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Direkcija za prihvata stranaca koji traže međunarodnu zaštitu – Odsjek Božaj, Izrada Projekta snabdijevanja vodom I napajanje objekata strujom sa trafostanice.	25,000.00		
		16,430,246.79	16,616,000.00	16,782,250.00

14 - JAVNE FINANSIJE

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
14 002	Upravljanje budžetom	61.81	66.41	46.78	47.54	48.30
14 005	Upravljanje javnim dugom	469.95	469.95	663.12	1084.25	561.22
14 017	Zaštita imovinsko-pravnih interesa Crne Gore	0.95	0.95	0.96	0.97	0.98
14 021	Nacionalna statistika	7.09	7.09	3.79	2.58	2.50
14 022	Zaštita prava u postupcima javnih nabavki	0.50	0.50	0.50	0.51	0.51
14 036	Revizija EU fondova	0.56	0.56	0.56	0.57	0.57
14 040	Upravljanje i nadzor nad fiskalnim i finansijskim sistemom	13.29	13.29	13.50	13.52	13.53
14 042	Državna revizija javnih sredstava i državne imovine	2.84	2.84	2.94	2.96	2.98
14 043	Upravljanje državnom imovinom	28.51	33.51	24.41	24.46	24.44
14 044	Upravljanje katastrom	4.04	4.04	4.86	4.88	4.90
14 047	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Uprave za katastar i državnu imovinu	3.32	3.32	3.54	3.57	3.59
14 048	Naplata javnih prihoda	16.68	16.68	18.76	18.95	19.03
14 049	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Uprave prihoda i carina	2.59	2.59	3.96	3.99	4.02
14 050	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva finansija	2.69	2.69	3.06	3.07	3.09
14 051	Javne nabavke	0.81	0.81	0.81	0.81	0.81
UKUPNI IZDACI		615.63	625.23	791.54	1212.63	690.47
Ukupni izdaci kao % BDP-a		9.97%	9.70%	11.47%	16.52%	8.94%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		21.58%	21.56%	24.84%	32.89%	21.25%

U okviru Glavnog programa 14 - Javne finansije sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Saradnja sa domaćim i ino finansijskim insitucijama, kao i sa međunarodnim finansijskim insitucijama. Upravljanje gotovinom i likvidnošću; Servisiranje obaveza po svim aktivnim ino i domaćim kreditima, izdatim državnim hartijama od vrijednosti na domaćem i međunarodnom tržištu i ostalim kreditnim aktivnostima, bilo da su direktne ili garantovane.
- Evidencija i praćenje svih transakcija po aktivnim ino i domaćim kreditima, izdatim državnim hartijama od vrijednosti i ostalim kreditnim aktivnostima na ino i domaćem tržištu, bilo da su direktne ili garantovane; Analiza i predviđanje buduće potrebe zaduživanja i na osnovu toga pripreme izvještaja i preporuka i pripremu neophodnih podataka i obrazloženja u vezi pripremanja godišnjeg budžeta države; Priprema propisa koji regulišu oblast upravljanja i servisiranja devizne štednje deviznim štedišama, prikupljanje podataka od banaka i Centralne depozitarne agencije po osnovu kojih se organizuje isplata devizne štednje i obveznica deviznim štedišama, evidencija isplaćene devizne štednje i realizovanih obveznica, izrada izvještaja o isplaćenoj deviznoj štednji i sl

- zastupanje Crnu Goru i njenih organe javne službe čiji je osnivač Država, a nemaju svojstvo pravnog lica, pred sudovima i drugim državnim organima.
- Prikupljanje i obrada statističkih podataka u cilju obezbjeđenja tačnih i pouzdanih statističkih informacija za razne oblasti istraživanja koja služe kao osnov za donošenje strateških odluka u različitim oblastima rada, uz primjenu Kodeksa prakse evropske statistike.
- Zaštita prava i pravnih interesa učesnika u postupcima javnih nabavki, kroz punu primjenu osnovnih načela ekonomičnosti i efikasnosti upotrebe javnih sredstava, konkurencije, transparentnosti i ravnopravnosti.
- sprovođenju revizija, davanje preporuka za unapređenje efektivnosti i efikasnosti funkcionisanja sistema upravljanja, kontola i nadzor u subjektima revizije, kako bi se obezbijedilo razumno uvjeravanje da su deklaracije o upravljanju koje izdaje NAO, izvještavanje o troškovima i predmetni finansijski izvještaji predstavljeni nadležnim Direktoratima Evropske Komisije tačni i da su predmetne transakcije zakonite i regularne.
- Unapređenje sistema upravljanja i kontrola u korišćenju EU fondova čime se doprinesi zaštiti finansijskih interesa EU i finansijskih interesa Crne Gore.
- dugoročnoj održivosti javnih finansija, makroekonomskoj stabilnosti kako bi se stvorili uslovi za sprovođenje strateškog razvojnog cilja koji se ogleda u održivom i inkluzivnom ekonomskom rastu koji će doprinijeti smanjenju razvojnog jaza u odnosu na prosjek Evropske unije i povećanju kvaliteta života svih građana.
- kontroli- reviziju organa i organizacija koji upravljaju budžetom ili imovinom države i jedinica lokalne samouprave, fondova i drugih pravnih lica kojima je država osnivač ili ima većinsko vlasništvo u akcijama i udjelima, kao i institucija koje izvršavaju dio budžeta, upravljaju državnom imovinom, primaju dotacije ili od države dobijaju bespovratna davanja ili garancije, odnosno posluju sa subjektima revizije ili primaju sredstva EU i drugih međunarodnih organizacija ili institucija za finansiranje javnih potreba.
- jačanju fiskalne discipline, zakonitom i transparentnom trošenju javnih sredstava.
- Upravljanje i zaštita državne imovine koji se odnose na poslove pripreme, prikupljanja i staranja o državnoj imovini.
- Utvrđivanje stvarnog stanja vlasništva, izrada katastra nepokretnosti u cilju pravilnog planiranja prostora, realizacija poreske politike.

U okviru Glavnog programa javne finansije obuhvaćene su potrošačke jedinice Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo finansija, Uprava za statistiku, Uprava za igre na sreću, Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa Crne Gore, Uprava za katastar i državnu imovinu, Uprava prihoda i carina, Državna revizorska institucija, Revizorsko tijelo, Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki i Fond za obeštećenje.

➤ **REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP - JAVNE FINANSIJE**

Kod **Ministarstva unutrašnjih poslova**, u okviru aktivnosti 14 040 011 001 – Finansijsko-obavještajni poslovi, planirana su sredstva za smanjenje rizika od od pranja novca i finansiranja terorizma kroz jačanje organizovanje obuka, završavanje informatičke i komunikacione opreme i adaptaciju prostoriya.

Kod **Uprave za statistiku** planirana su sredstva za sprovođenje više novih politika. Naime, u okviru aktivnosti 14 021 003 005 – Popis poljoprivrede, planirana su sredstva za sprovođenje popisa poljoprivrede koji je predviđen Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike. Popis poljoprivrede predstavlja glavni element za harmonizaciju poljoprivredne statistike na nacionalnom i evropskom nivou. Predviđeno je sprovođenje popisa CAPI metodom.

Takođe, u okviru aktivnosti 14 021 003 001 - Statistička istraživanja, analize i informisanje, planirana su sredstva za održavanje sistema i aplikacije promijenjenog metoda prikupljanja podataka u EU-SILC istraživanju i kontrola efikasnosti funkcionisanja. Naime, Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike predviđeno je sprovođenje EU-SILC istraživanja kao glavnog izvora za proizvodnju indikatora o siromaštvu i socijalnoj isključenosti na nivou EU. U cilju usklađivanja sa Regulativom EU neophodno je promijeniti način prikupljanja podataka na terenu kako bi se skratio period unosa i obrade podataka, kao i dostupnosti konačnih indikatora

U okviru iste aktivnosti, planirana je promjena metoda prikupljanja podataka u istraživanju Anketa o radnoj snaziARS. Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike predviđeno je sprovođenje ARS istraživanja kao glavnog izvora za proizvodnju indikatora o zaposlenosti i nezaposlenosti i za navedenu aktivnosti su planirana sredstva.

Takođe, planirana su sredstva za osavremenjivanje načina diseminacije podataka, kako bi bili dostupni većem broju korisnika. Ovdje je uključen i razvoj internet prezentacije Uprave za statistiku, zatim novi vidovi publikovanja koji će uključivati vizuelizaciju i animacije i sl.

Planirano je sprovođenje probnog istraživanja o stvorenom otpadu hrane. Cilj je da se razvije metodologija o prikupljanju podataka o stvorenom i orađenom otpadu hrane i da se time stvori temelj za evropski uporediv sistem praćenja podataka

Pored navedenih, u okviru iste aktivnosti planirana su sredstva za potrebe promjene metoda prikupljanja podataka u istraživanju anketa o potrošnji domaćinstva APD, zatim, za sprovođenje istraživanja o Kontinuiranom stručnom usavršavanju i obukama-CVTS, za sprovođenje analize turističke aktivnosti stanovništva Crne Gore starijeg od 15 godina kao što su podaci o troškovima putovanja, razlozima putovanja. i sl.

U okviru aktivnosti 14 021 003 006 – Priprema i sprovođenje istraživanja o višestrukim pokazateljima MICS7 u 2024. godini planirano je navedeno istraživanje. MICS7 je međunarodni program razvijen od UNICEF-a i obezbjeđuje podatke koji se odnose na položaj žena i djece. Istraživanje sprovedeno 2006 2013 i 2018 i potrebno ga je opet sprovesti da bi se vidjelo da li je u određenim oblastima ostvaren napredak

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava za navedene politike.

Institucija	Naziv politike	FISKALNI UTICAJ		
		2024	2025	2025
40301 - Ministarstvo unutrašnjih poslova	Smanjenje rizika od od pranja novca i finansiranja terorizma sprovođenjem Nacionalne procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i realizacijom Akcionog plana za smanjenje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma	50,000.00	50,000.00	50,000.00
40510 - Uprava za statistiku	Popis poljoprivrede	800,000.00	50,000.00	50,000.00
40510 - Uprava za statistiku	Održavanje sistema i aplikacije promijenjenog metoda prikupljanja podataka u EU-SILC istraživanju i kontrola efikasnosti funkcionisanja	29,600.00	35,200.00	41,500.00
40510 - Uprava za statistiku	Promjena metoda prikupljanja podataka u istraživanju Anketa o radnoj snaziARS	5,500.00	36,500.00	18,500.00
40510 - Uprava za statistiku	Razvoj diseminacije i komunikacije podataka u skladu sa potrebama diitalnog društva	40,000.00	40,000.00	40,000.00
40510 - Uprava za statistiku	Sprovođenje probnog istraživanja o stvorenom otpadu hrane	11,000.00	11,000.00	11,000.00
40510 - Uprava za statistiku	Priprema i sprovođenje Istraživanja o višestrukim pokazateljima MISC57 u 2024. godini	300,200.00	18,000.00	0.00
40510 - Uprava za statistiku	Turistička aktivnost stanovništva Crne Gore	30,300.00	30,300.00	30,300.00
40510 - Uprava za statistiku	Promjena metoda prikupljanja podataka u istraživanju aAnketa o potrošnji domaćinstva APD	0.00	65,000.00	10,000.00
40510 - Uprava za statistiku	Sprovođenje istraživanja o Kontinuiranom stručnom usavršavanju i obukama-CVTS	0.00	50,000.00	10,000.00
		1,266,600.00	386,000.00	261,300.00

15 – EKONOMIJA I TURIZAM

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
15 004	Trgovina, zaštita konkurencije, potrošača i intelektualne svojine i unaprijeđenje poslovnog ambijenta	6.59	6.59	7.31	8.29	6.67
15 019	Turistička djelatnost	23.00	26.50	28.73	30.04	34.95
15 021	Politika tržišta rada	54.83	67.83	64.23	64.28	64.34
15 022	Vansudsko mirenje i arbitraža u radnim sporovima	0.50	0.50	0.58	0.58	0.59
15 030	Industrijski i regionalni razvoj	11.74	13.24	12.50	13.01	14.03
15 031	Digitalna ekonomija	0.06	0.06	0.06	0.06	0.06
15 032	Državni etaloni, ovjeravanje mjerila i kontrola predmeta od dragocjenih metala	0.96	0.96	1.01	1.02	1.03
15 033	Upravljanje mineralnim resursima, energetika i energetska efikasnost	3.47	12.47	3.48	3.49	3.49
15 034	Podsticanje investicija i unapređenje konkurentnost	5.56	5.56	5.57	5.57	5.58
15 036	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva kapitalnih investicija	1.51	1.51	1.52	1.52	1.53
15 037	Inovacije i tehnološki razvoj	4.08	4.08	5.23	5.23	5.23
15 038	Elektronske komunikacije i poštanska djelatnost	0.79	0.79	0.89	0.89	0.90
15 039	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma	0.79	0.79	0.78	0.78	0.79
UKUPNI IZDACI		113.88	140.88	131.90	134.78	139.17
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		1.84%	2.19%	1.91%	1.84%	1.80%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		3.99%	4.86%	4.14%	3.66%	4.28%

U okviru Glavnog programa 15 - Ekonomija sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Stvaranju savremenog poslovnog ambijenta prema evropskim standardima
- Donošenju zakonske regulative u oblasti trgovine i usluga koje su u funkciji razvoja tržišta roba i usluga, jačanja pravne sigurnosti građana i privrednih subjekata i veće konkurentnosti privrede, kao i smanjenje sive ekonomije u oblasti trgovine i usluga.
- Jačanju konkurencije, unapređenju oblasti zaštite konkurencije i razvoju e-trgovine u funkciji razvoja tržišta i modernog preduzetništva.
- Podizanju nivoa konkurentnosti turističkog proizvoda i intenziviranju investicionih ulaganja u sektor turizma u cilju realizacije strateškog razvojnog cilja – Primjenom principa i ciljeva održivog razvoja Crna Gora će stvoriti jaku poziciju globalne visokokvalitetne turističke destinacije; turizam će za stanovništvo obezbijediti nova radna mjesta i rast životnog standarda a za državu stabilan i pouzdan izvor prihoda
- ispunjavanju zakonskih obaveza u smislu davanja i oduzimanje dozvola za rad Agencijama za privremeno ustupanje zaposlenih i agencijama za zapošljavanje; utvrđivanja

reprezentativnosti sindikata; izbora arbitara i miritelja i izdavanja i oduzimanja licenci za rad miriteljima odnosno arbitrima; davanja ovlaštenja za obavljanje stručnih poslova iz zaštite na radu; polaganja stručnog ispita za lica koja se bave poslovima zaštite na radu; polaganja stručnog ispita za koordinateure za zaštitu i zdravlje na radu u fazi izrade projekata;

- Donošenju novog Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova, radi usaglašavanja istog sa nacionalnim zakonodavstvom, međunarodnim propisima EU, kao i sa propisima MOR-a u cilju brzog i efikasnog rješavanja radnih sporova, rasterećenju sudova, besplatnom, pravičnom i dostupnom načinu rešavanja radnih sporova, ostvarivanju prava u radno-pravnim sporovima u razumnom roku, pojednostavljenju i ubrzavanje sudskog postupka, smanjenju broja štrajkova, harmonizacija odnosa socijalnih partnera, uticaju na reforme radnog zakonodavstva, kao preduslov socijalne pravde".
- unaprjeđenju i implementaciji strateškog i zakonodavnog okvira za efikasniji industrijski i regionalni razvoj.
- Pripremi regulative u oblasti elektronskih komunikacija, radio-spektra i poštanske djelatnosti, kao i inovacione djelatnost, a u vezi sa njenim unapređenjem, uključujući harmonizaciju nacionalne regulative sa pravnim propisima Evropske unije.
- Rrealizaciji politike inovacione djelatnosti, unapređenje inovacione infrastrukture, finansijska podrška za inovacije, transfer i integraciju tehnologija, izradu podzakonskih akata, sprovođenje i praćenje strateških dokumenata u oblasti inovacione djelatnosti
- Uspostavljanju, održavanju i unapređenju državnih etalona; uspostavljanju metrološke sljedivosti u Crnoj Gori; kalibracija mjerila/etalona; sprovođenje postupka ispitivanja i odobrenja mjerila; uspostavljanje i održavanje mjerinih jedinica; ovjeravanje mjerila koja se koriste u funkciji trgovine (zaštite potrošača), zaštita zdravlja, zaštita životne sredine i opšte bezbjednosti, nadzora saobraćaja i u postupcima upravnih i sudskih organa; ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala (zaštita potrošača); priprema nacrtu propisa i pružanje stručnog mišljenja i pomoći iz oblasti metrologije i kontrole predmeta od dragocjenih metala.
- Upravljenje mineralnim sirovinama; Implementacija i unapređenje zakonodavnog i strateškog okvira u oblasti rudarstva i geoloških istraživanja, energetike i energetske efikasnosti
- Razvoju MMSP u Crnoj Gori, što doprinosi rastu društvenog proizvoda, otvaranju novih radnih mjesta i smanjenju nezaposlenosti, značajan su izvor inovacija i povećanja konkurentnosti na domaćem tržištu uz snažan uticaj i ulogu u ravnomjernijem regionalnom razvoju. Posebno značajna uloga sektora malih i srednjih preduzeća ogleđa se u razvoju konkurentnosti na nivou nacionalne ekonomije u funkciji unapređenja međunarodnog poslovanja domaće privrede i uspješno tržišno pozicioniranje na globalnom tržištu. Dalji napredak u razvoju MMSP sektora zavisi od unapređenja okvirnih uslova-eksternih faktora koji utiču na poslovanje MMSP, ali i unapređenja unutrašnjih kapaciteta MMSP. To se prije svega odnosi na prevazilaženje sledećih izazova: složenost poslovnog ambijenta, dostupnost finansija, obrazovanje i kapaciteti ljudskih resursa, nedovoljna konkurentnost

preduzeća. Strategija razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća za period 2018-2022. godina, definise 5 strateških ciljeva: unapređenje poslovnog ambijenta, unapređenje izvorima finansiranja MSP, razvoj preduzetničkih znanja, vještina i kompetencija, jačanje konkurentnosti MSP, promocija preduzetništva mladih, žena i socijalnog preduzetništva. Struktura strateških ciljeva je postavljena tako da se fokus politike usmjeri ka efikasnijom sprovođenju podsticajnih programa i mjera podrške MMSP, uz uključivanje novih ciljnih grupa.

U okviru ovog Glavnog programa obuhvaćene su potrošačke jedinice Ministarstvo finansija, Agencija za investicije, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Zavod za metrologiju, Agencija za zaštitu konkurencije, Nacionalna turistička organizacija Crne Gore, Institut za standardizaciju, Ministarstvo kapitalnih investicija, Uprava za ugljovodonike, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja, Agencija za mirno rješavanje radnih sporova, Zavod za zapošljavanje, Fond rada, kao i Uprava za kapitalne projekte (u dijelu koji se odnosi na kapitalne projekte iz ove oblasti).

➤ REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP - EKONOMIJA I TURIZAM

Kod **Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja**, u okviru aktivnosti 15 037 002 – Podrška razvoju inovacione djelatnosti i aktivnosti 15 037 003 – Podrška razvoju inovacione infrastrukture i inovacioni programi Fonda za inovacije, planirane su aktivnosti koje obuhvataju intervencije u zakonskom okviru u smislu njegovog unapređenja, jačanje institucionalnog okvira, posebno inovacionih infrastruktura i njihove uloge, jačanje i porast ulaganja u inovacione programe i projekte, stimulisaće porast broja subjekata inovacione djelatnosti, u prvom redu startapova i investitora u inovacione startapove, generisaće porast ulaganja u inovacionu djelatnost od strane subjekata inovacione djelatnosti, jer svi inovacioni programi podrazumijevaju sufinansiranje korisnika, ali i od strane ulagača u inovacionu djelatnost.

Kod **Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma**, u okviru aktivnosti 15 019 003 – Strateško planiranje i međunarodna saradnja i aktivnosti 15 019 004 – Unapređenje turističkog ambijenta, planirano je sprovođenje politike održivog upravljanja turističkim razvojem i kreiranje zelenog, inovativnog, inkluzivnog i odgovornog turističkog proizvoda, što je u korelaciji sa Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine, kao krovnim državnim dokumentom za održivi razvoj.

Takođe, u okviru aktivnosti 15 004 001 006 – Međunarodne promocije i predstavljanje države na sajmovima i izložbama u inostranstvu, planirana su sredstva za potrebe učešća Crne Gore na Svjetskoj izložbi EXPO 2025 Osaka. Učestvovanjem na navedenom događaju doprinosi se poboljšanju međunarodne promocije i jačanje imidža države u inostranstvu, pospješivanju postojećih diplomatskih i ekonomskih veza, boljem brendiranju države, što utiče na porast stranih direktnih investicija i privlačenje većeg broja turista, te samim tim direktno utiče na rast ekonomije.

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava za navedene politike.

Institucija	Naziv politike	FISKALNI UTICAJ		
		2024	2025	2025
41901 - Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja	Politika inovacija i pametne specijalizacije	3,550,000.00	3,750,000.00	3,750,000.00
40901 - Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	Održivo upravljanje turističkim razvojem i kreiranje zelenog, inovativnog, inkluzivnog i odgovornog turističkog proizvoda	700,000.00	1,000,000.00	
40901 - Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	Učešće Crne Gore na Svjetskoj izložbi EXPO 2025 Osaka	667,291.70	1,695,362.00	
40901 - Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	Praćenje i razvoj sektora elektronskih komunikacija u CG i jačanje administrativnih kapaciteta u Direkciji za širokopolasni pristup internetu	100,000.00	100,000.00	100,000.00
		5,017,291.70	6,545,362.00	3,850,000.00

16 – POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
16 002	Poljoprivreda	52.39	52.39	55.68	59.53	62.77
16 004	Ribarstvo	1.28	1.28	1.56	1.72	1.87
16 005	Šumarstvo i lov	6.33	6.33	6.86	6.91	6.96
16 006	Vodoprivreda	2.24	2.24	2.42	2.63	2.83
16 011	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	1.03	1.03	1.02	1.03	1.03
UKUPNI IZDACI		63.28	63.28	67.55	71.81	75.45
Ukupni izdaci kao % BDP-a		1.02%	0.98%	0.98%	0.98%	0.98%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		2.22%	2.18%	2.12%	1.95%	2.32%

U okviru Glavnog programa 16 - Poljoprivreda, ruralni razvoj i šumarstvo sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- realizuju mjere u sektoru Poljoprivrede koje su regulisane tržišno cjenovnom politikom (direktna plaćanja, mjere stabilizacije tržišta, jednokratne pomoci, i dr.), u Sektoru Ruralnog razvoja kroz tri osovine koje za cilj imaju unaprijeđenje proizvodnje na gazdinstvima, održivo korišćenje prirodnih resursa i izgradnju infrastrukture, i sektor kojim upravlja Agencija za plaćanja koji ima implementacionu ulogu (sprovođenje mjera Agrobudžeta, IPARD programa i vođenje registara).
- Program Ribarstvo uključuje aktivnosti koje se odnose na poboljšanje uslova rada u morskom i slatkovodnom ribarstvu, akvakulturi i marikulturi, kao i aktivnosti koje imaju za cilj održivost upravljanja raspoloživim resursima ribe i drugih vodenih organizama i uspostavljanje i uvođenje savremenih tehnologija u upravljanju ribarstvom.
- Program Šumarstvo i lovstvo uključuje aktivnosti na šest prioriternih područja i to: unapređenje šuma kroz održivo gazdovanje, razvoj drvne industrije; uloga šumarstva u ruralnom razvoju; zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma; zaštita šuma od požara; zaštita i uzgoj divljači i unapređenje lovstva.
- Podrška izgradnji vodovoda uz učešće Opština i mještana u MZ u kojima je planirana izgradnja vodovoda, vodosnabdijevanje bezvodnih terena i podrška za međunarodne odnose u oblasti vodoprivrede namjenjena za implementaciju preuzetih obaveza koje proizilaze iz potpisanih Sporazuma, Konvencija i tekućih međunarodnih projekata.

U okviru ovog Glavnog programa obuhvaćene su sljedeće potrošačke jedinice: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i poljoprivrede, Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, Uprava za vode, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, kao i Uprava za kapitalne projekte (u dijelu koji se odnosi na kapitalne projekte iz ove oblasti).

➤ **REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP -
POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA**

U okviru ove oblasti u narednom srednjoročnom period planirana su dodatna sredstva za potrebe novih mjera podrške u okviru Agro budžeta, odnosno u okviru potprograma 16 002 001 – Podrška poljoprivredi, 16 002 006 – Podrška ruralnom razvoju, 16 004 001 – Podrška ribarstvu i 16 006 003 – Podrška vodoprivredi. Za navedene politike u trogodišnjem periodu opredjelila bi se sredstva u ukupnom iznosu od 20.1 mil€.

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava po novim politikama.

Institucija	Naziv politike	FISKALNI UTICAJ		
		2024	2025	2025
41101 - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Podrška poljoprivredi	2,000,000.00	4,000,000.00	6,000,000.00
41101 - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Podrška vodoprivredi	200,000.00	400,000.00	600,000.00
41101 - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Podrška ribarstvu	150,000.00	300,000.00	450,000.00
41101 - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Podrška ruralnom razvoju	1,000,000.00	2,000,000.00	3,000,000.00
		3,350,000.00	6,700,000.00	10,050,000.00

17 - SAOBRAĆAJ

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
17 019	Uređenje i nadzor u oblasti saobraćaja	39.95	39.95	40.73	40.61	40.64
17 020	Realizacija putne infrastrukture i niskogradnje	106.99	106.99	133.23	138.51	143.88
UKUPNI IZDACI		146.94	146.94	173.96	179.13	184.53
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		2.38%	2.28%	2.52%	2.44%	2.39%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		5.15%	5.07%	5.46%	4.86%	5.68%

U okviru Glavnog programa 17 - Saobraćaj sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- rekonstrukcija magistralnih i regionalnih puteva, radi boljeg povezivanja nerazvijenih područja sa glavnim magistralnim putevima i turističkim centrima, kao i graničnim prelazima sa susjednim državama.
- Unapređenje funkcionalnih i konstruktivnih karakteristika puta u cjelini ili pojedinih njegovih segmenata ili objekata, sa posebnim akcentom na povećanje bezbjednosti svih učesnika u saobraćaju,
- unapređenje sistema sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja,
- uskladjivanje nacionalne legislativne sa ICAO-M I EU - Kreiranje normativnih akata, vršenje nadzora željezničkih kompanija i vršenje inspeksijskog nadzora u oblasti željezničkog saobraćaja.
- Kreiranje normativnih akata iz oblasti državnih puteva i javnog prevoza putnika i tereta, oblasti socijalnog zakonodavstva i tahografa, oblasti homologacije vozila, te vršenje nadzora nad primjenom propisa od strane privrednika iz oblasti drumskog saobraćaja i uvoznika vozila, dijelova i opreme iz oblasti homologacije vozila i vršenje inspeksijskog nadzora u oblasti javnog prevoza putnika i tereta, socijalnog zakonodavstva i tahografa i homologacije vozila.
- Uspostavljanje i unapređenje međunarodne saradnje Crne Gore i drugih zemalja kao i između međunarodnih i regionalnih institucija u oblasti pomorskog saobraćaja.

U okviru poglavlja Saobraćaj obuhvaćeno je više potrošačkih jedinica i to: Ministarstvo kapitalnih investicija, Uprava pomorske sigurnosti i upravljanja lukama, Uprava za saobraćaj, Uprava za željeznice, Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća, Uprava za kapitalne projekte (u dijelu koji se odnosi na kapitalne projekte iz ove oblasti).

U okviru navedene oblasti nije planirana realizacija novih politika u narednom srednjoročnom periodu

18 – PROSTORNO PLANIRANJE I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
18 003	Ekologija i priroda	21.46	21.46	18.85	20.21	22.00
18 004	Uređenje prostora, građevinarstvo i stambeni razvoj	5.36	5.36	5.40	5.43	5.46
18 007	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma	1.70	1.70	1.69	1.70	1.70
18 008	Hidrometeorologija i seizmologija	1.74	1.74	1.98	3.34	2.67
UKUPNI IZDACI		30.26	30.26	27.93	30.68	31.83
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		0.49%	0.47%	0.40%	0.42%	0.41%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		1.06%	1.04%	0.88%	0.83%	0.98%

U okviru Glavnog programa 18 – Prostorno planiranje sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Predlaganje, praćenje i usmjeravanje politike u oblasti zaštite prirode kroz izradu strategija, zakonskih i drugih razvojnih dokumenata, programa i projekata u skladu sa međunarodnim i EU zahtjevima.
- Koordinacija i podrška upravljanju zaštićenim područjima i uspostavljanje mreža zaštićenih područja, naročito NATURA 2000 ekološke mreže. Nadzor rada Agencije za zaštitu životne sredine, praćenje i predlaganje mjera za unapređenje njihovog rada i učestvovanje u pripremi i realizaciji projekata iz djelokruga rada Direktorata, koji se dijelom ili u potpunosti finansiraju kroz EU, GEF i druge fondove; učestvovanje u međunarodnoj i regionalnoj saradnji i učestvovanje u pripremi i sprovođenju međunarodnih bilateralnih ugovora i sporazuma i usklađivanje i implementacija pravnog i strateškog okvira u oblasti životne sredine i klimatskih promjena u procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji.
- Izrada prostorno planske dokumentacije u cilju što kvalitetnijeg planiranja i uređenja prostora i stvaranja preduslova za kvalitetniji poslovni ambijent. - Unapređenje oblasti građevinarstva, kroz pripremu strateškog dokumenta kao i stvaranje uslova za sprovođenje člana 4 zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata. - Unapređenja stanja u oblasti socijalnog stanovanja, odnosno stambene podrške države i lokalnih samouprava svim kategorijama stanovništva.
- Osmatranje i mjerenje meteoroloških, hidroloških, ekoloških i agrometeoroloških parametara; analiziranje, obradu i arhiviranje izmjerenih i osmotrenih parametara i izrada elaborata ,analiza i studija;proučavanjem potresa i njihovih popratnih pojava.

U okviru ovog poglavlja obuhvaćene su sljedeće potrošačke jedinice: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju i Uprava ua kapitlane projekte (u dijelu koji se odnosi na kapitalne projekte iz ove oblasti).

➤ **REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP -
PROSTORNO PLANIRANJE I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE**

Kod **Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju**, u okviru aktivnosti 18 008 001 004 – Uspostavljanje operativne upotrebe meteoroloških radara na teritoriji Crne Gore planirna su sredstva za uspostavljanje operativne upotrebe meteoroloških radara na teritoriji Crne Gore

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava za navedene politike.

Institucija	Naziv politike	FISKALNI UTICAJ		
		2024	2025	2025
41510 - Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju	Uspostavljanje operativne upotrebe meteoroloških radara na teritoriji Crne Gore	150,000.00	1,500,000.00	700,000.00
		150,000.00	1,500,000.00	700,000.00

19 – OBRAZOVANJE, NAUKA I SPORT

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
19 032	Uređenje, nadzor i razvoj svih nivoa obrazovnog sistema	33.59	33.59	33.71	35.45	39.63
19 033	Osnovno i predškolsko obrazovanje	147.14	147.14	151.96	153.51	155.06
19 034	Srednje obrazovanje	43.73	43.73	44.60	45.02	45.44
19 035	Visoko obrazovanje	48.80	48.80	50.31	50.68	51.06
19 036	Podrška u obrazovanju učenika i studenata	14.42	14.42	14.60	14.64	14.68
19 037	Naučno i umjetničko stvaralaštvo	2.43	2.43	2.43	2.45	2.47
19 038	Sport	10.48	10.48	10.90	11.24	13.78
19 039	Mladi	0.42	0.42	0.42	0.42	0.42
19 040	Razvoj nauke i tehnologije	6.30	6.30	5.83	6.35	7.17
19 041	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva prosvjete	8.93	8.93	8.04	7.98	7.91
19 042	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva sporta i mladih	0.04	0.04	0.03	0.03	0.03
19 043	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
UKUPNI IZDACI		316.32	316.32	322.84	327.79	337.67
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		5.12%	4.91%	4.68%	4.46%	4.37%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		11.09%	10.91%	10.13%	8.89%	10.39%

U okviru Glavnog programa 19 – Obrazovanje, nauka, sport i mladi sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- analiziranje, praćenje i planiranje stanja u oblasti predškolskog, osnovnog srednjeg visokog obrazovanja, obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja,
- planiranje, praćenje, pružanje podrške i predlaganje mjera za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;
- podrška međunarodnim programima mobilnosti studenata istraživača kroz multilateralne programe CEEPUS, IFMSA, bilateralne stipendije Republike Slovenije, Republike Hrvatske, kao i dobitnicima stipendija koje nude strane vlade (Republike Italije, Grčke, Slovačke, Češke, Mađarske, Japana, Kine).
- Podrška radu Savjeta za visoko obrazovanje, rad Etičkog komiteta, kao i sufinansiranje školarine na magistrskim i doktorskim studijama u zemlji i inostranstvu i putnih troškova za studijske boravke u inostranstvu kandidata shodno utvrđenim kriterijumima konkursa za ove namjene.
- učešće u EURYDICE mreži, u okviru projekat a EUROGUIDANCE,.
- Opšta podrška učenicima osnovnih i srednjih škola i studentima u procesu obrazovanja, u cilju približno jednake dostupnosti obrazovanju.

- podrška je naučno istraživačkoj djelatnost koja se obavlja u CANU.
- praćenju i utvrđivanju stanja u oblasti sporta; podsticanju i promociji razvoja sporta kod djece, studenata i osoba sa invaliditetom; podsticanju i razvitku naučno, umjetničkog i kulturno stvaralaštvo,
- Razvoj i sprovođenje politike mladih.
- Podsticanje i jačanje naučnoistraživačke zajednice u Crnoj Gori, podizanje kapaciteta istraživačkih timova u Crnoj Gori, kako bi se ojačala kvalitetna i održiva partnerstva i podsticala izvrsnost, čime se doprinosi razvoju društva zasnovanog na znanju i konkurentnosti na međunarodnom nivou.

U okviru ovog poglavlja obuhvaćeno je više potrošačkih jedinica: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Ispitni centar, Centar za stručno obrazovanje, Agencija za kontrolu i obezbijedenje kvaliteta visokog obrazovanja, Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo sporta i mladih, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti i Uprava za kapitalne projekte (u dijelu realizacije projekata u oblasti obrazovanja).

➤ REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP - OBRAZOVANJE, NAUKA I SPORT

Kod **Ministarstva prosvjete**, u okviru programa 19 033 – Osnovno i predškolsko obrazovanje, planirana su sredstva za unapređenje školske infrastrukture (predškolsko i osnovno obrazovanje). Naime, setaljnomo analizom, utvrđena je realna potreba za izgradnjom novih objekata i adaptacijom i rekonstrukcijom postojećih. U narednom periodu planiramo izgradnju vrtića na sledećim lokacijama: Zlatica, Citi kvart, Konik – Stari Aerodrom, Zajmovića livade – Bijelo Polje. Takođe, planiramo i rekonstrukciju postojećih objekata sa dogradnjom u Plavu i „Lastavice“ – Dragan Kovačević NK. Takođe, predviđena je i nadogradnja prostornih kapaciteta osnovnih škola „Pavle Rovinski“ i „Vlado Milić“, jer broj učenika prevazilazi sve moguće granice i nastava se odvija u više smjena i otežano. U 2024. godini, Ministarstvo prosvjete će sprovesti mapiranje školske infrastrukture, u saradnji sa UNOPS-om, kako bi detaljno razumjelo potrebe obrazovnog sektora u vezi sa infrastrukturom. U narednim godinama (2025. i 2026. godina), rezultati mapiranja će se primjenjivati u planiranju izgradnje novih škola na optimalnim lokacijama.

U okviru aktivnosti 19 032 001 004 – Digitalizacija obrazovnog sistema, planirana su sredstva za potrebe dalje digitalizacije. Naime, Opšti zakon o obrazovanju, u članu 2, tačka 3, ističe potrebu za omogućavanjem obrazovanja na međunarodnom nivou. Akcioni plan EU za digitalno obrazovanje 2021-2027. je ključni referentni dokument koji ističe potrebu za uspješnim digitalnim obrazovnim ekosistemom, kao i razvojem digitalnih vještina. Oprema mora biti dostupna za ovu transformaciju.

Kod **Zavoda za školstvo**, u okviru aktivnosti 19 032 003 003 – Unapređivanje obrazovanja, planirana je politika stručnog usavršavanja nastavnika. Naime, na osnovu Analize obrazovnog sektora 2015-2020, koju su izradili Ministarstvo prosvjete i Predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori, utvrđeno je da svaki četvrti nastavnik/ica u Crnoj Gori je pohađao/la neki program stručnog usavršavanja, a pohađanje obuka je jedan od uslova za relicenciranje nastavnika za rad u obrazovnom sistemu.

Kod **Uprave za kapitalne projekte**, u okviru potprograma 19 032 K01 – Izgradnja i rekonstrukcija objekata obrazovanja i nauke, planirana su sredstva za potrebe Univerziteta Crne Gore, odnosno za potrebe rekonstrukcije i saniranja objekta tehničkih fakulteta.

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava za navedene politike.

		FISKALNI UTICAJ		
Institucija	Naziv politike	2024	2025	2025
40701 - Ministarstvo prosvjete	Unapređenje školske infrastrukture (predškolsko i osnovno obrazovanje)	1,664,815.00	5,983,335.00	6,648,150.00
40701 - Ministarstvo prosvjete	Digitalizacija obrazovnog sistema	7,500,000.00	2,500,000.00	2,350,000.00
40704 - Zavod za školstvo	Stručno usavršavanje nastavnika	115,000.00	160,000.00	208,000.00
40710 - Agencija za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja	Jačanje kadrovskih kapaciteta	30,000.00	30,000.00	30,000.00
41506 – Uprava za kapitalne projekte	Rekonstrukcije i saniranja objekta tehničkih fakulteta	3,500,000.00	3,500,000.00	3,500,000.00
		12,809,815.00	12,173,335.00	12,736,150.00

20 – KULTURA

U narednoj tabeli dat je pregled ukupnih izdvajanja po potrošačkim jedinicama u okviru ovog glavnog programa

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
20 020	Produkcija i umjetničko stvaralaštvo	13.47	13.47	13.41	13.68	13.92
20 021	Zaštita, očuvanje i razvoj kulturne baštine	17.32	17.32	16.99	16.71	18.23
20 022	Prijestonca Cetinje, istorijski i kulturni centar Crne Gore	0.08	0.08	0.10	0.11	0.11
20 023	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva kulture i medija	1.58	1.58	1.57	1.57	1.58
UKUPNI IZDACI		32.45	32.45	32.08	32.06	33.83
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		0.53%	0.50%	0.46%	0.44%	0.44%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		1.14%	1.12%	1.01%	0.87%	1.04%

U okviru Glavnog programa 20 - Kultura sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Podrška razvoju kulturno-umjetničkog stvaralaštva stvaranjem materijalne osnove, uslova i podsticajnih mjera za ostvarivanje utvrđenog javnog interesa u ovoj oblasti i obezbjeđivanje ravnomjernog razvoja kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore; implementacija mjera i aktivnosti utvrđenih strateškim dokumentima; finansiranje i sufinansiranje programa i projekata iz oblasti književnosti i izdavaštva, prevodilaštva, likovnih umjetnosti, muzičke i izvedbenih djelatnosti, kreativnih industrija, amaterizma, manifestacija i festivala, statusnih pitanja umjetnika i stručnjaka u kulturi, unapređivanje međunarodne saradnje, učešće i kontribucija u međunarodnim programima saradnje, normativno uređivanje djelatnosti kulture.
- Realizacija programa iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva od posebnog značaja za razvoj i kulturnu ponudu u 13 opština na sjeveru Crne Gore i obezbjeđivanje ravnomjernog razvoja kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore.
- izgradnja novih objekata, rekonstrukcija i adaptacija postojećih objekata, unapređenje postojećih tehničko-tehnoloških i prostornih uslova ustanova kulture na nacionalnom i opštinskom nivou, ravnomjerna zastupljenost kulturne infrastrukture u kontekstu demografskih potreba, adaptacija objekata kulture radi povećanja dostupnosti osobama smanjene pokretljivosti i osobama sa invaliditetom.
- Kulturne i kreativne industrije identifikovane su kao oblast koja treba da doprinese valorizaciji kreativnog i kulturnog potencijala kojim raspolaže Crna Gora.
- Podrška kroz transfere sredstava lokalnim samoupravama i javnim ustanovama kulture.
- Realizacija umjetničkih i kulturnih programa i sadržaja koji reprezentuju nacionalnu savremenu umjetničku produkciju i međunarodnu kulturnu saradnju Crne Gore u oblasti pozorišne djelatnosti, muzičke djelatnosti, kinematoografskog sadržaja,

- prikupljanje i zaštita igranih, dokumentarnih i kratkometražnih filmova crnogorske produkcije, filmova crnogorskih autora, te filmova proizvedenih u Crnoj Gori i o Crnoj Gori
- Dostizanje višeg nivoa rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori - orodnjavanje politika u Crnoj Gori
- istraživanje, zaštita, prezentacija i valorizacija kulturne baštine, konzervatorske, muzejske, arhivske, kinotečke, i bibliotečke djelatnost, državnih simbola i spomen-obilježja, njegovanje revolucionarnih tradicija i podsticanje antifašizma i dr.
- stvaranju uslova za prezentovanje investicionih potencijala u oblasti kulturne baštine u inostranstvu; obezbjeđivanju i realizaciji stranih donacija za kapitalne projekte, pristupanju i korišćenje međunarodnih fondova za valorizaciju kulturne baštine;

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sledeće potrošačke jedinice: Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Državni arhiv, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, Matica crnogorska, Senat Prijestonice i Uprava za kapitalne projekte (u dijelu realizacije projekata u oblasti obrazovanja).

U okviru navedene oblasti nije planirana realizacija novih politika u narednom srednjoročnom periodu.

21 – ZDRAVSTVO

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po potrošačkim jedinicama u okviru ovog glavnog programa

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
21 007	Obavljanje poslova od javnog interesa u humanitarnoj oblasti	0.28	0.28	0.28	0.28	0.28
21 011	Zaštita, očuvanje i unapređenje zdravlja	400.46	400.46	420.04	433.91	447.63
21 012	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva zdravlja	2.21	2.21	2.22	2.23	2.25
UKUPNI IZDACI		402.95	402.95	422.54	436.42	450.16
Ukupni izdaci kao % BDP-a		6.53%	6.25%	6.12%	5.94%	5.83%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		14.13%	13.90%	13.26%	11.84%	13.85%

U okviru Glavnog programa 21 – Zdravstvo sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Planiranju i uspostavljanju mjera za očuvanje i unapređenje zdravlja građana
- Promocijom zdravlja stanovništva
- Ostvarivanju prava iz oblasti zdravstvene zaštite
- Razvoju, ekonomskoj održivosti i poboljšanju kvaliteta zdravstvene zaštite
- Snadbijevanje lijekovima i medicinskim sredstvima
- Realizaciji tretmana medicinskog otpada
- Realizaciji nacionalnih preventivnih programa za rano otkrivanje i liječenje kancera
- Izradom programa za prevenciju, otkrivanje i kontrolu zaraznih bolesti
- Sprovođenje transplacionog programa u Crnoj Gori
- Kontinuiranoj medicinskoj edukacija i razvoju
- Sprovođenju posebnih programa zdravstvene zaštite
- Evaluaciji zdravstvenog stanja stanovništva
- Identifikovanjem raznih faktora rizika po zdravlje

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sledeće potrošačke jedinice: Ministarstvo zdravlja, Fond za zdravstveno osiguranje, Crveni krst i Uprava za kapitalne projekte (u dijelu realizacije projekata u oblasti obrazovanja).

➤ REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2023 - 2026 U OKVIRU GP – ZDRAVSTVO

Kod **Ministarstva zdravlja**, u okviru aktivnosti 21 011 001 008 – Strategija ranog razvoja djeteta, planirana su sredstva za potrebe unapređenja oblasti ranog razvoja. Naime, unapređenje oblasti ranog razvoja-Unapređenje položaja djece kroz institucionalno povezivanje sa posebnim fokusom

na djecu sa smetnjama u razvoju u periodu od pet godina. Srednjoročnim programom rada Vlade predviđena je izrada Strategije ranog razvoja djeteta. Navedena politika direktno će uticati na poboljšanje kvaliteta života najmlađe populacije, bolju socijalnu zaštitu djece, integraciju javnog zdravstvenog sistema i smanjenje zdravstvenih rizika, sa posebnim akcentom na omogućavanje boljeg i kvalitetnijeg razvoja djece najmlađe dobi.

Kod **Fonda za zdravstvo**, u okviru aktivnosti 21 011 002 002 – Pružanje usluga zdravstvene zaštite, planirana su sredstva za potrebe reorganizacija javnih zdravstvenih ustanova. Naime, donošenjem Odluke o osnivanju Javne zdravstvene ustanove Kliničko-bolnički centar Kotor i Kliničko-bolnički centar Berane, stanovnicima južne i sjeverne regije Crne Gore omogućiće se brža i dostupnija zdravstvena zaštita tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite iz djelatnosti hirurgije i interne medicine, imajući u vidu da je Ministarstvo zdravlja utvrdilo da Opšta bolnica Kotor i Opšta bolnica Berane ispunjava uslove za obavljanje ovih usluga na tercijarnom nivou zdravstvene zaštite, saglasno članu 46 Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službeni list CG“, br. 3/16, 39/16, 2/17, 44/18, 82/20, 8/21 i 3/23). Pored bolje i blagovremenije dostupnosti ovih usluga navedenoj populaciji, doći će i do rasterećenja Kliničkog centra Crne Gore u odnosu na ove usluge.

U narednoj tabeli dat je pregled izdvajanja sredstava za navedene politike.

Institucija	Naziv politike	FISKALNI UTICAJ		
		2024	2025	2025
41301 - Ministarstvo zdravlja	Unapređenje oblasti ranog razvoja	300,000.00	889,000.00	6,648,150.00
60201 - Fond za zdravstveno osiguranje	Reorganizacija javnih zdravstvenih ustanova	3,758,095.80	2,935,892.20	3,900,287.40
		4,058,095.80	3,824,892.20	10,548,437.40

22 – SOCIJALNO STARANJE

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po potrošačkim jedinicama u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima						
P.K.	Naziv progama	2023 Plan	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025	Procjena 2026
22 010	Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja i socijalne potrebe korisnika prava	537.55	543.61	600.73	636.39	672.06
22 013	Pravo na privremeno izdržavanje	0.50	0.50	1.00	1.00	1.00
22 025	Socijalna zaštita	216.82	219.09	225.99	231.78	233.97
22 026	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva rada i socijalnog staranja	1.08	1.08	1.09	1.10	1.10
UKUPNI IZDACI		755.95	764.28	828.81	870.27	908.13
Ukupni izdaci kao % BDP-a		12.24%	11.85%	12.01%	11.85%	11.75%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		26.50%	26.36%	26.01%	23.60%	27.95%

U okviru Glavnog programa 22 – Socijalno staranje sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- socijalne i dječije zaštite,
- penzijskog invalidskog osiguranja,
- boračke i invalidske zaštite;
- vojnih invalida, porodica palih boraca, civilnih invalida rata i članova njihovih porodica;
- zaštitu lica sa invaliditetom, zaštitu starijih lica, nasilje u porodici, zaštita od nasilja nad djecom;
- novčanu pomoć strancu koji traži međunarodnu zaštitu i azilantu i strancu pod supsidijarnom zaštitom;
- porodičnu zaštitu;
- međunarodnu saradnju i međunarodne ugovore iz nadležnosti ministarstva; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

U okviru poglavlja obuhvaćeno je više potrošačkih jedinica i to: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Socijalni savjet, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu, Uprava javnih radova (u dijelu realizacije projekata u oblasti obrazovanja), Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu koji se odnosi na objedinjene javne nabavke) i Fond penzijskog i invalidskog osiguranja.

U okviru navedene oblasti nije planirana realizacija novih politika u narednom srednjoročnom periodu.

4.2 PREGLED BUDŽETSKIH IZDATAKA PO EKONOMSKOJ KLASIFIKACIJI

Struktura budžetskih izdataka po ekonomskoj klasifikaciji data je u sljedećoj tabeli:

UKUPNI IZDACI BUDŽETA DRŽAVE - Ekonomska klasifikacija

	2023 (<i>plan</i>)		2023 (<i>Procjena</i>)		Predlog 2024		2025 (<i>procjena</i>)		2026 (<i>procjena</i>)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
4 IZDACI	2852.65	46.20%	2899.36	44.97%	3186.71	46.17%	3685.93	50.21%	3247.03	42.02%
41 Tekući izdaci	1054.29	17.07%	1068.48	16.57%	1148.75	16.64%	1200.09	16.35%	1187.69	15.37%
42 Transferi za socijalnu zaštitu	785.18	12.72%	793.51	12.31%	854.72	12.38%	895.96	12.20%	932.62	12.07%
43 Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	352.43	5.71%	359.49	5.58%	356.38	5.16%	368.93	5.03%	381.20	4.93%
44 Kapitalni izdaci	251.86	4.08%	264.38	4.10%	274.79	3.98%	288.74	3.93%	320.86	4.15%
45 Krediti i pozajmice	4.52	0.07%	4.52	0.07%	4.52	0.07%	4.52	0.06%	4.52	0.06%
46 Otplata dugova	365.52	5.92%	365.52	5.67%	517.55	7.50%	897.68	12.23%	390.14	5.05%
47 Rezerve	38.85	0.63%	43.45	0.67%	30.00	0.43%	30.00	0.41%	30.00	0.39%

4.2.1 TEKUĆI BUDŽET I BUDŽET DRŽAVNIH FONDOVA

Izdaci tekućeg budžeta i državnih fondova, u periodu 2023 – 2026. godine, kretaće se u rasponu od 2330,46 mil.€ ili 36,15% BDP-a do 2576,35mil.€ ili 33,34% BDP-a. Dakle, potrošnja u dijelu tekućeg i budžeta državnih fondova imaće rasti dominantno usljed potrebe usklađivanja pojedinih kategorija rashoda uzrokovanih zakonodavnim okvirom, dok će njeno učešće u BDP-u postepeno opadati.

U odnosu na sredstva opredijeljena Zakonom o budžetu za 2023. godinu prema projekcijama do kraja tekuće godine nedostajće sredstva u ukupnom iznosu od 46,7 mil. €. Najveći iznos nedostajućih sredstva do kraja 2023. godine je u okviru sljedećih izdataka: subvencije u iznosu od 13,00 mil.€, prava iz oblasti socijalne zaštite u iznosu od 2,26 mil. €, prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja u iznosu od 6,07 mil. €, transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru u iznosu od 7,06 mil. €, kapitalni izdaci u iznosu od 12,51 mil.€ i rezerve u iznosu od 4,6 mil.€. Nedostajuća sredstva predviđena su Predlogom izmjena zakona o budžetu za 2023. godinu oji je upućen u skupštinsku proceduru u maju 2023. godine.

U narednoj tabeli prikazana je projekcija izdataka tekućeg i budžeta državnih fondova u periodu 2023-2026. godine, po ekonomskoj klasifikaciji:

IZDACI TEKUĆEG I BUDŽETA DRŽAVNIH FONDOVA- Ekonomska klasifikacija

	2023 (plan)		2023 (Procjena)		Predlog 2024		2025 (procjena)		2026 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
4 IZDACI	2283.75	36.99%	2330.46	36.15%	2433.56	35.26%	2537.79	34.57%	2576.35	33.34%
41 Tekući izdaci	1034.33	16.75%	1048.53	16.26%	1123.88	16.28%	1172.98	15.98%	1162.80	15.05%
42 Transferi za socijalnu zaštitu	785.18	12.72%	793.51	12.31%	854.72	12.38%	895.96	12.20%	932.62	12.07%
43 Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	352.41	5.71%	359.47	5.58%	356.36	5.16%	368.91	5.03%	381.18	4.93%
44 Kapitalni izdaci	68.46	1.11%	80.97	1.26%	64.08	0.93%	65.41	0.89%	65.23	0.84%
45 Krediti i pozajmice	4.52	0.07%	4.52	0.07%	4.52	0.07%	4.52	0.06%	4.52	0.06%
47 Rezerve	38.85	0.63%	43.45	0.67%	30.00	0.43%	30.00	0.41%	30.00	0.39%

U nominalnim iznosima, izdvajanja za Tekući i budžet Državnih fondova će rasti dominantno usljed rasta izdataka za prava iz oblasti socijalne zaštite, odnosno prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja dok će u cijelom predmetnom srednjoročnom periodu ovi izdaci imati tendenciju pada, kao procenat BDP-a.

4.2.1.1 Tekući izdaci

Tekući izdaci u 2023. godini planirani su u iznosu od 1034,33mil. € odnosno 16,75%BDP-a, dok je projekcija da do kraja 2023. godine dostignu nivo od 1048,53 mil. € odnosno 16,26% BDP-a. U

srednjem roku, očekuje se da će tekući izdaci rasti u nominalnom iznosu, dok će se njihovo učešće u BDP-u smanjivati.

Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca predstavljaju najznačajniji izdatak u okviru tekućih izdataka, i za 2023. godinu, ukupan fond bruto zarada projektovan je u iznosu od 627,31 mil. € odnosno 9,7 % BDP-a i na nivou je plana za 2023. godinu.

U periodu od 2023-2026. godine, nominalni iznos izdataka za bruto zarade i doprinosa na teret poslodavca, projektovano je da će se uvećati do nivoa od oko 677,28 mil.€ dok će njihovo učešće u bruto domaćem proizvodu imati tendenciju pada, odnosno kretaće se u rasponu od 9,7% do 8,8% BDP-a.

Rashodi za materijal i usluge projektovani su u ukupnom iznosu od 108,53 mil. € u 2023. godini, što predstavlja oko 1,7% procijenjenog BDP-a, dok je plan za 2023. godinu iznosi 107,4 mil.€. U narednom srednjoročnom periodu, očekuje se da ova kategorija izdataka ima tendenciju pada.

Rashodi za materijal do kraja tekuće godine projektovani su za 0,18 mil.€ više u odnosu na planirana sredstva. Rashodi za materijal čine sredstva za nabavku administrativnog materijala neophodnog za nesmetano funkcionisanje potrošačkih jedinica, materijal za zdravstvenu zaštitu, materijala za posebne namjene vezanih za materijal za izvođenje nastave, odbranu, javni red i bezbjednost i dr. Takođe, u okviru ove grupe rashoda planirani su i izdaci za energiju i gorivo. Najveće povećanje sredstva u odnosu na plan je za rashode za administrativni materijal i to kod Ministarstva unutrašnjih poslova u iznosu od 0,12 mil.€ dok se uvećanje u iznosu od 0,06 mil. € odnosi na rashode za materijal za posebne namjene kod Državne izborne komisije. Navedeno uvećanje sredstva odnosi se na realizaciju izbornog procesa odnosno održavanje drugog kruga predsjedničkih izbora i vanrednih parlamentarnih izbora. U narednom srednjoročnom periodu, očekuje se da ova kategorija ima tendenciju pada.

Rashodi za usluge podrazumijevaju sve obaveze koje se odnose na troškove službenih putovanja, reprezentaciju, komunikacione usluge, usluge prevoza, bankarske usluge i druge troškove koji su vezani za obavljanje redovnih aktivnosti potrošačkih jedinica. Pored navedenog, rashodi za usluge obuhvataju i Konsultantske usluge, projekte i studije i Ostale usluge, od čega je najznačajniji dio sredstava planiran za realizaciju projekata utvrđenih nacionalnim programima kulture, donošenje prostornih planova i studija lokacije, finansiranje naučno-istraživačkih projekata, promotivne aktivnosti u oblasti turizma, monitoring životne sredine i ostale programske aktivnosti potrošačkih jedinica, kao i konsultantske usluge u domenu projekata sufinansiranih iz EU fondova. U narednom srednjoročnom periodu, očekuje se da ova kategorija izdataka bude na približno istom nivou.

Rashodi za tekuće održavanje projektovani su u iznosu od 35,58 mil. € sa očekivanim blagim padom u srednjem roku do iznosa od 34,41 mil. €. Najveći dio sredstava u okviru ove grupe izdataka planiran je za održavanje putne i željezničke infrastrukture. Pored navedenog, sredstva će se koristiti za održavanje opreme i građevinskih objekata državnih organa. U srednjem roku najveće povećanje je kod Ministarstva odbrane za tekuće održavanje plovnih objekata i helikoptera.

Sredstva za kamate u 2023. godini projektovana su u iznosu od 109, 93 mil. € i namijenjena su isplati kamata po osnovu zaključenih kreditnih aranžmana. U srednjem roku predviđen je njihov

rast u 2024. godini za iznos od 39,84 mil.€, u 2025. godini za iznos od 40,98 mil.€ dok je u 2026. godini predviđen njihov pad za iznos od 15,52 mil.€.

Subvencije, u 2023. godini, projektovane su u iznosu od 73,97 mil. € odnosno 1,1 % BDP-ai to u okviru: Uprave za željeznice(za pružanje usluga u putničkom željezničkom prevozu), Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstva rada i socijalnog staranja(za subvencioniranje električne energije domaćinstvima koja pripadaju socijalno ugroženoj kategoriji stanovništva), Zavoda za zapošljavanje, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja planirano je subvencionisanje troškova u okviru aktivnosti odmora i oporavka penzionera pod povoljnijim uslovima.

U odnosu na planirana sredstva sredstva do kraja 2023. godine projektovano je povećanje sredstava za iznos od 13,00 mil.€ i odnosi se na planirana sredstva kod Zavoda za zapošljavanje namjenjenih za isplatu subvencija poslodavcima koji zaposle lice sa invaliditetom zbog rasta broja korisnika.U periodu od 2024-2026. godine, nominalni iznos izdataka za subvencije, projektovano je da će se uvećati do nivoa od oko 84,00 mil.€ u 2026. godini. Rast subvencija u srednjoročnom periodu očekuje se kod Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za kontinuirano sprovođenje postojećih i mjera uslovljenih pregovaračkim poglavljem 11.

Preostali izdaci u okviru tekućih izdataka opredijeljeni su za rentu, isplate po osnovu ugovora o djelu, troškove sudskih postupaka, izradu i održavanje softvera, osiguranje, kontribucije za članstvo u domaćim i međunarodnim organizacijama, komunalne naknade i ostale izdatke. Najveći dio izdataka za rentu planiran je u okviru Ministarstva vanjskih poslova za potrebe angažmana lokalnog osoblja i zakupa objekata za diplomatsko konzularna predstavništva Crne Gore u inostranstvu, kao i zakup objekata u kojima su smješteni državni organi, a koji se planiraju u okviru budžeta Uprave za katastar i državnu imovinu.

Najveći dio sredstava na izdacima za izradu i održavanje softvera planiran je kod Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva javne uprave i dijelom se odnosi i na sprovođenje Akcionog plana Strategije reforme javne uprave kao i kod Uprave prihoda i carina.

4.2.1.2   *Transferi za socijalnu zaštitu*

Transferi za socijalnu zaštitu do kraja 2023. godini projektovani su iznosu od 793,51 mil. €, što čini 12,3% BDP- a, a sto je u odnosu na planirana sredstva vise za 8,33 mil.€.

U srednjem roku za period 2024-2026 planira se njihovo nominalno povećanje do nivoa od 854,72 mil. € u 2024. godini, 895,96 mil.€ u 2025. godini i 932,62 mil. € u 2026. godini.

Prava iz oblasti socijalne zaštite namijenjena su za finansiranje dječijeg dodatka, boračko invalidske zaštite, materijalnog obezbjeđenja porodice, porodijska odsustva, tuđe njege i pomoći, ishranu djece u predškolskim ustanovama i izdržavanje šticećenika u domovima u skladu sa važećim zakonskih propisima. Takođe, u okviru ove grupe izdataka namijenjena su sredstva i za isplatu naknada korisnicama po osnovu rođenja troje ili više djece u skladu sa Zakonom o izvršenju Odluke Ustavnog suda kao i Zakonom o obeštećenju bivših korisnica naknada po osnovu rođenja troje ili više djece. U odnosu na plan za 2023. godinu prema procjenama povećana su sredstva za iznos od 2,26 mil.€ namijenjena za realizaciju podrške Evropske unije Crnoj Gori za prevazilaženje

energetske krize i odnose se na isplatu za 6.272 porodice korisnika materijalnog obezbjeđenja u iznosu od po 250,00€ i za 446 korisnika materijalnog obezbjeđenja boraca u iznosu od po 150,00€. U srednjem roku predviđen je rast prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i to: u 2024. godini za iznos od 6,5 mil.€, u 2025. godini za iznos od 5,6 mil.€ i u 2026. godini za iznos od 1,1 mil. €.

Sredstva za tehnološke viškove u 2023. godini planirana su u iznosu od 28,61 mil.€ i čine 0,4 % BDP-a. U 2024. godini planira se smanjenje ovih izdataka na iznos od 25,3 mil.€ i ostaće na istom nivou za period 2024-2026. godine.

Najznačajniji izdaci u okviru Transfera za socijalnu zaštitu odnose se na prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja koja su za 2023. godinu projektovana u iznosu od 535,82 mil. € odnosno 8,3% BDP- a što predstavlja povećanje sredstva u odnosu na plan 2023. godine za 6,1 mil.€ namjenjena za realizaciju podrške Evropske unije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize, odnosno na isplatu jednokratnih pomoći za sve korisnike minimalne penzije, kao i korisnike privremene naknade čiji je iznos naknade manji ili jednak 259,95€. Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja namjenjena su za finansiranje starosnih, invalidskih i porodičnih penzija, naknada, dodataka, penzija u stranim zemljama. U srednjem roku, izdaci za penzije planirani su u skladu sa postojećom regulativom, uvećani po osnovu predviđenog povećanja broja nosilaca penzijskog osiguranja i po osnovu usklađivanja izdataka sa rastom potrošačkih cijena i prosječne zarade.

Sredstva po osnovu ostalih prava iz oblasti zdravstvene zaštite i iz oblasti zdravstvenog osiguranja, u 2023. godini projektovana su u iznosu 15,6 mil. € i u srednjem roku, zadržaće se na stabilnom nivou, u skladu sa realnim potrebama, ali i mogućnostima budžeta.

4.2.1.3 Transferi pojedincima, institucijama, nevladinom i javnom sektoru

Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru do kraja 2023. godini projektovani su iznosu od 359,47 mil. €, što čini 5,6% BDP- a, a sto je u odnosu na planirana sredstva više za 7,1 mil.€.

U srednjem roku za period 2024-2026 planira se njihovo nominalno smanjenje do nivoa od 356,36 mil. € u 2024. godini, dok je u 2025. godini projektovano povećanje do nivoa od 370,23 mil. € odnosno 383,66 mil.€ u 2026. godini.

U okviru ove grupe izdataka sredstva se, najvećim dijelom, opredjeljuju za transfere za zdravstvenu zaštitu i finansiranje javnih zdravstvenih ustanova u okviru Fonda za zdravstveno osiguranje. U srednjem roku predviđen je njihov rast i to: u 2024. godini za iznos od 3,76 mil.€, u 2025. godini za iznos od 9,67 mil.€ i u 2026. godini za iznos od 10,06 mil. €.

Dio sredstava namijenjen je za transfere obrazovanju, odnosno transfere domovima učenika i studenata i transfere pojedincima koji se odnose na jednokratne socijalne pomoći u vidu besplatnih udžbenika, stipendija i povlastica za prevoz, kao i za stručno osposobljavanje visokoškolaca u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem.

Sredstva na izdatku Transferi institucijama kulture i sporta opredjeljuju se Ministarstvu kulture i medija za realizaciju programa i projekata, kao dio podrške ustanova Kulture, sufinansiranje manifestacija i festivala od posebnog značaja za kulturu, međunarodnih manifestacija, podrška projektima na osnovu javnog konkursa, podrška sektora Kreativnih industrije, podrška projektima

privatnog i privrednog sektora i dr. i Ministarstva sporta i mladih za finansiranje sportskih klubova i saveza u skladu sa Zakonom o sportu.

Sredstva na izdatku Transferi političkim partijama, strankama i udruženjima opredjeljuju se najvećem iznosu kod Ministarstva finansija za finansiranje redovnog rada parlamentarnih subjekata i za finansiranje rada ženskih organizacija u političkim subjektima u skladu sa Zakonom o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja.

Sredstva na izdatku Transferi za lična primanja pripravnika opredjeljuju se Ministarstvu prosvjete u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem. Navedeni transferi u srednjem roku imaju tendenciju rasta zbog povećanja prosječne zarade, jer korisnici programa Stručnog osposobljavanja imaju pravo na mjesečnu naknadu u neto iznosu od 50% prosječne neto zarade u Crnoj Gori u godini koja prethodi zaključivanju ugovora o stručnom osposobljavanju.

U okviru Ostalih transfera pojedincima u 2023. godini, projektovane su u iznosu od 37,19 mil. € i to najvećim dijelom u okviru: Ministarstva finansija, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Zavoda za zapošljavanje, Fonda za obeštećenje. U periodu od 2024-2026. godine, nominalni iznos izdataka za ostale transfere pojedincima, projektovano je da će imati tendenciju pada imajući u vidu da je sredstva za implementacija Zakona o ostvarivanju prava na finansijsku podršku licima koja su bila zaposlena u privrednim društvima u sektoru rudarske i metalske industrije potrebno obezbijediti zaključno sa 2023. godinom.

Sredstva na izdatku Ostali transferi institucijama u 2023. godini projektovana su u iznosu 65,92 mil. € i u odnosu na plan za 2023. godinu veći su za 7,06 mil.€. Uvećana sredstva su namjenjena za realizaciju podrške Evropske unije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize i to kod: Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma u iznosu od 5,00mil.€ (od čega iznos od 3,50mil.€ je predviđen za prevazilaženje energetske krize u Crnoj Gori koja podrazumijeva sprovođenje unapređenja energetske efikasnosti u turizmu, a iznod od 1,50 mil.€ za realizaciju Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji) i kod Ministarstvu kapitalnih investicija za dio energetske paketa koji će se neposredno implementirati u iznosu od 1,00 mil.€ (za softverska rešenja za unapređenje energetske tržišta (BELEN i COTEE)).

U okviru ovo izdatka preostala sredstva se najvećim dijelom opredjeljuju za finansiranje JP Radio i Televizija Crne Gore, finansiranje Akreditacionog tijela kao za realizaciju projekata koji se sufinansiraju iz IPA fondova i dr.

4.2.1.4 Kapitalni izdaci u tekućem budžetu

Kapitalni izdaci za 2023. godinu planirani su u iznosu od 68,28 mil. € odnosno oko 1,1% BDP-a, dok su prema projekcijama do kraja 2023. godine očekivano da će biti ostvareni u većem iznosu za 12,51 mil. €, odnosno do nivoa od 80,79 mil.€. Do potrebe za povećanjem sredstva do kraja 2023. godine došlo je kod Uprave za katastar i državnu imovinu u iznosu od 5,00 mil.€ kako bi se stvorili uslovi da se omogući poreskim obveznicima, koji nisu u mogućnosti da redovno izmiruju dospjele poreske obaveze, da poreski dug izmire imovinom i kod Ministarstva kapitalnih investicija u iznosu od 7,5 mil.€ za dio energetske paketa koji će se neposredno implementirati za unapređenje energetske efikasnosti. U srednjem roku očekuje postepeno smanjenje kapitalnih izdataka. Kapitalni izdaci u tekućem budžetu i budžetu državnih fondova primarno se odnose na izdatke za opremu, građevinske objekte i investiciono održavanje. Takođe, kroz Izdatke za

infrastrukturu opšteg značaja i Izdatke za lokalnu infrastrukturu finansiraju se programi unaprjeđenja ruralnog razvoja, finansiranje izgradnje vodovoda u seoskim područjima, kao i finansiranja poslova uređenja šuma, pošumljavanje i izgradnju šumskih puteva.

4.2.1.5 Pozajmice i krediti

Pozajmice i krediti planirani i projektovani su u iznosu od 4,52 mil. € u 2023. godini, i očekivano je da će zadržati približno isti nivo izdvajanja u narednom srednjoročnom periodu.

Značajan dio sredstava, shodno Zakonu o visokom obrazovanju i Pravilniku o kriterijumima, načinu uslovima i visini naknade za smještaj i ishranu u domu, studentski kredit, stipendiju i participaciju prevoza, planiran je za isplatu deset mjesečnih rata studentskog kredita za studente koji se finansiraju iz budžeta, kao i za studente koji se školuju na privatnim univerzitetima u Crnoj Gori.

4.2.2 REZERVE

Sredstva tekuće i stalne budžetske rezerve se planiraju za finansiranje hitnih i nepredviđenih izdataka tokom fiskalne godine, u skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, a uslovi za dodjelu ovih sredstava su definisani Pravilnikom o bližim kriterijumima za korišćenje sredstava tekuće i stalne budžetske rezerve.

Budžetska sredstva rezerve u 2023. godini projektovana je na iznos od 43,45 mil. € ili 0,7% BDP-a. Visok udio Rezerve u ukupnim izdacima u 2023. godini rezultat je planiranih sredstava za potrebe niza jednokratnih mjera podrške, osnivačkih kapitala i drugih namjena, koje imaju karakter jednokratnog davanja. S tim u vezi, sredstva Rezervi se u srednjem roku smanjuju i iznose 30,00mil. € za period 2024-2026. godina.

4.2.3 KAPITALNI BUDŽET

IZDACI KAPITALNOG BUDŽETA - Ekonomska klasifikacija

	2023 (plan)		2023 (Procjena)		Predlog 2024		2025 (procjena)		2026 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
4 IZDACI	202.78	3.28%	202.78	3.15%	235.07	3.41%	249.94	3.40%	280.02	3.62%
41 Tekući izdaci	19.96	0.32%	19.94	0.31%	24.87	0.36%	27.11	0.37%	24.89	0.32%
43 Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	0.02	0.00%	0.02	0.00%	0.02	0.00%	0.02	0.00%	0.02	0.00%
44 Kapitalni izdaci	182.79	2.96%	182.81	2.84%	210.17	3.05%	222.81	3.03%	255.10	3.30%

Kapitalnim budžetom za 2023. godinu planirana su sredstva u iznosu od 202,78 mil.€, što čini oko 3,28% procijenjenog BDP-a dok se Kapitalni budžet države u srednjem roku projektuje da će biti na nivou od 235,07 mil.€ u 2024. godini, 249,94 mil.€ u 2025. godini i 280,02 mil.€ u 2026. godini.

Sredstva kapitalnog budžeta planiraju se u okviru budžeta Uprave za kapitalne projekte i Uprave za saobraćaja. U 2023. godini u okviru budžeta Uprave za kapitalne projekte planirana su sredstva u iznosu od 136,51 mil. €, a u okviru budžeta Uprave za saobraćaj u iznosu od 66,27 mil. €. Opređeljena sredstva dominantno su opređeljena za realizaciju projekata i izvođenje radova koji se odnose na nastavak i završetak započetih kapitalnih projekata u prethodnim godinama.

Imajući u vidu da je u 2022. godini završena izgradnja i finansiranje prioritetne dionice autoputa Bar-Boljare, od Smokovca do Mateševa, u okviru Kapitalnog budžeta za 2023. godinu i naredni period, stvoren je dodatni fiskalni prostor za početak realizacije novih kapitalnih projekata, kao i za bržu dinamiku izvođenja radova već započetih projekata koji su u minulom periodu značajno usporeni, najprije usljed pandemije korona virusa, a potom i zbog enormnog rasta cijena u sektoru građevinarstva.

Sredstva opredijeljena za Kapitalni budžet za 2024. godinu, u okviru potrošačkih jedinica Uprave za kapitalne projekte i Uprave za saobraćaj, projektovana su na iznos od 235,07 mil.€ odnosno 3,41% procijenjenog BDP-a, a odnosi se na izgradnju i rekonstrukciju magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva, kao i na projekte iz oblasti: obrazovanja, sporta, kulture, nauke, zdravstva, socijalnog staranja, zaštite životne sredine, administrativnih objekata, objekata turističke i lokalne infrastrukture. Za potrebe aktivnosti Uprave za saobraćaj u 2024. godini planirana su sredstva u iznosu od oko 106,24 mil.€, od čega je iznos od 22,10 mil.€ predviđen za isplatu garantnog depozita po osnovu ugovora o projektovanju i izgradnji autoputa Bar–Boljari, dionica Smokovac-Mateševo. Za potrebe aktivnosti Uprave za kapitalne projekte, u 2024. godini planirana su sredstva u iznosu od 128,83 mil.€, gotovo sve iz opštih prihoda dok će se finansiranje iz kreditnih sredstva, EU fondova i donacija izvršavati u visini njihovog ostvarenja.

Sredstva koja će biti opredijeljena Kapitalnim budžetom za 2025. godinu, za finansiranje kapitalnih projekata iz nadležnosti implementacionih potrošačkih jedinica, projektovana su na iznos od 249,94 mil.€, odnosno 3,40% procijenjenog BDP-a. Kod Uprave za saobraćaj planiran je iznos od 114,17 mil.€, a kod Uprave za kapitalne projekte iznos od 135,77 mil.€, gotovo sve iz opštih prihoda dok će se finansiranje iz kreditnih sredstva, EU fondova i donacija, izvršavati u visini njihovog ostvarenja.

Sredstva koja će biti opredijeljena Kapitalnim budžetom za 2026. godinu projektovana su na iznos od 280,02 mil. €, odnosno 3,62% procijenjenog BDP-a, od čega je iznos od cca 115 mil.€ planiran za aktivnosti u nadležnosti Uprave za saobraćaj, a cca 165 mil.€ kod Uprave za kapitalne projekte.

5 LIMIT POTROŠNJE

Limit potrošnje predstavlja polaznu osnovu za pripremanje Zakona o budžetu za 2024. godinu i ukazuje na budžetski okvir, odnosno gornju granicu budžetske potrošnje centralnog budžeta Države za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet, budžetsku rezervu, kao i gornju granicu budžetske potrošnje potrošačkih jedinica prvog nivoa..

Limit se odnosi na period od tri godine, od 2024. do 2026. godine, i u fazi pripremanja Zakona o budžetu za 2024. godinu limit potrošnje je obavezujući za 2024. godinu i indikativan za 2025. i 2026. godinu, a u skladu sa članom 22 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti.

5.1 UTVRĐIVANJE LIMITA POTROŠNJE

Limit potrošnje utvrđuje se kao ukupan iznos budžetske potrošnje, izuzimajući izdatke za otplatu duga i kamata, izdatke koji se finansiraju iz donacija i izdatke za kofinansiranje, kao i izdatke za finansiranje materijalne štete, nastale usljed elementarnih nepogoda i drugih vanrednih i nepredvidivih okolnosti nastalih usljed više sile.

Shodno navedenom, u narednoj tabeli prikazani su limiti potrošnje, koji proizilaze iz ukupno projektovanih budžetskih izdataka uzimajući u obzir prethodno navedene izuzetke.

UTVRĐIVANJE LIMITA POTROŠNJE

	2023 (plan)		2023 (Procjena)		Predlog 2024		2025 (procjena)		2026 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
UKUPNI PROJEKTOVANI TROŠKOVI	2852.65	46.2%	2899.36	45.0%	3186.71	46.2%	3685.93	50.2%	3247.03	42.0%
Projektovani troškovi izvan Limita potrošnje	459.00	7.4%	459.00	7.1%	653.67	9.5%	1074.80	14.6%	551.73	7.1%
Izdaci za otplatu duga	338.09	5.5%	338.09	5.2%	492.99	7.1%	873.12	11.9%	365.58	4.7%
Izdaci za kamate	109.93	1.8%	109.93	1.7%	149.77	2.2%	190.75	2.6%	175.23	2.3%
IPA i ostale donacije	10.21	0.2%	10.21	0.2%	10.21	0.1%	10.23	0.1%	10.22	0.1%
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0.78	0.0%	0.78	0.0%	0.71	0.0%	0.71	0.0%	0.71	0.0%
LIMIT POTROŠNJE	2393.65	38.8%	2440.35	37.9%	2533.04	36.7%	2611.13	35.6%	2695.30	34.9%

Izdaci za otplatu duga i kamata planirani su na bazi stanja duga, projekcija kretanja i troškova servisiranja u srednjem roku, što je detaljno obrazloženo u prethodnim poglavljima.

Na osnovu utvrđenog ukupnog budžetskog limita potrošnje, u narednoj tabeli prikazana je raspodjela limita potrošnje na tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu.

RASPODJELA LIMITA POTROŠNJE

	2023 (plan)		2023 (Procjena)		Predlog 2024		2025 (procjena)		2026 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
LIMIT POTROŠNJE	2393.65	38.8%	2440.35	37.9%	2533.04	36.7%	2611.13	35.6%	2695.30	34.9%
Tekući budžet	1165.17	18.9%	1188.20	18.4%	1194.25	17.3%	1210.37	16.5%	1216.98	15.8%
Bruto zarade i Ostala lična primanja	465.75	7.5%	465.75	7.2%	490.59	7.1%	495.56	6.8%	500.54	6.5%
Ostalo	699.42	11.3%	722.45	11.2%	703.66	10.2%	714.81	9.7%	716.44	9.3%
Budžet državnih fondova	986.88	16.0%	1005.95	15.6%	1073.74	15.6%	1120.84	15.3%	1168.33	15.1%
Bruto zarade i Ostala lična primanja	161.56	2.6%	161.56	2.5%	173.28	2.5%	175.01	2.4%	176.74	2.3%
Ostalo	825.33	13.4%	844.39	13.1%	900.47	13.0%	945.83	12.9%	991.58	12.8%
Kapitalni budžet	202.75	3.3%	202.75	3.1%	235.05	3.4%	249.91	3.4%	279.99	3.6%
Budžetska rezerva	38.85	0.6%	43.45	0.7%	30.00	0.4%	30.00	0.4%	30.00	0.4%

5.2 LIMITI POTROŠNJE POTROŠAČKIH JEDINICA PRVOG NIVOVA

Imajući u vidu da je utvrđivanje limita potrošnje primarno bazirano na realizaciji fiskalne politike i ispunjavanju srednjoročnih fiskalnih ciljeva, kao i na realno očekivanim potrebama finansiranja budžetskih korisnika, vrši se raspodjela limita potrošnje na potrošačke jedinice prvog nivoa.

Potrošačke jedinice prvog nivoa, u postupku planiranja budžeta, planiraju i koordiniraju planiranje budžeta potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor i dužne su da, u skladu sa članom 24 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, svoj budžet i budžete potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor planiraju u skladu sa utvrđenim limitima potrošnje.

Potrošačke jedinice prvog nivoa su Služba Predsjednika Crne Gore, Skupština Crne Gore, Pravosudni organi, Generalni sekretarijat Vlade i ministarstva, samostalne potrošačke jedinice i državni fondovi.

U nastavku je dat pregled potrošačkih jedinica prvog nivoa i pregled potrošačkih jedinica koje obuhvataju

Potrošačke jedinice prvog nivoa koje vrše nadzor nad potrošačkim jedinicama i koordiniraju njihovo planiranje budžeta obuhvataju sledeće potrošačke jedinice:

101 – Služba Predsednika Crne Gore;

201 – Skupština Crne Gore obuhvata: Skupštinu, Državnu izbornu komisiju i Savjet za građansku kontrolu rada policije;

301 – Ustavni sud Crne Gore;

302 – Sudski savjet;

303 – Tužilački savjet;

304 – Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu;

401 – Generalni sekretarijat Vlade obuhvata: Generalni sekretarijat Vlade, Kabinet predsednika Vlade, Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, Sekretarijat za zakonodavstvo, Komisiju za koncesije, Savjet za NATO;

402 – Ministarstvo pravde obuhvata: Ministarstvo, Upravu za izvršenje krivičnih sankcija i Centar za alternativno rješavanje sporova;

403 – Ministarstvo unutrašnjih poslova;

404 – Ministarstvo odbrane obuhvata: Ministarstvo i Direkciju za zaštitu tajnih podataka;

405 – Ministarstvo finansija obuhvata: Ministarstvo, Upravu za statistiku, Upravu za igre na sreću, Zaštitnika imovinsko-pravnih interesa Crne Gore, Agenciju za investicije, Upravu za katastar i državnu imovinu i Upravu prihoda i carina;

406 – Ministarstvo vanjskih poslova obuhvata: Ministarstvo i Upravu za saradnju sa dijasporom - iseljenicima;

407 – Ministarstvo prosvjete obuhvata: Ministarstvo, Zavod za školstvo, Ispitni centar, Centar za stručno obrazovanje i Agenciju za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja;

408 – Ministarstvo kulture i medija obuhvata: Ministarstvo, Državni arhiv i Upravu za zaštitu kulturnih dobara;

409 – Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma obuhvata: Ministarstvo, Zavod za metrologiju, Agenciju za zaštitu konkurencije, Nacionalnu turističku organizaciju Crne Gore i Institut za standardizaciju;

410 – Ministarstvo kapitalnih investicija obuhvata: Ministarstvo, Upravu pomorske sigurnosti i upravljanja lukama, Upravu za saobraćaj, Upravu za željeznice, Nacionalnu komisiju za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća i Upravu za ugljovodonike;

411 – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede obuhvata: Ministarstvo, Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, Upravu za vode, Upravu za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;

413 – Ministarstvo zdravlja;

414 – Ministarstvo za ljudska i manjinska prava;

415 – Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma obuhvata: Ministarstvo, Agenciju za zaštitu prirode i životne sredine, Upravu za kapitalne projekte, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju;

416 – Ministarstvo rada i socijalnog staranja obuhvata: Ministarstvo, Socijalni savjet, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu;

418 – Ministarstvo evropskih poslova;

419 – Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja;

420 – Ministarstvo javne uprave obuhvata: Ministarstvo, Upravu za ljudske resurse, Upravu za inspeksijske poslove;

421 – Ministarstvo sporta i mladih;

5 – Posebni organi obuhvataju sljedeće potrošačke jedinice: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Državna revizorska institucija, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Matica crnogorska, Agencija za nacionalnu bezbjednost, Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Crveni krst Crne Gore, Agencija za mirno rješavanje radnih sporova, Senat Prijestonice, Revizorsko tijelo, Javno preduzeće Radio i Televizija Crne Gore, Regionalni ronilački centar za podvodno deminiranje i obuku ronilaca, Agencija za sprječavanje korupcije, Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki, Službeni list Crne Gore, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava;

6 – Državni fondovi obuhvataju: Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond za zdravstveno osiguranje, Zavod za zapošljavanje, Fond za obeštećenje i Fond rada.

Imajući u vidu ciljeve fiskalne politike, kriterijume fiskalne odgovornosti, kao i očekivani trend kretanja budžetskih primitaka i izdataka, za period od 2023. do 2025. godine, utvrđeni su limiti potrošnje za potrošačke jedinice prvog nivoa u okviru tekućeg budžeta i budžeta državnih fondova.

TEKUĆI BUDŽET - Limiti potrošnje za budžetske korisnike prvog nivoa

	2023 Plan (mil €)	2023 Procjena (mil €)	2024 Procjena (mil €)	2025 Procjena (mil €)	2026 Procjena (mil €)
UKUPNI IZDACI	1165.17	1188.20	1194.25	1211.69	1219.46
101 Služba Predsjednika Crne Gore	1.18	1.18	1.56	1.54	1.55
201 Skupština Crne Gore	13.11	14.51	10.55	10.62	10.69
301 Ustavni sud Crne Gore	1.30	1.30	1.31	1.32	1.34
302 Sudski savjet	30.63	30.63	30.72	30.98	31.23
303 Tužilački savjet	11.38	11.38	11.99	12.09	12.19
304 Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	0.87	0.87	0.87	0.87	0.87
401 Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore	6.02	6.02	6.04	6.07	6.11
402 Ministarstvo pravde	17.18	17.18	17.64	17.80	17.86
403 Ministarstvo unutrašnjih poslova	121.53	121.90	126.55	124.79	123.63
404 Ministarstvo odbrane	67.90	67.90	70.48	70.95	71.24
405 Ministarstvo finansija	122.15	127.15	112.71	112.79	113.81
406 Ministarstvo vanjskih poslova	19.58	19.58	21.39	21.31	21.53
407 Ministarstvo prosvjete	283.14	283.14	290.18	292.84	295.06
408 Ministarstvo kulture i medija	29.00	29.00	29.34	29.72	30.06
409 Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	19.57	24.57	21.35	22.36	20.07
410 Ministarstvo kapitalnih investicija	43.55	52.55	43.90	43.94	43.98
411 Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	59.35	59.35	63.64	67.90	71.53
413 Ministarstvo zdravlja	4.80	4.80	5.12	5.15	5.18
414 Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	1.90	1.90	2.05	2.04	2.06
415 Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma	13.20	13.20	13.56	14.98	14.36

TEKUĆI BUDŽET - Limiti potrošnje za budžetske korisnike prvog nivoa

	2023 Plan (mil €)	2023 Procjena (mil €)	2024 Procjena (mil €)	2025 Procjena (mil €)	2026 Procjena (mil €)
416 Ministarstvo rada i socijalnog staranja	217.38	219.64	226.39	232.19	233.39
418 Ministarstvo evropskih poslova	1.80	1.80	2.04	2.23	2.35
419 Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja	8.52	8.52	9.67	9.68	9.68
420 Ministarstvo javne uprave	18.80	18.80	19.63	19.85	20.07
421 Ministarstvo sporta i mladih	7.33	7.33	7.32	7.77	8.21
502 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda	0.86	0.86	0.89	0.89	0.91
503 Državna revizorska institucija	2.84	2.84	2.94	2.96	2.98
504 Crnogorska akademija nauka i umjetnosti	2.43	2.43	2.43	2.45	2.47
508 Matica crnogorska	0.24	0.24	0.24	0.26	0.29
509 Agencija za nacionalnu bezbjednost	12.72	12.72	13.17	13.25	13.33
510 Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama	0.82	0.82	0.84	0.84	0.85
511 Crveni krst Crne Gore	0.28	0.28	0.28	0.28	0.28
513 Agencija za mirno rješavanje radnih sporova	0.50	0.50	0.58	0.58	0.59
514 Senat Prijestonice	0.08	0.08	0.10	0.11	0.11
516 Revizorsko tijelo	0.56	0.56	0.56	0.57	0.57
518 Javno preduzeće Radio i Televizija Crne Gore	17.20	17.20	20.70	22.02	23.18
519 Regionalni ronilački centar za podvodno deminiranje i obuku ronilaca	0.44	0.44	0.44	0.44	0.45
520 Agencija za sprječavanje korupcije	2.40	2.40	2.43	2.45	2.46
523 Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki	0.50	0.50	0.50	0.51	0.51
524 Službeni list Crne Gore	0.19	0.19	0.19	0.19	0.19
526 Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava	1.91	1.91	1.96	2.11	2.26

BUDŽET DRŽAVNIH FONDOVA - Limiti potrošnje

	2023 Plan (mil €)	2023 Procjena (mil €)	2024 Procjena (mil €)	2025 Procjena (mil €)	2026 Procjena (mil €)
UKUPNI IZDACI	986.88	1005.95	1073.74	1120.84	1168.33
601 Fond prenzijonog i invalidskog osiguranja	537.55	543.61	600.73	636.39	672.06
602 Fond za zdravstveno osiguranje	386.48	386.48	400.58	411.96	423.74
603 Zavod za zapošljavanje	51.21	64.21	61.09	61.14	61.18
605 Fond za obeštećenje	10.34	10.34	10.34	10.34	10.34
606 Fond rada	1.31	1.31	1.00	1.01	1.01

KAPITALNI BUDŽET - Limiti potrošnje

	2023 Plan (mil €)	2023 Procjena (mil €)	2024 Procjena (mil €)	2025 Procjena (mil €)	2026 Procjena (mil €)
UKUPNI IZDACI	202.75	202.75	235.05	249.91	279.99
41003 Uprava za saobraćaj	66.27	66.27	106.24	114.17	115.02
41506 Uprava javnih radova	136.48	136.48	128.81	135.75	164.97

REZERVE - Limiti potrošnje

	2023 Plan (mil €)	2023 Procjena (mil €)	2024 Procjena (mil €)	2025 Procjena (mil €)	2026 Procjena (mil €)
UKUPNI IZDACI	38.85	43.45	30.00	30.00	30.00
405 Ministarstvo finansija	38.85	43.45	30.00	30.00	30.00

Shodno članu 24 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, potrošačke jedinice prvog nivoa dužne su da svoj budžet i budžete potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor planiraju i koordiniraju u skladu sa prethodno utvrđenim limitima potrošnje.

Bitno je ponovo napomenuti da u okviru utvrđenih limita za potrošačke jedinice prvog nivoa u tekućem i budžetu državnih fondova nijesu uključeni izdaci za kamate, otplatu duga, budžetsku IPA i druge donacije, kao i izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti.

6 KRITERIJUMI FISKALNE ODGOVORNOSTI

6.1 USLOVI UTVRĐENI NUMERIČKIM FISKALNIM PRAVILIMA

Shodno Zakonu o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, članom 19 definisani su kriterijumi na kojima se bazira fiskalna politika, dok su članom 20 definisani kriterijumi na osnovu kojih se utvrđuju nivoi planiranja i izvršenja budžeta.

Shodno članu 19 navedenog zakona, fiskalna politika planira se i realizuje u skladu sa sljedećim kriterijuma:

- treba da bude ostvaren primarni budžetski gotovinski suficit;
- nivo tekućih izdataka i transfera trebalo bi da bude niži od tekućih prihoda i donacija;
- politika zaduživanja treba da bude odgovorna i sa povećanom pažnjom prema pravilima struke u cilju obezbjeđenja fiskalne održivosti.

Planiranje i izvršenje budžeta vrši se u skladu sa sljedećim kriterijumima:

- budžetski gotovinski deficit opšteg nivoa države neće biti veći od 3% BDP-a po tržišnim cijenama;
- javni dug neće biti veći od 60% BDP-a po tržišnim cijenama.

U narednoj tabeli prikazani su agregatni podaci državnog budžeta u odnosu na propisane kriterijume fiskalne odgovornosti.

	2023 (plan)		2023 (Procjena)		Predlog 2024		2025 (procjena)		2026 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
Ostvarenje primarnog gotovinskog budžetskog suficita	-336.59	-5.5%	-163.46	-2.5%	-154.36	-2.2%	-110.82	-1.5%	-86.00	-1.1%
Gotovinski budžetski deficit	-446.52	-7.2%	-273.38	-4.2%	-304.13	-4.4%	-301.57	-4.1%	-261.22	-3.4%
Izdaci za kamate	109.93	1.8%	109.93	1.7%	149.77	2.2%	190.75	2.6%	175.23	2.3%
Tekući izdaci i transferi niži od tekućih prihoda i donacija	-163.54	-2.6%	9.59	0.1%	-27.98	-0.4%	-20.84	-0.3%	45.11	0.6%
Tekući prihodi i donacije	2147.47	34.8%	2362.78	36.6%	2425.44	35.1%	2538.12	34.6%	2643.80	34.2%
Tekući izdaci i transferi	2311.01	37.4%	2353.19	36.5%	2453.42	35.5%	2558.96	34.9%	2598.69	33.6%
Budžetski deficit opšteg nivo Vlade manji od 3% BDP-a	-446.52	-7.2%	-273.38	-4.2%	-304.13	-4.4%	-301.57	-4.1%	-261.22	-3.4%
Javni dug nebi trebalo da pređe granicu od 60% BDP-a	4414.12	71.5%	4414.12	68.5%	4771.22	69.1%	4618.10	62.9%	4732.52	61.2%

Analizirajući podatke u prethodnoj tabeli, može se zaključiti da se većina budžetskih agregata nalazi van okvira predviđenim kriterijuma fiskalne odgovornosti.

U dijelu prvog kriterijuma, procjenjuje se da primarni gotovinski suficit neće biti dostignut u posmatranom srednjoročnom periodu.

Fiskalno pravilo ujednačenosti tekućih izdataka i transfera i tekućih prihoda i donacija ukazuje na mogućnost finansiranja svih operativnih poslova državnih resora iz izvornih prihoda. Na osnovu očekivanih projekcija, tekući prihodi i donacije u 2023. godini očekuje se da budu na nivou većem od tekućih rashoda i transfera. U srednjem roku, u 2024 i 2025 ovo pravilo neće biti zadovoljeno, dok se projektuje da će u 2026 godini očekivani tekući prihodi i donacije prevazići nivo projektovanih tekućih troškova i transfeva, te se navedeni kriterijum ispunjava.

Kriterijum kojim se propisuje da budžetski deficit opšteg nivoa države neće biti veći od 3% BDP-a nije ispunjen u svim godinama projekcije.

Kada je u pitanju očekivano kretanje javnog duga, u srednjem roku, uspostavlja se stabilan pad javnog duga i jasna konvergencija prema propisanom kriterijumu. Naime, nivo javnog duga projektovano je da pada od 68,5 % u 2023. godini do nivoa od 61.2% u 2026. godini. Međutim, uprkos pozitivnim trendovima, nije ispunjen kriterijum ostvarivanja nivoa javnog duga ispod 60% BDP-a.

6.2 USLOVI UTVRĐENI LIMITIMA BUDŽETSKE POTROŠNJE

Članom 22 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti definisan je limit potrošnje kao maksimalan nivo budžetske potrošnje koji je obavezujući za 2024. godinu i indikativan za 2025. i 2026. godinu. Limit potrošnje se utvrđuje kao prosti zbir limita potrošnje za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu.

Stopa rasta limita potrošnje za tekući budžet i budžet državnih fondova mora biti manja od planirane stope realnog rasta BDP-a, dok stopa rasta limita potrošnje za kapitalni budžet i budžetsku rezervu ne može biti veća od stope nominalnog rasta BDP-a.

U skladu sa planiranim limitima potrošnje u srednjem roku, u narednoj tabeli prikazani su indikatori usklađenosti opredjeljenih izdataka za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu sa limitima potrošnje.

INDIKATORI USKLAĐENOSTI SA LIMITIMA POTROŠNJE

	2023	2024	2025	2026
BDP	6447.10	6901.90	7341.40	7726.80
Nominalna stopa rasta (%)		7.10%	6.40%	5.30%
Realna stopa rasta (%)		3.20%	2.80%	3.00%
Tekući budžet (mil €)	1188.20	1194.25	1211.69	1219.46
Stopa rasta (%)		0.51%	1.46%	0.64%
Budžet državnih fondova (mil €)	1005.95	1073.74	1120.84	1168.33
Stopa rasta (%)		6.74%	4.39%	4.24%
Kapitalni budžet (mil €)	202.75	235.05	249.91	279.99
Stopa rasta (%)		15.93%	6.32%	12.04%
Budžetska rezerva (mil €)	43.45	30.00	30.00	30.00
Stopa rasta (%)		-30.96%	0.00%	0.00%

Kao što je prikazano u tabeli, uzimajući u obzir procijenjenu stopu realnog rasta BDP-a koja iznosi 3.2,% BDP-a u 2024. godini odnosno 2.8% u 2025. i 3% u 2026. godini, tekući budžet u 2023. godini u odnosu na procjenu za 2022. godinu i tokom ostalih godina nominalno raste u predviđenim okvirima i postavljenim kriterijumom. Međutim, Budžet državnih fondova u posmatranom periodu je izvan granica, odnosno raste po stopi većoj o procjeneje stope realnog ekonomskog rasta, usljed redovnog usklađivanja i realnog očeivanja ostvarivanja prava u dijelu socijalne i zdravstve zaštite.

Rashodi u okviru kapitalnog budžeta se značajno rastu cijelom posmatranom periodu u 2024. godini, shodno inteziviranju investicione politike u narednom periodu i stvaranja pretpostavki za nastavak realizacije autoputa.

Troškove rezervi su u granicama propisanih stopa rasta.

7 PRILOG – MAKROEKONOMSKI I FISKALNI INDIKATORI

TABELA – MAKROEKONOMSKE PROJEKCIJE 2023-2026 – OSNOVNI SCENARIO

CG: Makroekonomske projekcije, 2023-2026 - Osnovni scenario					
	2022	2023	2024	2025	2026
	-				
Nominalni BDP u mil.€	5796.8	6447.1	6901.9	7341.4	7726.8
Nominalni rast	17.0	11.2	7.1	6.4	5.3
Realni rast	6.1	3.4	3.2	2.8	3.0
Inflacija (prosjeak)	13.0	8.0	4.0	3.2	2.2
	(u % BDP-a)				
Glavne karakteristike:					
Deficit tekućeg računa	-13.3	-12.6	-11.7	-10.3	-8.6
Izvoz	52.7	57.0	59.2	60.7	63.0
Uvoz	76.1	79.4	80.8	81.2	82.0
Ostalo	10.1	9.8	9.9	10.1	10.4
Potrošnja domaćinstava	76.2	76.1	75.3	74.0	72.9
Bruto investicije	29.2	28.5	28.8	28.9	28.7
Bruto investicije u osnovna sredstva	21.7	21.8	22.5	22.9	23.1
Promjena zaliha	7.5	6.8	6.3	5.9	5.6
Potrošnja države	17.8	17.8	17.5	17.6	17.4
BDP deflator	10.3	7.6	3.7	3.4	2.1
	(realne stope rasta u %)				
Realni rast BDP-a	6.1	3.4	3.2	2.8	3.0
Domaća tražnja	8.0	3.4	3.1	2.4	2.2
Potrošnja domaćinstava	9.7	4.2	2.9	2.1	2.0
Potrošnja države	1.2	2.5	2.5	2.5	2.0
Bruto investicije	8.6	1.7	4.0	3.4	2.7
Bruto investicije u osnovna sredstva	-1.1	2.3	5.2	4.3	3.4
Promjena zaliha	55.9	0.0	0.0	0.0	0.0
Izvoz roba i usluga	22.7	10.3	6.2	5.0	6.7
Uvoz roba i usluga	21.3	8.2	5.1	3.8	4.4
	(učesće u realnom rastu u % BDP-a)				
Realni rast BDP-a	6.1	3.4	3.2	2.8	3.0
Domaća tražnja	9.6	4.2	3.8	3.0	2.6
Potrošnja domaćinstava	7.1	3.2	2.2	1.5	1.5
Potrošnja države	0.2	0.4	0.4	0.4	0.4
Bruto investicije	2.3	0.5	1.1	1.0	0.8
Bruto investicije u osnovna sredstva	-0.2	0.5	1.1	1.0	0.8
Promjena zaliha	2.5	0.0	0.0	0.0	0.0
Neto izvoz	-3.5	-0.8	-0.6	-0.1	0.5
Izvoz roba I usluga	9.7	5.4	3.5	3.0	4.0
Uvoz roba I usluga	-13.2	-6.2	-4.1	-3.1	-3.6
	rast u procentima ako nije naznačeno drugačije				
Makroekonomski indikatori:					
Rast zaposlenosti	18.1	1.5	1.6	1.5	1.5
Rast zarada (bruto)	11.3	8.0	5.0	3.0	3.0
Stopa nezaposlenosti	14.7	14.1	13.5	12.9	12.5
Neto SDI % BDP	13.5	8.5	8.7	8.2	7.1
Novoodobreni krediti	31.5	14.6	9.2	8.3	6.8

Izvor: Projekcije Ministarstva finansija

TABELA - FISKALNE PROJEKCIJE 2023-2026 – CENTRALNI NIVO DRŽAVE

BDP (u mil. €)	6174.6		6447.1		6901.9		7341.4		7726.8	
Budžet Crne Gore	2023 PLAN		2023 PROCJENA		2024		2025		2026	
	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP
Izvorni prihodi	2147.47	34.8	2362.78	36.6	2425.44	35.1	2538.12	34.6	2643.80	34.2
Porezi	1465.46	23.7	1581.31	24.5	1731.31	25.1	1825.43	24.9	1914.74	24.8
Porez na dohodak fizičkih lica	61.04	1.0	62.30	1.0	63.30	0.9	64.00	0.9	68.60	0.9
Porez na dobit pravnih lica	121.65	2.0	134.65	2.1	149.73	2.2	160.36	2.2	170.62	2.2
Porez na promet nepokretnosti	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Porez na dodatu vrijednost	958.98	15.5	1028.04	15.9	1140.00	16.5	1212.59	16.5	1276.25	16.5
Akcize	271.45	4.4	296.41	4.6	313.65	4.5	319.91	4.4	326.75	4.2
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	40.25	0.7	47.65	0.7	51.94	0.8	55.47	0.8	59.02	0.8
Ostali državni porezi	12.09	0.2	12.26	0.2	12.69	0.2	13.10	0.2	13.50	0.2
Doprinosi	474.76	7.7	512.23	7.9	552.62	8.0	569.78	7.8	580.33	7.5
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	438.73	7.1	473.73	7.3	512.17	7.4	524.70	7.1	537.82	7.0
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	1.20	0.0	1.50	0.0	2.45	0.0	5.95	0.1	1.60	0.0
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	20.36	0.3	22.00	0.3	22.50	0.3	23.13	0.3	24.41	0.3
Ostali doprinosi	14.47	0.2	15.00	0.2	15.50	0.2	16.00	0.2	16.50	0.2
Takse	14.25	0.2	14.50	0.2	15.07	0.2	15.62	0.2	16.45	0.2
Naknade	41.69	0.7	45.96	0.7	33.67	0.5	34.75	0.5	36.59	0.5
Ostali prihodi	100.18	1.6	140.41	2.2	51.47	0.7	52.33	0.7	55.50	0.7
Primici od otplate kredita i sredstva prenijeta iz prethodne godine	9.75	0.2	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Donacije	41.38	0.7	68.38	1.1	41.30	0.6	40.20	0.5	40.20	0.5
Izdaci	2513.78	40.7	2555.97	39.6	2688.49	39.0	2808.90	38.3	2878.71	37.3
Tekuća budžetska potrošnja	2283.57	37.0	2325.76	36.1	2428.86	35.2	2534.40	34.5	2574.13	33.3
Tekući izdaci	1034.33	16.8	1048.53	16.3	1123.88	16.3	1172.98	16.0	1162.80	15.0
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	627.31	10.2	627.31	9.7	663.87	9.6	670.57	9.1	677.28	8.8
Ostala lična primanja	19.55	0.3	19.60	0.3	19.51	0.3	19.55	0.3	19.71	0.3
Rashodi za materijal i usluge	107.40	1.7	108.53	1.7	105.67	1.5	104.15	1.4	101.78	1.3
Tekuće održavanje	35.58	0.6	35.58	0.6	34.41	0.5	34.53	0.5	34.41	0.4
Kamate	109.93	1.8	109.93	1.7	149.77	2.2	190.75	2.6	175.23	2.3
Renta	12.25	0.2	12.25	0.2	12.84	0.2	12.81	0.2	12.74	0.2
Subvencije	60.97	1.0	73.97	1.1	77.35	1.1	80.85	1.1	84.00	1.1
Ostali izdaci	61.34	1.0	61.36	1.0	60.47	0.9	59.78	0.8	57.65	0.7
Kapitalni izdaci u tekućem budžetu	68.28	1.1	80.79	1.3	63.91	0.9	65.23	0.9	65.05	0.8
Transferi za socijalnu zaštitu	785.18	12.7	793.51	12.3	854.72	12.4	895.96	12.2	932.62	12.1
Prava iz oblasti socijalne zaštite	190.16	3.1	192.42	3.0	198.94	2.9	204.56	2.8	205.59	2.7
Sredstva za tehnološke viškove	28.61	0.5	28.61	0.4	25.30	0.4	25.30	0.3	25.30	0.3
Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja	529.75	8.6	535.82	8.3	593.82	8.6	629.45	8.6	665.08	8.6
Ostala prava iz oblasti zdravstvene zaštite	21.06	0.3	21.06	0.3	21.06	0.3	21.06	0.3	21.06	0.3
Ostala prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja	15.60	0.3	15.60	0.2	15.60	0.2	15.60	0.2	15.60	0.2
Transferi institucijama pojedinicima nevladinom i javnom sektoru	352.41	5.7	359.47	5.6	356.36	5.2	370.23	5.0	383.66	5.0
Kapitalni budžet	202.78	3.3	202.78	3.1	235.07	3.4	249.94	3.4	280.02	3.6
Pozajmice i krediti	4.52	0.1	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Rezerve	38.85	0.6	43.45	0.7	30.00	0.4	30.00	0.4	30.00	0.4
Otplata garancija	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	27.43	0.4	27.43	0.4	24.56	0.4	24.56	0.3	24.56	0.3
Neto promjena obaveza	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Suficit/ Deficit	-366.32	-5.9	-193.18	-3.0	-263.05	-3.8	-270.78	-3.7	-234.90	-3.0
Korigovani suficit/deficit	-366.32	-5.9	-193.18	-3.0	-263.05	-3.8	-270.78	-3.7	-234.90	-3.0
Primarni suficit/deficit	-256.39	-4.2	-83.25	-1.3	-113.29	-1.6	-80.03	-1.1	-59.67	-0.8
Otplata duga	338.09	5.5	338.09	5.2	492.99	7.1	873.12	11.9	365.58	4.7
Otplata duga rezidentima	96.56	1.6	96.56	1.5	159.56	2.3	62.19	0.8	106.49	1.4
Otplata duga nerezidentima	241.53	3.9	241.53	3.7	333.43	4.8	810.93	11.0	259.09	3.4
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0.78	0.0	0.78	0.0	0.71	0.0	0.71	0.0	0.71	0.0
Pozajmice i krediti	0.00	0.0	4.52	0.1	4.52	0.1	4.52	0.1	4.52	0.1
Nedostajuća sredstva	-705.18	-11.4	-536.57	-8.3	-761.27	-11.0	-1149.13	-15.7	-605.71	-7.8
Finansiranje	705.18	11.4	536.57	8.3	761.27	11.0	1149.13	15.7	605.71	7.8
Pozajmice i krediti	599.18	9.7	477.82	7.4	745.53	10.8	1133.38	15.4	589.96	7.6
Prihodi od privatizacije	6.00	0.1	6.00	0.1	6.00	0.1	6.00	0.1	6.00	0.1
Primici od otplate kredita	0.00	0.0	9.75	0.2	9.75	0.1	9.75	0.1	9.75	0.1
Povećanje/smanjenje depozita	100.00	1.6	43.00	0.7	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0

TABELA - FISKALNE PROJEKCIJE 2023-2026 – LOKALNI NIVO DRŽAVE

BDP (u mil. €)	6174.6		6447.1		6901.9		7341.4		7726.8	
Local government	2023 PLAN		2023 PROCJENA		2024		2025		2026	
	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP
Izvorni prihodi	337.27	5.23	337.27	5.23	365.03	5.29	381.53	5.20	396.32	5.40
Porezi	185.59	2.88	185.59	2.88	201.43	2.92	208.47	2.84	217.19	2.96
Porez na dohodak fizičkih lica	68.54	1.06	68.54	1.06	70.59	1.02	72.71	0.99	76.35	1.04
Porez na nepokretnosti	81.05	1.31	81.05	1.26	89.16	1.29	92.73	1.26	96.58	1.25
Porez na promet nepokretnosti	19.39	0.30	19.39	0.30	24.24	0.35	24.73	0.34	25.22	0.34
Lokalni porezi	16.61	0.26	16.61	0.26	17.44	0.25	18.31	0.25	19.05	0.26
Takse	4.97	0.08	4.97	0.08	5.34	0.08	5.74	0.08	5.97	0.08
Naknade	65.79	1.02	65.79	1.02	75.56	1.09	82.79	1.13	86.63	1.18
Ostali prihodi	15.11	0.23	15.11	0.23	15.58	0.23	16.06	0.22	16.70	0.23
Primici od otplate kredita	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Donacije i transferi	65.81	1.02	65.81	1.02	67.12	0.97	68.47	0.93	69.83	0.95
Ukupni izdaci	417.48	6.48	417.48	6.48	406.10	5.88	412.32	5.62	422.65	5.76
Tekuća budžetska potrošnja	220.09	3.41	220.09	3.41	226.62	3.28	230.54	3.14	234.36	3.19
Tekući izdaci	127.55	1.98	127.55	1.98	133.18	1.93	136.20	1.86	139.07	1.89
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	69.51	1.08	69.51	1.08	73.55	1.07	74.29	1.01	75.03	1.02
Ostala lična primanja	5.61	0.09	5.61	0.09	5.61	0.08	5.67	0.08	5.90	0.08
Rashodi za materijal i usluge	24.63	0.38	24.63	0.38	24.87	0.36	25.23	0.34	25.98	0.35
Tekuće održavanje	7.97	0.12	7.97	0.12	7.97	0.12	8.05	0.11	8.37	0.11
Kamate	2.80	0.04	2.80	0.04	2.80	0.04	2.83	0.04	2.94	0.04
Renta	0.98	0.02	0.98	0.02	0.98	0.01	1.00	0.01	1.04	0.01
Subvencije	6.31	0.10	6.31	0.10	7.66	0.11	9.29	0.13	9.66	0.13
Ostali izdaci	9.74	0.15	9.74	0.15	9.74	0.14	9.84	0.13	10.14	0.14
Transferi za socijalnu zaštitu	1.15	0.02	1.15	0.02	1.18	0.02	1.19	0.02	1.24	0.02
Transferi institucijama, pojedincima nevladinom i javnom sektoru	88.13	1.37	88.13	1.37	89.01	1.29	89.90	1.22	90.80	1.24
Kapitalni izdaci	177.31	2.75	177.31	2.75	159.58	2.31	162.87	2.22	169.38	2.31
Pozajmice i krediti	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	20.08	0.31	20.08	0.31	19.90	0.29	18.91	0.26	18.91	0.26
Rezerve	3.3	0.05	3.3	0.05	3.3	0.05	3.3	0.04	3.3	0.04
Otplata garancija	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
Neto promjena obaveza	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
Suficit/Deficit	-80.20	-1.24	-80.20	-1.24	-41.07	-0.60	-30.79	-0.42	-26.32	-0.36
Korigovani suficit/deficit	-80.20	-1.24	-80.20	-1.24	-41.07	-0.60	-30.79	-0.42	-26.32	-0.36
Primarni suficit/deficit	-77.40	-1.20	-77.40	-1.20	-38.27	-0.55	-27.96	-0.38	-23.38	-0.32
Otplata duga	12.19	0.19	12.19	0.19	13.32	0.19	14.57	0.20	15.15	0.21
Otplata duga rezidentima	9.5	0.15	9.5	0.15	10.1	0.15	10.8	0.15	11.3	0.15
Otplata duga nerezidentima	2.7	0.04	2.7	0.04	3.2	0.05	3.7	0.05	3.9	0.05
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Pozajmice i krediti	1.56	0.00	1.56	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Nedostajuća sredstva	-93.95	-1.46	-93.95	-1.46	-54.39	-0.79	-45.35	-0.62	-41.47	-0.56
Finansiranje	93.95	1.46	93.95	1.46	54.39	0.79	45.35	0.62	41.47	0.56
Pozajmice i krediti	10.5	0.16	10.5	0.16	12.2	0.18	14.3	0.20	7.6	0.10
Primici od prodaje imovine	15.43	0.24	15.43	0.24	16.51	0.24	17.68	0.24	18.39	0.25
Primici od otplate kredita	0.05	0.00	0.05	0.00	0.06	0.00	0.06	0.00	0.00	0.00
Povećanje/smanjenje depozita	57.98	0.90	57.98	0.90	15.64	0.23	3.23	0.04	5.04	0.07
Transferi iz budžeta CG	10.0	0.15	10.0	0.15	10.0	0.14	10.1	0.14	10.5	0.14

TABELA - FISKALNE PROJEKCIJE 2023-2026 – OPŠTI NIVO DRŽAVE

BDP (u mil. €)	6174.6		6447.1		6901.9		7341.4		7726.8	
Javna potrošnja	2023 PLAN		2023 PROCJENA		2024		2025		2026	
	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP
Izvorni prihodi	2484.74	40.2	2700.06	41.9	2790.46	40.4	2919.65	39.8	3040.13	39.3
Porezi	1651.06	26.7	1766.90	27.4	1932.74	28.0	2033.91	27.7	2131.93	27.6
Porez na dohodak fizičkih lica	129.58	2.1	130.83	2.0	133.89	1.9	136.71	1.9	144.95	1.9
Porez na dobit pravnih lica	121.65	2.0	134.65	2.1	149.73	2.2	160.36	2.2	170.62	2.2
Porez na nepokretnosti	81.05	1.3	81.05	1.3	89.16	1.3	92.73	1.3	96.58	1.2
Porez na promet nepokretnosti	19.39	0.3	19.39	0.3	24.24	0.4	24.73	0.3	25.22	0.3
Porez na dodatu vrijednost	958.98	15.5	1028.04	15.9	1140.00	16.5	1212.59	16.5	1276.25	16.5
Akcize	271.45	4.4	296.41	4.6	313.65	4.5	319.91	4.4	326.75	4.2
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	40.25	0.7	47.65	0.7	51.94	0.8	55.47	0.8	59.02	0.8
Lokalni porezi	16.61	0.3	16.61	0.3	17.44	0.3	18.31	0.2	19.05	0.2
Ostali državni prihodi	12.09	0.2	12.26	0.2	12.69	0.2	13.10	0.2	13.50	0.2
Doprinosi	474.76	7.7	512.23	7.9	552.62	8.0	569.78	7.8	580.33	7.5
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	438.73	7.1	473.73	7.3	512.17	7.4	524.70	7.1	537.82	7.0
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	1.20	0.0	1.50	0.0	2.45	0.0	5.95	0.1	1.60	0.0
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	20.36	0.3	22.00	0.3	22.50	0.3	23.13	0.3	24.41	0.3
Ostali doprinosi	14.47	0.2	15.00	0.2	15.50	0.2	16.00	0.2	16.50	0.2
Takse	19.22	0.3	19.47	0.3	20.41	0.3	21.36	0.3	22.42	0.3
Naknade	107.48	1.7	111.75	1.7	109.22	1.6	117.54	1.6	123.21	1.6
Ostali prihodi	115.29	1.9	155.52	2.4	67.04	1.0	68.40	0.9	72.20	0.9
Primici od otplate kredita	9.75	0.2	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Donacije	107.19	1.7	134.19	2.1	108.42	1.6	108.67	1.5	110.03	1.4
Javna potrošnja	2931.26	47.5	2973.44	46.1	3094.59	44.8	3221.22	43.9	3301.35	42.7
Tekuća javna potrošnja	2503.66	40.5	2545.84	39.5	2655.48	38.5	2764.94	37.7	2808.49	36.3
Tekući izdaci	1161.88	18.8	1176.08	18.2	1257.06	18.2	1309.18	17.8	1301.87	16.8
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	696.81	11.3	696.81	10.8	737.42	10.7	744.86	10.1	752.32	9.7
Ostala lična primanja	25.16	0.4	25.21	0.4	25.12	0.4	25.22	0.3	25.60	0.3
Rashodi za materijal i usluge	132.03	2.1	133.16	2.1	130.54	1.9	129.38	1.8	127.77	1.7
Tekuće održavanje	43.55	0.7	43.55	0.7	42.38	0.6	42.59	0.6	42.78	0.6
Kamate	112.73	1.8	112.73	1.7	152.57	2.2	193.58	2.6	178.17	2.3
Renta	13.24	0.2	13.24	0.2	13.82	0.2	13.81	0.2	13.78	0.2
Subvencije	67.28	1.1	80.28	1.2	85.00	1.2	90.14	1.2	93.66	1.2
Ostali izdaci	71.08	1.2	71.10	1.1	70.21	1.0	69.62	0.9	67.79	0.9
Kapitalni izdaci tekućeg budžeta	68.28	1.1	80.79	1.3	63.91	0.9	65.23	0.9	65.05	0.8
Transferi za socijalnu zaštitu	786.34	12.7	794.66	12.3	855.90	12.4	897.15	12.2	933.86	12.1
Transferi instit. pojed. NVO i javnom sektoru	440.53	7.1	447.59	6.9	445.37	6.5	460.12	6.3	474.45	6.1
Kapitalni budžet	380.09	6.2	380.09	5.9	394.65	5.7	412.81	5.6	449.40	5.8
Kapitalni budžet CG	202.78	3.3	202.78	3.1	235.07	3.4	249.94	3.4	280.02	3.6
Kapitalni budžet lokalne samouprave	177.31	2.9	177.31	2.8	159.58	2.3	162.87	2.2	169.38	2.2
Pozajmice i krediti	4.52	0.1	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Rezerve	42.11	0.7	46.71	0.7	33.26	0.5	33.26	0.5	33.26	0.4
Otplata garancija	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Neto promjena obaveza	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	47.51	0.8	47.51	0.7	44.46	0.6	43.47	0.6	43.47	0.6
Suficit/deficit	-446.52	-7.2	-273.38	-4.2	-304.13	-4.4	-301.57	-4.1	-261.22	-3.4
Korigovani suficit/deficit	-446.52	-7.2	-273.38	-4.2	-304.13	-4.4	-301.57	-4.1	-261.22	-3.4
Primarni deficit	-333.79	-5.4	-160.66	-2.5	-151.56	-2.2	-107.99	-1.5	-83.06	-1.1
Otplata duga	350.27	5.7	350.27	5.4	506.30	7.3	887.68	12.1	380.72	4.9
Otplata glavnice rezidentima	106.02	1.7	106.02	1.6	169.69	2.5	73.03	1.0	117.76	1.5
Otplata glavnice nerezidentima	244.26	4.0	244.26	3.8	336.62	4.9	814.65	11.1	262.96	3.4
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0.78	0.00	0.78	0.00	0.71	0.00	0.71	0.00	0.71	0.00
Pozajmice i krediti	1.56	0.00	6.08	0.00	4.52	0.00	4.52	0.00	4.52	0.00
Nedostajuća sredstva	-799.13	-12.9	-630.52	-9.8	-815.66	-11.8	-1194.48	-16.3	-647.18	-8.4
Finansiranje	799.13	12.9	630.52	9.8	815.66	11.8	1194.48	16.3	647.18	8.4
Pozajmice i krediti	609.72	9.9	488.36	7.6	757.75	11.0	1147.71	15.6	597.55	7.7
Prihodi od privatizacije i prodaje imovine	21.43	0.3	21.43	0.3	22.51	0.3	23.68	0.3	24.39	0.3
Primici od otplate kredita	0.05	0.0	9.80	0.2	9.81	0.1	9.81	0.1	9.75	0.1
Transferi iz budžeta CG	9.95	0.2	9.95	0.2	9.95	0.1	10.06	0.1	10.46	0.1
Povećanje/smanjenje depozita	157.98	2.6	100.98	1.6	15.64	0.2	3.23	0.0	5.04	0.1

Crna Gora
VLADA CRNE GORE
Broj: 07-430/23-3306/2
Podgorica, 6. jul 2023. godine

MINISTARSTVO FINANSIJA
Gospodin mr Aleksandar Damjanović, ministar

PODGORICA

Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 6. jula 2023. godine, razmotrila **Predlog smjernica makroekonomske i fiskalne politike za period 2023–2026. godina**, koji je dostavilo Ministarstvo finansija.

S tim u vezi, Vlada je donijela sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Vlada je donijela Smjernice makroekonomske i fiskalne politike za period 2023–2026. godine.
2. Zadužuje se Ministarstvo finansija da pripremi i potrošačkim jedinicama dostavi stručno uputstvo za pripremanje budžeta za 2024. godinu.
3. Zadužuju se potrošačke jedinice prvog nivoa da, najkasnije do 10. septembra 2023. godine, u koordinaciji s potrošačkim jedinicama nad kojima vrše nadzor, zahtjeve za dodjelu budžetskih sredstava za 2024. godinu dostave Ministarstvu finansija.

GENERALNI SEKRETAR

Boris Marić

